

România literară 45

16 - 22 noiembrie 2005 (Anul XXXVIII)

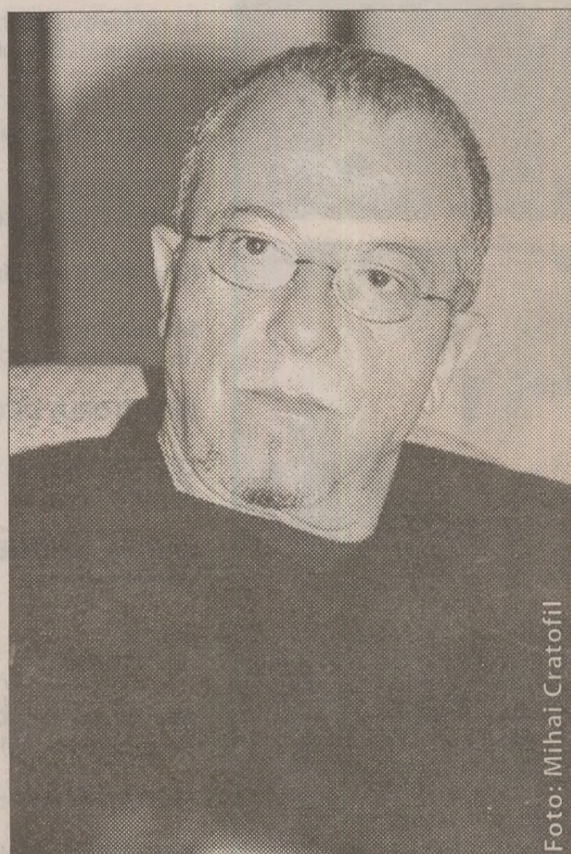

Foto: Mihai Cratofil

ANDREI CODRESCU

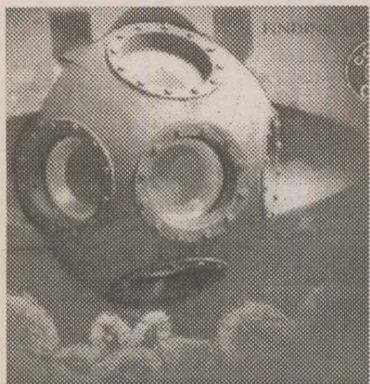
SCANDALUL DE A FI GENIU
un eseu despre Baudelaire și Dalí

pag. 26-28

s u m a r

Nimeni nu vă vrea răul
de Barbu Cioculescu - p. 3

La braț cu desculți lumii
de Val Gheorghiu - p. 3

La un festival închinat României
de Ileana Mălăncioiu - pp. 4-5

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 6
Îngerul cu față de demon

LECTURI LA ZI de Marius Chivu - p. 7
Spațiul incert al sensibilității

Căutarea bunicului în Vară de Ruxandra Cesereanu - p. 8

Modelul neavut
de Ioan Lăcustă - p. 9

CERȘETORUL DE CAFEĂ de Emil Brumaru - p. 9

LECTURI LA ZI de Simona Vasilache - p. 10
A murit Luki...

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Oameni din Est

Sfârșit
de G. Pienescu - p. 13

Măr de ceartă la Chișinău
de Ion Simuț - p. 13

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 15
Un matein între mateini

Martha Bibescu - Scrisori inedite
Prezentare și traducere de Dumitru Hîncu - pp. 16-17

Ficțiune ilicită – fără sex
de Petru Cimpoeșu - pp. 18-19

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 21
Propunere de personaj

Laudatio domini George Banu
de Anca Măniuțiu - p. 22

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 23
Cocoșul lovește din nou

Școala din depozit de Matei Stârcea Crăciun - p. 24

Un secol de relativitate
de Sorin Lavric - p. 25

Andrei Codrescu - Scandalul de a fi geniu
Traducere de Rodica Grigore - pp. 26-28

Corespondență din Franța
Literatura română este intransportabilă?
de Iulia Badea-Gueritée - p. 29

Meridiane - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

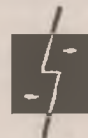
OCHIUL MAGIC de Alex. Ștefănescu - p. 32

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU.

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 4, 5, 8, 18, 19, 26, 27, 28, 30),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 6, 9, 13, 14, 20, 21, 24, 25),

ECATERINA IONESCU (pag. 1, 3, 11, 12, 22, 23, 32),

NINA PRUTEANU (pag. 2, 7, 10, 15, 16, 17, 29, 31).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Tema numărului: *Scandalul de a fi geniu*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO93BRDE445SV39194054450 (USD) și RO27BRDE445SV11920914450 (EUR).

CORNELIU IONESCU (director administrativ),

MIRONA LAUDĂ (economist principal),

GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86).

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),

GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**

(Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro <http://www.romlit.ro>;

tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor. Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare - **BRD** Groupe Société Générale.

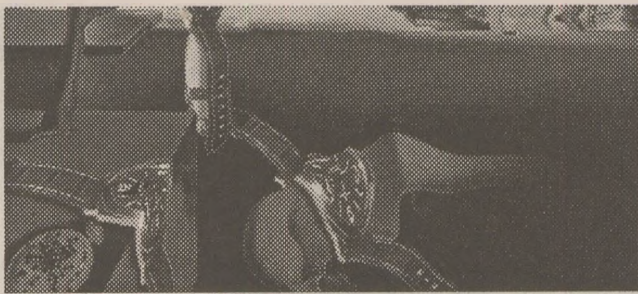

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

În legislația unor state, unde din șapte case trei sunt bânuite a vinde o asemenea marfă și a nu aduce la cunoștință cumpărătorului această particularitate, care se poate întâmpla să nu-l aranjeze, constituie o culpă, pe care legea o pedepsește. Tot astfel, prezența unei fantome de înaltă stirpe ridică simțitor valoarea unei case, în țările cu vechi tradiție. Unde, de altfel, exportul de fantome este, tot prin lege, interzis. Cumperi un castel din țara negurilor, îl strămuți piatră cu piatră în Florida: fantoma suferă, la schimbarea climei – și se poate întâmpla să nu fie de acord nici cu politica dlui Bush.

Cel mai des s-a semnalizat existența unor fantome insomniace, puse pe tapaj la orele somnului dulce, răutăcioase, stricătioase, refractare comunicării, alergice la schimbarea de proprietari. De aceea o fantomă modestă, melancolică și meditativă este o adevărată comoară la casa omului, nepretinzând nici un fel de cheltuieli suplimentare, peste cele curente de întreținere, păstrând curățenia încăperilor, pășind fără zgomot, ieșind prin ferestre închise, intrând prin horn și chiar prin instalația de aer condiționat. În lipsa ocupanților umani, asemenea exemplare vor închide robinetele uitate deschise, vor folosi bicicleta ergonometrică, vor urmări la televiziune emisiunea „Surprize, surprize” și, nelipsit, buletinul meteo.

Dacă nepoștii din afară vor veni cu sofisticată aparatură, scotocind prin toate ungherele, la centimetru, spre a le înregistra, vor părăsi reședința, efectuând călătorii în statele ce nu admit extrădarea. Experții în domeniu vor declara, în consecință, că ceea ce se considerase a fi fost fantomă era, în realitate, o pată de igrasie pe zid, un reflex luminos între oglinzi paralele. Încât se știe că sunt, și chiar într-un număr considerabil, însă nimeni, nimeni nu poate aduce dovada. Ca să nu mai vorbim de strigoi, stafii, vampiri, egregorii. Sunt, și ne dau cu tifla. Noi nu vom mai fi, ele vor rămâne.

În mediul diurn, o lume întreagă, bărbați, femei, procurori, toate cele trei sexe, caută pretutindeni, cu disperată obstinație, iar cei mai mulți inebuniți, niște entități de astă dată în carne și oase, cu înfățișare omenească în aproape toate cazurile, ubicue și totuși fantomatice, conventional numite „mari corupți”. Este vorba de inși despre care se crede că ar exista, ar fi fost văzuți în mai multe rânduri și de persoane din diferite medii, unele dintre care de certă credibilitate, altele isterice sau numai dornice a fi popularizate, precum rarii norocoși ce l-au văzut pe omul zăpezilor. Se zvonește că ar frecventa, acești mari corupți, cazinourile cele mai ruinătoare, barurile cele mai scumpe, hotelurile cele mai costisitoare, cluburile cele mai închise, fără a-și pierde consistența, că ar circula în mașini de sute de cai putere și sute de mii de euro, dispunând, într-un fel sau altul, de cele mai verticale edificii, pe care stă scris „Bancă”, de domenii, vile de maxim confort, conturi de câte nouă zero-uri la bănci bine chitite unde prin minte nu-ți trece. Și, desigur, teren de vânătoare, iaz, plaje, munte, soție acționară, fii și fiice prin universitățile cele mai nobile de peste ocean, judecători distrați, care uită să-i lege! Un număr, de asemenea, însemnat de salariați, cărora le asigură pâinea, precum și un careu de amici la fel de inimoși precât de sus puși.

Neidentificabil fizic, marele corupt are în comun cu fantomele darul de a trece prin ziduri, portretul său robot nu face sa răsunete telefoanele poliției. Ca și fantomele, dispare tocmai când să-l înhați, iar dacă s-ar pune în strania postură de pieton ar trece neobservat. Numai în caricaturi apare puhav, pitic și pătrăș, doar la emisiunile tele se înfățișează agramat, arțăgos, arrogant. Vocea nu i se aude, pentru marele corupt vorbește marele avocat, el ne asigură că domnul care a coborât din limuzină spre a urca pe treptele tribunalului o face în calitate de martor și numai din generozitate și spirit civic. Firește, omul are necazuri: asemenea avocați costă enorm, vezi vilele lor, concurându-le pe ale magistraților. Întocmai cum Scoția fosgăie de fantome, România este raiul de elecție al marilor corupți, dar aici apare o substanțială deosebire: aceștia sunt proprietari palatelor în care mișună. Și ar mai fi o asemenea esențială deosebire: fantomele nu fură, nu înșală, nu trafică, nu dau găuri de sute de miliarde, nu falimentează bănci și fonduri private, nu

Nimeni nu vă vrea răul

operează la lumina zilei. Cearceaful cu care se drapează nu intră în inventar. Sunt draguțe, dacă e să le compari cu marii corupți...

La atâtea fatale deosebiri, ceva aduce la matcă cele două specii: asemeni fantomelor, a căror existență n-a putut fi niciodată obiectiv dovedită, și marii corupți sunt inzeșisabili. Nimeni și nimic n-a putut lipi eticheta pe unul singur măcar. Un efort fantastic a întreprins P.S.D.-ul, pe atunci energic strunit de dl. Iliescu să dea în vileag fie și un unic exemplar. A pierdut alegerile în 2004, cât pe ce să-l piardă și pe dl. Iliescu, simbolul democrației originale, ferocele vânător de mari corupți, mereu cu tolba goală. De mai multe luni, actualul regim prepară extincția unei specii de incertă fiziologie. A mai intervenit și un factor exterior de primă importanță, Consiliul Europei, care și el crede în existența marilor corupți și cere lichidarea lor. Este limpede că brațul lung al Justiției se agită, dar nu apucă. A-i aduce chiar și mustura cea mai ușoară ar fi cum ai pretinde capturarea – și expunerea – unui extraterestru, acostarea fantomei din parc, interdicția de a părăsi țara, pentru Dracula.

A ni se cere și, vai, imperios, imposibilul ce altceva demonstrează decât intenția de a ne amâna intrarea în U.E.? De a ne pune bețe în roate, de a ne trage preșul de sub picioare? Noi nu trăim în lumea basmelor în

care eroul prinde albina rătăcită în lună sau tot de acolo coboară pe un vrej de fasole, nu putem captura ce aparține celei de-a patra dimensiuni. Nu putem pescui balene în Lacul Morii ori în Săbărel – dacă tot veni vorba de pești mari. Ceva roșioară – și încă! Dormim, deci, cu conștiința împăcată. Mai credem că dacă, prin cine știe ce miracol, un mare corupt de adevărat ar fi fost dibuit, judecat, condamnat și în celulă împins atunci același Consiliu al Europei cine știe ce altă prestație cu neputință de îndeplinit ne-ar fi pretins. Momentul este greu, dar, cum spune antica înțelepciune, unde este o necesitate este și o posibilitate.

Să materializăm, atunci, fantomele, să le întocmim acte de stare civilă, legalizându-le șederea în imobilele pe care le bântuie, fie și sub forma unor curenți de aer în golul scărilor. Să le facilităm accesul la bursă, la marile licitații, la contractele de sute de milioane de euro. Să dăm, astfel, o ultimă șansă Justiției române de pe acum paralizată de complexul persecuției. Siguri să fim că, dacă vom ispiti nu mai mult de un mare corupt să iasă la iveală, un al doilea va tășni în respectul legii imitației, iar în cazul cel mai optim, cum academic se spune, un al treilea ar putea fi identificat. Nici nu cere mai mult Europa. De altminteri, să ne fie clar, aici nu e vorba de condamnări, ci doar de aduceri în fața Justiției. În cazul cel mai nenorocit, un viciu de procedură se va găsi, spre a-l reda pe marele corupt celor dragi. Vreme de două-trei restructurări ale Departamentului Anticorupție, până la trecerea acestuia în cadrul Ministerului Relațiilor cu Neantul.

Scumpi mari corupți, faceți un pas înainte! Salvați un întreg Departament de salariați cumsecade pe punctul de a intra în șomaj. Declinați-vă calitatea. Îndrăzniți: nimeni nu vă vrea răul!

Barbu CIOCULESCU

Carnet

La braț cu desculții lumii...

Dau, în atelier, peste frumoasa revistă „Atelier” de la Chișinău. Din 2000. Refac, emoțional, primul impact cu numărul ce-mi era dedicat. Evident, gestul elegant al basarabenilor pentru fratele lor ieșean într-ale picturii, dar...

Interviul ce mi se lua era ilustrat, hélas, cu silueta-mi ostentativ elegantă: costum, papion, iar titlul paginii, vag proletcult, ce-i drept: *Val Gheorghiu la braț cu desculții lumii*.

De tot hazul, nu?

Ce-avea personajul sclivisit cu... desculții lumii?

De nuanțat totuși un pic.

Într-adevăr, expoziția mea de la Cupola (după ce fusese găzduită, întâi, de Galeria Orizont din București) era o imensă boare gri, pe mari suprafețe, în care, dreptu-i, bintuiau desculții lumii, neîmbrăcați, învinși – atunci, ca și-acum – că demersul meu era unul de aplecată compasiune peste cei desculți, cit mai degrabă o rece pliere pe un motiv atît de bătut plastic. Atît de constant atacat de mari maestri universali, nici ei totdeauna franc marcați de milostenie. Cît de – tot așa – expresivitatea infinită a motivului.

Că sumarii pedestri prin ceața grea a lumii se cereau, în sine, aduși pe frisonatele mele mari pinze, cu umbletul lor fără conținere spre un nicăieri ademenitor, e-adevărat. Oricît ne-am duce viața în staniolată îndestulare, ceva din ființă ne vibrează vinovat la suferința de la picioare. Pare stupid, dar flaneurul din mine se oprește și-acum, programatic, la colțuri de trotuar, unde așteaptă cei cu mîna întinsă și cărora același inadecvat flauer le lasă micul obol.

De încercat, imediat, o riscată translație spre un motiv mult mai grav. Deși în spectacolul deșertăciunilor lumii nu pare a însemna mare lucru. De altfel, inadecvarea ar fi, aici, chiar neavenită.

Sadoveanu.

Conu Mihai.

Care dintre coloșii rapsozi ai prozei românești a mai reușit performanța uluitoare a moldoveanului de-a prinde în mirificul său năvod atîta umanitate necăjită? Nici unul. Numai că obidiții din pămînturi, bordeienii veșnici au trecut în nemurire prin condeiul... unui mare înstărit. Urcăți-vă, o clipă, în campanila lui conu Mihai de la Copou și veți avea la picioare – ca și stăpînul ei – lumea cu bune și rele, înavuțiții și sărăntocii veacurilor. Aceștia, fără urmă, impasibilul boier le-a acorinat harul mîlei sale. Fără urmări. Poate, doar – cu cinism – alăturindu-se indivizilor care au acaparat țara în trena tancurilor rusești și crezînd – cine știe! – în sosirea izbăvirii pentru obidiții lui.

(Să fie oare cu totul întîmplător apetitul neobosit cinic al corpolentului cineget?)

Comunismul și l-a revendicat, oricum, cu benefic profit, pe conu Mihai. Descendenții de azi întru anacronic socialism și-l pot, la rîndu-le, revendica pe cel care s-a aplecat, îndestulat, peste sfrijiții lumii.

...Dacă n-ar fi atît de fascinați de imbuibările aceleiași lumi.

Pictorul cu papion, la braț cu desculții lumii?

Ce glumă!

Val GHEORGHIU

L i t e r a t u r ă

La un festival închinat României

După căderea comunismului, în orașelul Die, situat în sudul Franței, au avut loc niște manifestări cultural-politice, care în fiecare an erau consacrate câte unei țări din *Estul sălbatic*. Ce mi s-a părut aproape de domeniul absurdului a fost faptul că noi trebuia să vorbim despre revoluția noastră anticomunistă (sau ce o fi fost ea) în singurul oraș francez al cărui primar era comunist.

În programul primit o dată cu invitația scria că lucrările acelui colocvii vor fi moderate de Elena Ștefci și Virgil Ierunca. Știam că doamna Monica Lovinescu o prețuia foarte mult pe această colegă a noastră, dar ideea că ar fi putut să-i cedeze locul său mi se părea totuși neverosimilă. Chiar dacă doamna Ștefci lucra și la studioul "Europei libere", înființat la București după desființarea celui din Paris, și la emisiunile secției românești de la France Internationale. Dar, cum dl Virgil Ierunca a absentat, viitoarea diplomată n-a putut modera lucrările Festivalului de la Die împreună cu dumnealui. Și probabil că s-a supărat și nu le-a mai moderat nici singură. Spun asta pentru că nu știu cine a avut ideea nefericită de a-l aduce acolo pe regele Mihai, care pe vremea aceea nu era agreat de oficialități, și distinsa poetă s-a plîns că nu i s-a spus lucrul acesta. Pentru că, dacă știa, poate că nu mai venea ea. Oricum, nu s-a compromis din cauza asta. Pentru că, atunci când a sosit familia regală, a părăsit în mod ostentativ locul.

Nici primarul comunist al orașului Die nu a fost încântat de participarea regelui Mihai la acel festival. Dar el era un om civilizat și atunci când a constatat că fostul suveran al României nu venise cu o suită, ci doar cu soția și cu secretarul său și că era el însuși la volan, a fost ușor jenat de faptul că ne vorbise despre luxul costisitor al regilor și-a încercat să ne convingă că nu avea în vedere cazul acestuia, ci vorbise așa, în general.

Dacă primarul comunist a sfârșit prin a se scuza cumva pentru felul în care a preîntîmpinat vizita neașteptată a regelui, provocatoarea venită să îl atace nu s-a lăsat pînă nu l-a întrebat ce făcea el în vremea războiului, cînd ea se afla în rezistență.

Nici scriitorii prezenți la acel festival nu am fost scutiți de întrebări delicate. Iar în vitrina librăriei dintr-o localitate apropiată, unde urma să aibă loc o întâlnire cu publicul, trona un *Omagiu* închinat Cîrmaciului la a nu știu cîta aniversare a sa. În pagina la care era deschis se afla un fel de plugușor tipărit pe două coloane, semnat cu un nume atît de respectat încît divulgarea lui ar putea constitui un păcat de neiertat. Din fericire pentru ea, persoana respectivă nu se afla printre noi și provocatorul n-a reușit să-și atingă ținta.

Nici Ștefan Aug. Doinaș nu era printre noi, dar asta nu i-a împiedicat pe ziariștii parizieni prezenți la acea manifestare să-l acuze de rasism pentru că a folosit într-un articol cuvîntul țigan. Nu știu dacă totul pornise de la ei, sau fuseseră îndochinați de cineva din România, dar nu mai contează.

Dacă Doinaș a fost judecat în absență că nu-i iubește pe romi, romii aflați la fața locului s-au bucurat de o atenție deosebită. Ce e drept, tariful alcătuit din ei cînta extraordinar și toată suflarea din acel orașel, care nu cred că e mai mare decît Cîmpulungul meu, se aduna să-l asculte.

Dat fiind că nu existau nici hoteluri, nici bani de ajuns, cei mai mulți am fost cazați prin diferite locuințe particulare. Eu am stat într-o casă veche, foarte frumoasă, cu ziduri groase, ca de cetate. Tot ce se afla acolo - începînd cu mobila și tablourile și sfîrșind cu antichitățile așezate în fîrdele adînci ale ferestruicilor - era în perfect acord cu acea construcție medievală și trăda un bun gust desăvîrșit. Am aflat că proprietara, care era profesoară, se afla în Canada.

Camera în care am fost instalată se afla la etaj. Ca să ajung la ea, trebuia să urc o scară interioară. Într-o dimineață, cînd am vrut să cobor, m-a întîmpinat un cîine care m-a lătrat cîteva minute și am rămas țintuită la loc. Într-o dimineață, cînd am vrut să cobor, m-a întîmpinat un cîine care m-a lătrat cîteva minute și am rămas țintuită la loc. Într-o dimineață, cînd am vrut să cobor, m-a întîmpinat un cîine care m-a lătrat cîteva minute și am rămas țintuită la loc.

care da în aceeași curte interioară cu a mamei lui. Curtea aceea, în care am stat uneori să mă prăjesc la soarele arzător al sudului, era împrejmuită cu ziduri înalte, acoperite cu iederă și trandafiri.

Într-o zi, cînd trebuia să plec în oraș, cîinele s-a furișat pe lîngă mine, a ieșit din casă și dus a fost. Am vrut să-l închid la loc, dar nu știam nici cum îl cheamă, nici cum se strigă acolo un cîine. Văzîndu-mă încurcată, un tînar de pe stradă mi-a spus să nu-mi fac griji pentru că, după ce dă ocol orașului, patrușorul se întoarce singur acasă. Din ziua aceea am început să mă salut mai întîi cu cel care intrase în vorbă cu mine, apoi și cu alți vecini. Mă simteam ca la mine acasă și mă gîndeam ce diferență colosală poate să fie între francezii din Paris - care te țin la distanță - și cei din sud.

Mai mult decît tot ce văzusem în casa în care locuiam mă obseda portretul unei tinere deosebit de frumoase. Nu atît pentru înfățișarea sa, cît pentru că aveam sentimentul că ascunde ceva periculos. Am aflat că era sora lui Pierre și că s-a sinucis. Și dintr-odată am început să văd cu alți ochi casa aceea care mi se păruse atît de solidă, în pofida vechimii ei, sau poate chiar datorită acesteia. Fără să vreau m-am gîndit la misterul prin care e prevestită *Prăbușirea Casei Usher* și am început să văd aievea cum pereții între care stau încep să se dezmembreze. Am respirat ușurată cînd a venit și Rodica Palade și nu mai eram singură.

Oricît de primitiv s-a dovedit a fi acel oraș și oricîtă trecere avea acolo tariful acela care cînta atît de frumos, cei care făceau parte din el nu au fost cazați prin case particulare, ci la un motel. Precauția luată nu a stricat. Fiindcă, în pofida bunăvoinței cu care au fost tratați, pînă la urmă tot și-au dat în petic și au furat vinul dăruit de localnici pentru noi toți. Cum au reușit să facă asta de la distanță, fără să deschidă ușa magaziei în care se afla vasul cu sîngele Domnului, nu mi-am putut imagina. Mi-am imaginat însă ce s-ar fi putut întîmpla dacă se lăsa pe mîna lor o casă cum era cea în care am locuit eu.

La acel festival închinat României au fost programate și trei filme. *Moromeții* și două documentare. Primul, despre ultimii ani ai lui Ceaușescu și al doilea, despre vizita Regelui în România. Cele două documentare nu au produs efectul scontat. S-a făcut constatarea că, în pofida a ceea ce și-au propus realizatorii, scenele de adulare, care abundă, le fac să semene unul cu celălalt și să lase impresia că nevoia asta de supunere oarbă în fața cuiva ar ține de specificul nostru național. În contextul dat, însuși Gabriel Liiceanu începuse să se îndoiască de comentariul său. Pentru că ne aflam între niște republicani convinși, și el le spunea că regele e capul unui popor, și că în absența lui poporul nu ar mai exista. Ziariștii francezi cu care am stat de vorbă mi-au spus că am făcut rău că ne-am prezentat cu două filme de propagandă și m-au întrebat dacă nu mai aveam ceva în genul *Moromeții*-lor lui Stere Gulea, a cărui imagine pregnantă le-a amintit de Bergmann. Recent, revăzînd *Fragii sălbatici*, am înțeles de ce au făcut această trimitere, pe care eu o găseam nejustificată.

Atunci mi-a părut rău pentru rege că a

fost pus într-o situație delicată. Dar, de cînd s-a împăcat cu toate culorile, de la roșul lui Iliescu și cenușul lui Constantinescu pînă la portocaliul lui Băsescu, mă gîndesc că, după tot ce s-a întîmplat, el s-a ales cu o parte din proprietățile familiei regale și cu palatul în care și-a semnat încă o dată actul de abdicare, iar noi ne-am ales cu prințul Duda.

Nu m-am numărat din capul locului printre monarhiști. Deși, în 1970, cînd am publicat eu volumul *Inima reginei*, nu mai scria nimeni despre regina Maria. Nu sînt nici antimonarhistă. Uneori m-am gîndit că poate ar fi fost mai bine ca scaunul de la Cotroceni să fie ocupat, ca să nu se mai bată toți nechematii să ajungă acolo. Dar cedările regelui pentru a obține anumite avantaje materiale m-au făcut să mă îndoiesc că revenirea lui pe tron ar fi rezolvat ceva.

Cred că singurul lucru care l-a avantajat în mod real a fost cel făcut de Mircea Ciobanu prin cartea sa *Convorbiri cu regele Mihai*. Pentru că în ea Majestatea Sa vorbea ca un suveran, deși nu locuia încă într-un palat. Sau poate chiar pentru asta. Tot ce s-a întîmplat după aceea l-a făcut să nu mai pară același personaj istoric însemnat. Dar el va pieri, ca noi toți, iar cartea va rămîne și în ea va vorbi mai departe ca un rege adevărat.

În orașelul Die a avut loc a doua întîlnire dintre scriitorii din țară și cei din exilul francez la care am fost invitată și eu. La prima, de la Aix en Provence, participarea a fost infinit mai numeroasă. Acolo au venit Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma, Lucian Raicu, Sonia Larian, etc. etc. Întîlnirea acestora cu niște scriitori foarte buni din țară a stat sub o stea norocoasă. Nici pînă atunci, nici după aceea, nu l-am mai văzut pe Paul Goma atît de împăcat cu sine și cu lumea. Nu mi l-aș fi imaginat niciodată comunicînd atît de bine cu suprarrealistul Gellu Naum. Și față de mine avea sentimente infinit mai bune decît înainte de 1989, cînd ne certam la el acasă, unde, după ce mă primea ca pe un prieten, mă acuza fie pentru că aș fi publicabilă, fie pentru că nu am refuzat să public *Urcarea muntelui* după ce a fost cenzurată. Recent, i-am recitat cu tristețe o carte în care se întreba ce mi se putea întîmpla mie dacă aș fi refuzat să public această carte și răspundea singur în locul meu, punîndu-mi în gura niște replici pe care nu le-aș fi dat nici dacă viața mea ar fi depins de asta. Ce pot spune decît că, dacă nu publicam acea carte, poate că nu mi se întîmpla nimic. Dar pentru că am publicat-o și pentru că în ea chiar spuneam ceva ce trebuia spus cu orice preț atunci mi s-a întocmit un nou dosar de urmărire operativă, după cum aveam să constat din documentele consultate recent la CNSAS. Ce nu putea înțelege disidentul

www.polirom.ro

■ Marin Mincu
Moartea la Tomis
Jurnalul lui Ovidiu

■ Florin Lăzărescu
Trimisul nostru special

■ Leonard Muha
Un rol pentru Andra

■ Amélie Nothomb
Sabotaj din iubire

Suplimentul
CULTURA

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

literatură

Paul Goma după ce a fost nevoit să opteze pentru exil, era faptul că eu socoteam infinit mai important milimetrul câștigat în bătăliile de aici decât kilometrul pe care l-aș fi putut străbate în altă parte, unde nu m-ar fi oprit nimeni să spun tot ce-mi trece prin cap.

În 1990, după interviul care pusese încă o dată Securitatea pe urmele mele, deși fusese, chipurile, desființată, Paul Goma îmi scria:

Paris, 2 septembrie 1990

Dragă Ileana,

Îți mulțumesc pentru mine, mă bucur pentru tine. Încep cu mine, chiar dacă nu eu sînt partea cea mai importantă a intervențiilor tale în presă și la televiziune (a adus Rodica Palade o casetă cu sunetul - suficient pentru ce ne interesează pe noi, cuvîntătorii), pentru că...eu sînt cel care(-ți) scrie.

Așadar, mulțumesc - pentru mine - și să ne trăiești, Ileana Mălăncioiu. Ca să scrii și să zici; și să le-o zici, mama lor de frați!

Noi te așteptăm la Aix, după cum ne anunță Madam Terrier. Sper să vii și tu. Imi pare foarte-foarte rău pentru Florența Albu. Madama organizatoare n-a ținut seama de toate recomandările mele (cazul Florenței) și - ceea ce este mai puțin grav: n-a ținut seama nici de non-recomandările (tot ale mele: Crohmălniceanu, Breban, Nedelciu).

În fine. După cum bănuiești, noi, de-aici, vă ținem pumnii și ne rugăm cum în viața noastră nu ne-am rugat: nu neapărat ne rugăm să vă păzească El de cel Rău - ci ne rugăm pentru voi, cei vreo sută (că mai mulți nu știți), să aveți putere și curaj ca să-i apărați de cel Rău pe nenorociții care n-au știut ce-au făcut cînd au făcut (ei, n-au știut, vitele încălțate, au știut, dă-i în măsă de lichele!)

Și asta. Ce mai faceți voi, pe-acolo, pe la Viața Românească, în afara de faptul că irosiți spațiul tipografic (al lui Dumnezeu) cu "proze" de-ale mele.

Salut-o pe Florența din parte-mi. Spune-i (atît; nu încerca s-o și convingi) că, chiar dacă m-am purtat ca un măgar cu ea, eu tot un măgar bun rămîn (ce noroc, ce noroc că n-am spus: un porc...). Și că versurile ei mi se par tot mai bune, tot mai bune - (dar unde o să ajungă totmaiînd?) Și mai spune-i că, așa. Înțelege ea, n-are nevoie de dicționar.

Să ne traiască fetele. Noua mea "teorie" (zău că n-aș vrea să se dovedească timpîță, ca toate celelalte): că, dacă topismul, fesenismul este o constantă a femeii-la-Român (vezi-o pe Mița Baston - și pe celelalte țafe din Nea Iancu), prin compensație, salvarea ne va veni tot prin femeia-la-Român, fiindcă noi, purtătorii de nădragi, vai de izmenele noastre de netrebnici - și vă număr pe degete și, pentru întîia oară, la o chestiune românească, nu-mi ajung degetele mele, de la mîinile mele proprii și personale, ca să vă înregistrez pe voi, minunatele, căscatele, sublimele, inocentele, grozavele, dragele de voi, aiuritelor și minunatelor - mă opresc aici, ca să nu mă podidească plînsul de bătrînețe.

Așa că - pe curînd,
Paul

Între timp eu nu am trecut de partea dușmanului, dar Paul a pornit războiul împotriva tuturor și n-a mai rămas nimic din ce credea el despre minunatele, aiuritele, inocentele.

Asta nu m-a împiedicat ca în toamna lui 2003, cînd am fost invitată pentru o lectură la "Maison de la Poésie", să-i telefonez. Am început prin a-i spune că știu că nu vrea să mai vadă pe nimeni, dar l-am căutat totuși, pentru că altădată ne întâlneam, și nu puteam să trec prin Paris fără să-i dau un semn. Altădată era altădată, mi-a răspuns țepos, dar pe măsură ce vorbeam am avut sentimentul că tonul lui se înmuia.

Recent, cînd l-am revăzut pe micul ecran, în emisiunea *Honoris causa*, mi s-a părut îmbîlînzit de vîrstă, ca să nu zic ca el, de bătrînețe, dar m-am bucurat înțelegînd că s-a reabilitat cu Monica Lovinescu și cu Virgil Ierunca. Fiindcă eu nu-mi pot imagina nici ce ar fi însemnat disidența

lui fără "Europa liberă", nici ce ar fi însemnat "Europa liberă" fără mărturiile celor ce au suportat aici, în țară, binefacerea celei mai înaintate orînduiri din lume.

Dacă înîlînirea de la Aix a stat sub semnul scrisorii de mai sus, pe care o promisem cu puțin timp înainte, cea de la Die, la care n-au participat nici Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, nici Paul Goma, a stat sub semnul orgoliilor nejustificate și al discordiei.

Gabriela Adameșteanu, căreia i se pot reproșa multe lucruri, dar nu și faptul că nu ar fi făcut tot ce putea pentru colegii noștri din exil, fusese pîrîtă de concurența revistei "22" că ar fi spus că scriitorii români din Paris prezenți la acel festival nu ar fi reprezentativi. Am asistat la judecarea ei care începea cu întrebarea - pusă de sus, ca unei provinciale - ce înseamnă a fi reprezentativ. Din exilul parizian, devenit între timp diaspora, se aflau acolo Oana Orlea, Rodica Iulian, Mircea Iorgulescu și Alexandru Papilian.

Pe Rodica o cunoșteam de cînd am fost la primul cenaclu bucureștean. Nu mai țin minte cine și ce a citit, dar felul în care vorbea ea m-a făcut să frecventez o bună bucată de vreme cenaclul acela. Prin 1982 sau 1983 ea a scris o cronică excelentă pentru "Europa liberă" despre volumul meu *Linia vieții*. Dat fiind că în sumarul lui se aflau și poemele din cauza cărora a fost retrasă de pe piață revista "Tribuna", volumul a fost întors de trei ori de la tipografie iar eu am fost pusă sub urmărire. O mîna întinsă în condițiile date contează imens și nu poate să fie uitată. Așa că eram bucuroasă că o revăd pe Rodica Iulian. Cu toate astea, a trebuit să mă situez de partea Gabrielei Adameșteanu. Pentru că, oricîte lucruri i-am reproșat (și probabil că am să-i mai reproșez dacă va fi cazul) nu pot să nu țin seama de faptul că ea a creat un

personaj literar devenit celebru, pe cînd Alexandru Papilian, care conducea *completul de judecată*, profitînd de poziția lui privilegiată de la "France Internationale", nu are în palmaresul său așa ceva. Asistînd la acea discuție, am avut sentimentul că plecarea din țară e considerată un atu și m-am trezit spunînd încet, ca pentru sine: "Și păsările emigrează!". Asta l-a făcut pe Mircea Iorgulescu să izbucnească într-un rîs sarcastic, prin care a pus capăt disputei. Nu știu ce gîndea el, dar eu cred că păsările sînt ca îngerii și că asimilarea plecărilor numeroase din ultimii ani ai dictaturii cu migrația acestora în țările calde, pentru a nu-și risca viața rămînînd într-un climat greu de suportat, nu era de natură să jignească pe cineva. Oricum, discuția aceea a avut darul de a lămuri anumite lucruri și nu a dus la o ruptură între cei ce am participat la ea, așa cum se întîmplă de obicei. Spun asta pentru că ulterior Mircea Iorgulescu m-a apărut în revista "Dilema", unde fusesem atacată în mod nedrept, iar după ce a părăsit studioiul de la Praga al "Europei libere" a semnat cronică literară în revista "22", care era condusă de Gabriela Adameșteanu. Cît despre Oana Orlea și Rodica Iulian, care în discuția de la Die se simțeau vizate, trebuie să spun că au fost de o eleganță rar întîlnită. Ele au făcut tot ce se putea pentru a stinge flacăra izbucnită din cauza colportărilor Elenei Ștefci, care a ținut să demonstreze că ea ar reprezenta cu totul și cu totul altceva decât concurența. Ceea ce, dacă stăm strîmb și judecăm drept, era într-utotul adevărat. Chiar dacă nu se știa încă lucrul acesta.

Ileana MĂLĂNCIOIU

Diana Rotaru

Premiile Prometheus

Paul Bortnovski

Miercuri, 26 octombrie, la Clubul

Prometheus, juriul format din: Andrei Pleșu - președinte, Ada Brumaru, Marina Constantinescu, Mircea Martin și Mihai Oroveanu, a desemnat laureații celei de a IV-a ediții a

Marilor Premii Prometheus

Marele Premiu Prometheus pentru Opera Omnia:

Paul Bortnovski (secțiunea artele spectacolului);

Marele Premiu Prometheus pentru Opera Prima:

Diana Rotaru (secțiunea muzica).

Premiile, acordate de Fundația Anonimul unor artiști români pentru întreaga carieră și pentru debut, au o valoare netă de 100.000 RON (1 miliard lei vechi), respectiv 10.000 RON (100 milioane lei vechi).

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Îngerul cu față de demon

Scandalosă pentru unii, adulată de alții, datătoare de dulci visări voluptuos-erotice, literatura lui Emil Brumaru se naște dintr-un melanj „imposibil” între inocență și trivialitate, palăcere a rostirii vorbelor mustoase și timiditate la nivelul acțiunii, prozodie tradiționalistă și lexic menit să șocheze spiritele pudibonde, nostalgie și grotesc, puritate adolescentină și transformarea frumuseții feminine în înfricoșătoare forme planturoase. Poemele sale (mă refer aici cu deosebire la cele din prezentul volum, *Submarinul erotic*, sunt o prelungire cu alte mijloace a obsesiilor și trăirilor din scrisorile către Lucian Raicu, publicate nu prea de mult la Editura Polirom. Ceea ce acolo era explicit, purta semnele identificabile ale realității imediate, este aici transfigurat artistic. În rest aceeași revoltă a cuvintelor într-un suflet hipersensibil pe care spiritele mărginite o etichează repede drept pornografie, demonstrând că nu știu nimic nici despre pornografie, nici despre abisurile sufletului, nici despre viață în general.

Emil Brumaru este un înger care se joacă de-a poezii blestemați. Un inocent care, în imaginație, își trăiește viața în aventură ca François Villon, un sfios Tom Sawyer suspinând la ușa lui Becky Thatcher, dar ale cărui vise sunt bânuite de femei felliniene, capabile să inhibe prin formele lor excesive și cel mai performant gigolo), un estel al limbii care, precum Creangă în alt timp, a descoperit miezul plin de savoare al vocabulelor interzise.

„Ia gramofonul, pîlnia-i înclin-o/ Spre viața dusă-n pizda mă-sii, Pino!!!”, scrie Emil Brumaru și în aceste două versuri condensează un întreg tom de filozofie existențială. Este inutil de argumentat valențele poetice ale expresiei aparent triviale „dusă-n pizda mă-sii”, în versurile citate. În pofida sonorității șocante, nimic nu este trivial, totul este încărcat de tensiuni existențiale. Cum ar suna aceste versuri, dacă în locul expresiei poetul ar fi folosit o perifrază, sau, mai rău, ar fi apelat la ticăloasele puncte de suspensie (care nu ascund nimic, dar subliniază roșeața din obraji „rafinatului” care citează astfel, în fața „grosolaniei”, „mitocăniei” unui autor excesiv de teluric, gest sinonim cu grațioasa ridicare a degetului mic la apucarea ceștii de cafea)? Cu siguranță mai rău.

Despre lexicul poeziei lui Emil Brumaru se pot scrie lucrări de doctorat. La fel ca Șerban Foartă, poetul ieșean știe toate subtilitățile limbii române și nici un cuvânt din versurile sale nu este pus la întâmplare. Întotdeauna expresiile sale, chiar cele mai triviale, nu fac decât să potențeze strălucirea sentimentelor care se insinuează în umbra lor. Un astfel de poem în care noroiul (lexical) ascunde perle (la nivelul trăirii) este *Suprema servitoare*.

Este încifrată aici experiența fundamentală a adolescentului care descoperă universul erotic, Femeia. În ochii săi inocenți și perversi, ea este un amestec de sublim și grotesc. Îl atrage și îl îngreșează deopotrivă, o studiază cu o curiozitate cvasi-științifică. Încearcă să îi ghicească misterul erotic, spre care se simte împins în mod pervers, chiar dacă, analizate, componentele corpului ei nu prea au legătură cu armonia perfectă. Servitoarea lui Brumaru este precum femeia uriașă din filmele lui Federico Fellini un monstru sexual, atrăgător și respingător deopotrivă. Dincolo de portretul grotesc se poate însă citi fascinația pervers-inocentă a copilului prin ochii căruia este văzută protagonista acestei confesiuni lirice: „O, servitoare, dulce servitoare/ Din îngereasca mea copilărie./ Îți miroseam cu lăcomie fusta/ Plină cu purici din copilărie// Și-ți căutam chiloții sub saltele/ Ca să le sorb cerescul lor parfum,/ Cu nara dilatată. Cu ochi umezi,/ Cu inima făcînd trans-tara bum!//Sutienul tău mototolit și acru,/ Ham pentru țâța grea de arpacaș,/ Îl sărutam, mi-l potriveam cu cârpe/ În magazine obscure de la Iași.// (...)// Oh, părul gras, cu rădăcina tare,/ Dat la culcare cu petrol lampant,/ Înfierbânta în el orice agrafă./ Iar curul tău gigantic și vibrant,/ Cu bucle cum pernele și roșii,/ Purtat în rochii learcă de lături,/ Ți-l arătai, pe putini aplecată,/ Punând cu-nțelepciune murături!!!” (*Suprema servitoare*, pp. 10-11).

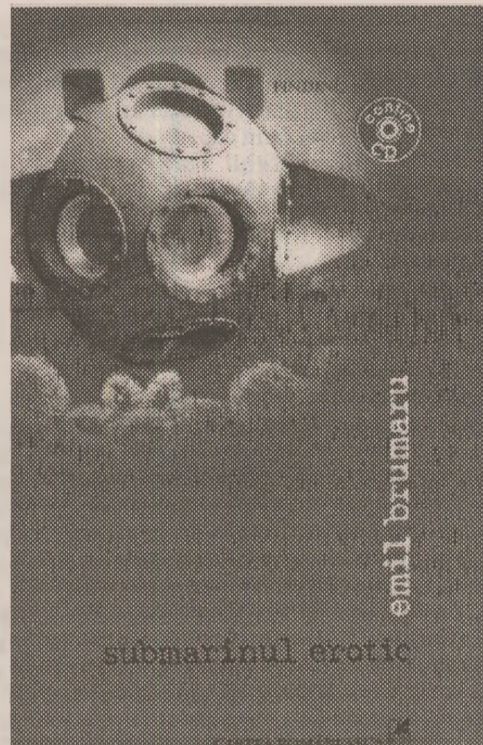
Întregul poem este o mică odă închinată inocenței ireversibil pierdute, o întoarcere nostalgică în timp la mirările unei vârste când totul părea posibil, pentru că întreaga viață era încă în față.

În toate versurile din acest volum al lui Emil Brumaru bate un vânt de tristețe. Este nostalgia omului care constată că viața sa rămâne în urmă și că zăpezile de altă dată sunt pe veci pierdute. Uneori sonul poemelor sale este unul baladesc, chiar și atunci când temele abordate fac parte din cea mai banală realitate. O replică rostită pe o terasă capătă în lirica lui Emil Brumaru inflexiuni din François Villon: „Nu Carmen de la Ronda, ci de la „Cireșica”/ Bătută-n cur de-un scaun cu scândurele tari/ Și-n cap de-un soare moale. Mi-a zis: «E o nimica/ Să fii poet când puța o ai doar atîtica,/ Iar tu dai șlef, extatic, de gris mîrgăritar!»” (*Epigramă ameliorată 1982*, p. 44).

Deși la prima vedere pare un poet trăirist, Emil Brumaru este mai degrabă un poet livresc. Pentru el poezia este un act de comunicare, o tentativă de a intra în dialog cu persoane reale, cu scriitori mai mult sau mai puțin clasici și chiar cu personaje din opere literare. Aproape fiecare poem al său face o aluzie livrescă sau invocă direct nume sonore din istoria literaturii. Uneori trimiterile se fac prin prozodie (cazul invocat în citatul anterior). Alteori, aluzia se face prin titlu, atmosferă, dar și prin invocarea explicită a vreunui clasic al literaturii: „Yvonne Burgundia-i departe/ Miroase-a praf trezit prin ploaie/ Bătrînul Dosto-mi dă din carte/ Sfaturi ce sufletu-mi înmoaie/ Cu tine să n-o fac de oaie/ Yvonne Burgundia-i departe” (*Amurgul evului mediu I*, p. 5). În fine, există și situații în care, în joacă parcă, autorul face fulgurante trimiteri la titluri celebre din literatura lumii: „Căci n-am nici chef, nici frișcă să mă fut/ În căutarea timpului pierdut...” (*Cafeaua de cicoadă-mi dă avînt*, p. 13).

Poezia lui Emil Brumaru ține de zona jongleriei. Cu multă dexteritate poetul mînuiește sentimentele, lexic, literatura lumii, formele poeziei și chiar curențele literare. *Submarinul erotic* îi oferă autorului său șansa ca, în cu puțin peste o sută de pagini, să treacă în revistă mai multe forme ale genului liric, de la baladele medievale la poemele suprarealiste și poemele în proză. Este o probă de virtuozitate tehnică și tematică. Autorul demonstrează că nimic din ceea ce ține de poezie nu îi este străin și, din această perspectivă privite lucrurile, este destul de greu de ghicit cât din scrisul lui Emil Brumaru reprezintă cu adevărat defulare existențială și cât este joacă pură. Nu ar fi deloc de mirare ca sentimentalismul său să fie unul trucat, ca la Minulescu, deși așa fi înclinat mai degrabă să văd în pomele sale un început de joc sfârșit/căzut în sentimentalism. O idee ludică, aterizată pe un sol existențial.

Nu mă pot opri să nu salut în final noul chip al seriei de poezie de la Cartea Românească. Dincolo de regalul de poezie pe care îl oferă, cărțile arată impecabil din punct de vedere grafic, iar ideea de a le însoți cu CD-uri cuprinzând

Emil Brumaru, *Submarinul erotic*, ilustrații și copertă de Radu Răileanu, Editura Cartea Românească, 2005, 116 pag.

poemele în lectura autorilor este pe cât de originală, pe atât de utilă. Ea se adaptează perfect ritmului vieții în epoca actuală (tendinței unora de a înlocui actul lecturii propriu-zise cu ascultarea volumului în mașină, în drum spre birou – în Occident există chiar o modă a acestor cărți-audio), dar și oferă șansa unică de a asculta peste ani vocea poetului preferat interpretându-și propriile creații. Această mărturie a existenței sale va fi, cu trecerea timpului, cu atât mai prețioasă cu cât, în epoca calculatorului și a Internetului este greu de presupus că în viitor se vor mai găsi manuscrise care să fie expuse în eventualele muzee ale literaturii. Vocea autorului, dicția sa, felul în care își recită propriile versuri sunt, pentru iubitorii de poezie de azi și de mâine, informații necesare. Pentru inițiativa de a le oferi odată cu volumul, coordonatorii noii colecții de poezie de la Cartea Românească merita felicitări. ■

cărți primite

● „Dosarul” Mircea Eliade, X (1978-1979), cuvânt înainte și culegere de texte de Mircea Handoca, București, Ed. Curtea Veche, 2005. 320 pag.

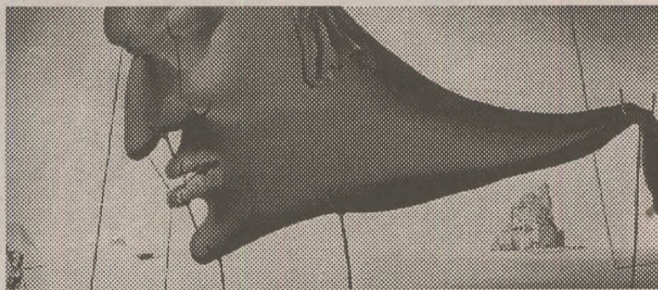
● Adrian Georgescu, *Uleiul din candelă*, ediția a II-a revizuită, București, Ed. Mentor Macro, 2005. 140 pag.

● Dimitrie Costea, *Visând de-a lungul anilor*, versuri, Iași, Ed. Universitas XXI, 2005. 142 pag.

● Nicolae Rotaru, *Mirabile dictu (101 nemuritori)*, București, Ed. Detectiv, 2005. 398 pag.

● Grid Modorcea, *Un blestem numit Electra*, roman secretomonahic, București, Ed. Tibo, 2005. 466 pag.

critică literară

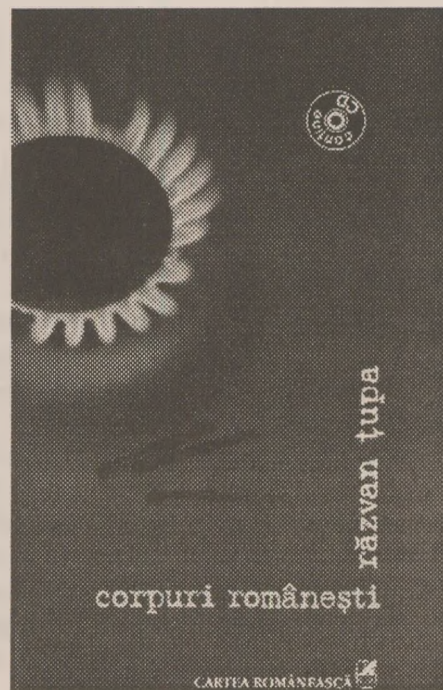

Marius Chivu

LECTURI LA ZI

Spațiul incert al sensibilității

Colecția de poezie tînă a recent relansatei edituri Cartea Românească, după preluarea ei de către Polirom, se vrea, de fapt, corespondenta în poezie a colecției EgoProză. Formula editorială „carte plus CD” este o strategie de marketing marca Polirom menită să sporească pe cît posibil audiența poeziei. Rămâne de văzut ce vor face acum editurile Vinea și Pontica, cele care i-au debutat pe majoritatea tinerilor poeți acum publicați sau care își așteaptă rîndul la mult mai atrăgătoarea Carte Românească. Una peste alta, iată că tot Polirom e cea care le dă o șansă editorială reală poezilor tineri cărora acum, cînd orice alibi editorial (tiraj, distribuție, promovare) e înlăturat, nu le mai rămîne decît să scrie bine. Primii tineri beneficiari ai acestui credit de marketing sînt Răzvan Țupa, Claudiu Komartin, Elena Vlădăreanu și Dan Sociu.

Răzvan Țupa, corpuri românești, (carte + CD), Editura Cartea Românească, București, 2005, 120 p.

Răzvan Țupa a debutat cu un volum, *Fetiș* (Editura Semne, 2001), bine primit de critică, iar agreabila lui prezentă, deopotrivă publică și publicistică, i-a asigurat în timp o simpatie de care nu se bucura prea mulți dintre colegii săi de generație. La debut, poezia lui făcea figură aparte prin luciditatea cu care era elaborată dar al cărui discurs predominant ireferențial, dincolo de momentele de virtuozitate, aliena în bună măsură comunicarea cu cititorul. Poetul spunea atunci, într-un mic text de deschidere, că a șters „tot ce era adăugat de dragul unei înțelegeri aproximative”. Nici acest volum nu e scutit de un *intro* programatic. Amintind de eficacitatea cu care își lansează mesajele discursul publicitar, Răzvan Țupa ne avertizează că „demersul propus în *corpuri românești* vizează conștientizarea publicului cu privire la posibilitățile care se deschid comunicării interpersonale în condițiile în care sînt depășite limitele impuse între literatura cultă și literatura de consum.” Cîteva rînduri mai jos, după exemplul unui discurs politic nepotrivit și irelevant, pentru că e perceput la un nivel ideologic vulgar, poetul ne spune că acest concept de *corp românesc* este „o construcție patetică inexactă al cărei rost este afirmarea și sondarea realității care te depășește.” Și continuă: „Un discurs poetic are de valorificat și spațiul de comunicare părăsit de poeticile tradiționale. În spațiul public, discursul publicitar a ocupat o zonă esențială pentru comunicarea socială.” N-o să insist cu această sintagmă oarecum penibilă, *corpuri românești* (de ce *corp* și de ce neapărat *românesc*?; *corporalitate poporanistă*?), dar mă întreb cum de inteligența fină a lui Răzvan Țupa n-a receptat eșecul teoriei utilitariste a „cuplului” Peniuc&Urmanov, pornită tot de la principii de *advertising*, și n-a observat că, dincolo de obsesia comunicării, între un vers și un slogan publicitar există numeroase variabile pragmatice și o miză textuală fundamental diferită. Dacă textului publicitar îi precede un studiu amănunțit asupra potențialului consumator, poemul este o sticlă aruncată în mare purtînd cu sine un mesaj misterios, oricum plurivalent. O banalitate: consumatorul de text comercial este un indice, un individ dintr-o serie, pe cînd poezia presupune o comunitate deschisă și confidențială de receptori, fiecare cititor al poemului propunînd o altă interpretare. Dacă profilul sociologic al consumatorului determină structura mesajului comercial obligatoriu univoc, opera literară are un conținut latent care, teoretic, nu ar trebui să se epuizeze niciodată. Mesajul publicitar transmite, din necesitate, un singur lucru, nu-și permite să fie ambiguu, face un compromis

de interpretare, în vreme ce poemul există exclusiv prin pluralitatea sensurilor activate și reactivate prin receptare. Poemul nu *vinde* un mesaj, poemul *cumpără* un adaos de sens de la fiecare cititor al său. Sigur, dacă schimbăm termenii discuției, putem vorbi de o literatură de consum, reprezentată, cum știm, de genul romanului polițist, de aventuri, de dragoste etc., unde, într-adevăr, textul literar se conformează profilului unui cititor în funcție de anumite atitudini, clasificabile antropologic, care determină diverse nevoi de lectură. Dar ce nevoi de lectură satisface poezia?

Revenind la volumul lui Răzvan Țupa, textul introductiv programatic e aproape nociv, căci poemele însoțite de discursul secundar sînt parazitare printr-o explicare univocă. Dacă poezia lui Răzvan Țupa ar fi fost mediocră, n-ar mai fi avut oricum nici o importanță aceste „piruete” prețios teoretizante. Păcat însă că poetul își subminează astfel propria poezie – sensibilă, tensionată și inteligentă, tot ce-a scris mai bun pînă acum – printr-un discurs de escortă inutil și vanitos de vreme ce oficializează interpretarea personală (numai) în sensul acestui „corp românesc” care nu avea nevoie să desemneze nimic și cu atît mai puțin să poarte vreun nume: „Considerăm corpul românesc o dimensiune primară a actului poetic, momentul formării unui discurs poetic de la nivelul comunicării cotidiene”. Arititatea jargonului teoretic urmează senzualității lirice ca un pumn de nisip vîrît în gură imediat ce bezeaua s-a topit pe limbă. Să luăm un exemplu. Iată poemul *O liniște care nu înlocuiește nimic*: „Cît să te strîngi cît să alegi retragerea în spatele unor/ chipuri/ pe care le compui din ce găsești din firimituri pe care le/ simți pe tot corpul/ întinse pe umeri perforînd ușor pielea ca un abur solid/ măruntit/ de gesturile calme cu care îți faci elan înaintea/ fiecărei vorbe/ niște gesturi minuscule o amplă deschidere a pupilei în fața oricui”. Și iată și adaosul: „Tocmai aberația funcțională de a reda altceva decît simpla prezență prilejuiește comunicarea operei pentru această formă-conținut care este corpul românesc”...

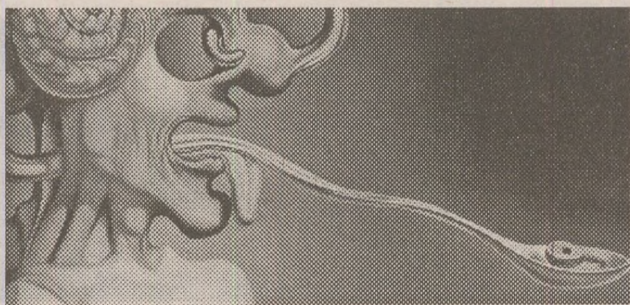
Ignorîndu-i capriciile teoretizante restrictive, afirm însă fără nici o reținere, așa cum am anticipat deja, că în acest volum se află cele mai bune poeme ale lui Răzvan Țupa și una dintre cele mai bune poezii scrise de noua generație de poeți. Deși previzibil, saltul este remarcabil. Sintaxa poetică este acum fluentă, nesincopată artificial, poezia însăși este mai omogenă și mai autentică. Răzvan Țupa a căpătat un instinct de poet care îl face mult mai dezinvolt, și-a găsit tonul și afișează o sensibilitate care îl prinde foarte bine. Poezia lui își delimitează aici un spațiu de sondare extrem de interesant. Undeva între

simțuri, între privire, respirație și atingere, între obiecte, aer și impresie există un spațiu incert, un loc unde par să se formeze perplexitățile existențiale, o limită unde se petrec cele mai adevărate rătăcirii ale noastre, unde percepțiile levitează imprevizibil în sfera cotidianului. Ființa apare ca o membrană, ca un organ extrem de sensibil, înregistrînd supraprealist, într-un ritm ireal, descompus, parțial și intermitent, infrarealitatea, proximitatea fragilă a universului fizic („între fardările veline ale tăcerii/ între picăturile suspendate în aer/ gata să atingă suprafața netedă a apei”) și semnalele ființei de lîngă („cîteva momente gîndurile noastre/ erau suspendate pe melodia fragilă a respirației”).

Cei care îl știu pe Răzvan Țupa din *Fetiș*, vor descoperi aici un poet mai accesibil (mai *friendly* cum ar spune evaluările publicitare) și niște foarte frumoase poeme introvertite de dragoste pe care chiar le poți citi noaptea iubitei la telefon, așa cum este, în special, primul poem care poartă titlul *lent* sau *diminețile respiratorii*, și pe care cu greu mă stăpînesc să nu le citez integral. Poemele vorbesc despre priviri, gesturi, vorbe, percepții, chestionînd sentimentele și stările la un nivel al reacțiilor mult mai vast și mai enigmatic decît pare și izbutind imagini și metafore care ele singure ar face poezia, cum este, de pildă, acest delicat-frisonant vers: „nimeni nu are mai mult decît forma incertă a respirației”. Există lentoare și există multă tăcere în aceste poeme statice dar bine tensionate, mici rapoarte incerte, de o senzualitate cumva severă, tatonînd mișcările interioare dintre două ființe prinse în firele existențiale: „pînă la urmă/ disciplina noastră este plăcerea/ și asta spun palmele răsfire pe geamuri/ gata să sfîșie portiera ca pe o pungă de ceață/ în care ne-am strîns laolaltă/... cît de departe pot să cadă obosite/ hainele noastre/ din fiecare gaică se scurge un geamăt minuscul/ aerul nu pierde nici o frîntură păstrează tot/ în felul lui ca și tine ca și mine/ poate îți place noaptea strînsă/ între cojile groase ale unui pepene verde/ sau livezi întregi de fructe să-ți spună/ că se poate/ pînă la rădăcina părului...” (2)

Poemele lui Răzvan Țupa din acest substanțial volum, multe discursive, se țin aproape printr-un ritm anume al temei (pe CD poetul își recită poemele puțin cam alert), ceea ce îi dă o omogenitate mai rar întîlnită la noi. Regretînd, încă o dată, tendințele lui teoretizante, care și-ar fi găsit rostul în vreo ședință de cenaclu, vă sfătuiesc să citiți și să ascultați această carte de poezie în care Răzvan Țupa recuperează zonele de sensibilitate ale cotidianului ce păreau compromise de vulgaritate și violență. ■

l i t e r a t u r ă

Fortuna, Fortuna, bolboroseam spășită,
pe când c-un Astrolog roșcat și entomolog
scotoceam după vrute și nevrute prin Roma.
Amor, Amor, țipau după noi florăresele și cerșetorii,
și vânzătorii de suveniruri și gladiatorii,
nevrutele sunt mai ușor de aflat decât vrutele,
fiindcă nici viața, nici moartea nu se sălășluiesc în
prea umflata virtute,
cea care pocnește ca un balon de săpun
suflat pe chipul orișicui l-ar primi încă din burta
mamei.

În dimineața aceea străbătut-am parcul homosexual,
cu statuile lui Gogol și Byron suite pe cal,
cu practicantii de jogging și deja ademenitorii cu
licori,

în rucsac aveam lumânarea cu miros de lămâie
pentru bunicul exilat, mort și îngropat de 21 de ani,
pe care-l amușinam ca un șacal cu limba pustie.
Mai întâi în Santa Maria del Popolo am zis o rugăciune
scurtă,

cu dicție scitică și cu sonoritate măruntă,
apoi am tras o otheadă către întunecatul Caravaggio
care-mi luase mințile încă de când aveam 18 ani,
în blugi și tricou, cu brățară de furculiță
și cu vreo douazeci de codițe-mpletite
care-mi frământau inima de pinkfloydiană smintită.
Wish you were here îi cânteam bunicului scrâșnind
acrișor printre dinți,
așa cum ar fi trebuit să-i cânt doar unui iubit de vârsta
mea înghițit,
eram destul de singură și-l căutam pe acest bunic
în Vară (așa se numea cimitirul),
cu langoarea unei credincioase aproape necredincioasă
și cu lăuntru mai degrabă afară.

Astrologul cu pălăria lui albă de paie și cu mutră
de consul englez

mă sfătuia să nu mă pripesc,
moartea, spunea el, are atâtea cotloane și nișe și
valvârtej de sertare,
acestea oricând pot fi deschise și-nchise,
așa că se cuvine să ai o niciodată sfârșită răbdare.
Pistruiat și ochelarist, Astrologul ar fi putut semăna
cu un dentist,

dacă vorbele lui nu ar fi fost de zodiac
și dacă nu s-ar fi vădit a fi un cititor pătimaș de texte
explodate,

cum ar spune un specialist în limbi moarte.
I-am dat ascultare și astfel am ajuns în gara Termini,
un omfalos roșu și păgubos, ticist de călători cu suflet
păros.

Din Termini porneau toate drumurile Romei spre
oriunde și nicăieri,
era o gară inițiativă, plină de ușieri
care dădeau mecanic din cap și arătau cu mâinile
în toate direcțiile,

ca niște moriști stricate cu aripi vivisectionate.
Eram neagră de trecerea puhoiului de ani,
dar Astrologul spunea că doar acum mă copsesem
pentru a-l afla pe mortul meu cu barbă albă,
care-și dăduse duhul printre infirmieri cu venele-
răsucite-n salbă.

Așa că intrat-am în gura dragonului și duși am fost
spre cimitirul Vară.

La poartă nu se afla nici Dumnezeu, nici un
diavol,
nici măcar un Cerber cu poftă de ducă,
doar forsytia, glicină, regina nopții și bougainvilliers,
ciclamen corcit cu galben și mov,

Ruxandra Cesereanu

Căutarea bunicului în Vară

ca pentru niște morți cu morminte *fauve*.
Din greșeală intrat-am în Muzeul Suprarealist al
Cimitirului.

Aici, o Angioletta, adică un fel de Îngereasă șuie,
ne-a pus să ne semnăm în registrul pentru musafiri,
dar glasul ei suna ciudat și vorbele-i așijderi:
Cotcodac, Cotcodac, ne spunea ea, semnați, vă
rog, și nu vă supărați,

obișnuim să și glumim puțin,
fiindcă așa e viața: *Scherzando, Scherzando!*
Ochelarii-i săltau peste față ca niște pricolici,
avea o mustăcioară nărașă și dinți lipsă,
vă rog semnați, căci sunteți musafiri de soi.
Astrologul mi-a făcut în grabă un semn îngrijorat cu
ochiul:
să nu ne trecem numele în Registrul Suprarealist,

dacă această Angioletta ne fură sufletele, nu va
mai fi nimic de făcut.
Vom fi aproape morți ori pe cale de a muri curând.
L-am liniștit arătându-i semnele sfinte cât se poate
de clare ale gazdei noastre:
cotcodăceala, dinții lipsă, ochelarii și tremuratul
de Parkinson timpuriu.

Era chiar Îngereasă.
Apoi ne-am semnat: el, Astrolog, eu, căutându-l
pe bunicul în Vară.
De la Muzeul Cotcodac a trebuit să mergem la Arhivele
cu morți.

Aici o Matroană romană, cu gușă și obezitate spontană,
a căutat până l-a găsit cu chiu cu vai.
Locuia în mormânt cu încă vreo patru mușterii,
dar pe cel mai important îl chema Aloizie.
Sub pulpana lui, meșter cândva în chestiuni bisericesti,
stătea bunicul meu, Vasile Cesereanu, stingher, sfios,
stâlpnic și înfoiat bărbos.

Locuia la Străini, trebuia să urmăresc linia portocalie
de pe asfalt,
printre capele, cavouri și statui înaripate cu gene din
văzduh înalt.

Sub un pin scorojit, cu leșie în coajă, era o cruce
cu romburi umflate.
Bine te-am găsit, bunicule, bine-ai venit, draga
moșului,
(cum îmi spunea el pe când îmi dădea, pe la 10
ani, feli de tort zaharisit).

I-am aprins lumânarea, am scâncit, am ingenunchiat,
am zis câteva rugăciuni mici și zemoase,
am îmbrățișat crucea cu romburi,
te las cu bine, bunicule, nădăduiesc că mă vei fi
iertat.

Astrologul se ținea deoparte,
nu-i plăceau morții nici proaspeți, nici vechi,
și nu voia să fie atins de lumile subterane și reci.
Așa că l-am purtat mai apoi spre apele ei izbăvitoare
de la Fontana di Trevi,
ca să ne botezăm a doua oară.

Scherzando, Scherzando, asta să fie viața, așa cum
vestise Îngereasa Cotcodac?
Nu-i vorbă, mă-nfrăgezisem de atingerea mortului
drag

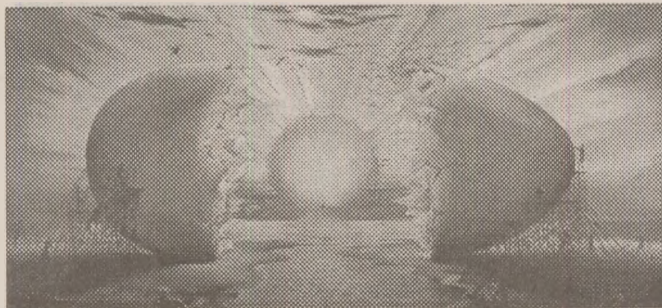
și-aveam nădejde într-o mântuire cât de cât,
care m-ar fi scăpat de Urât.

Poate că atunci am înțeles cel mai bine, după ieșirea
din cimitirul Vară,
că viața-i maimuță amorfă, cu gura până la urechi,
care rostește vorbe de șagă, se scarpină, țiuie și
răcnește,

se măscăricește, e spurcată la gură și năucește,
fonfaie, tachinează, hohotește, bolborosește,
scuipă, ronțăie te miri ce, blagoslovește,
of, Doamne, câte verbe aș mai putea folosi
dac-ar fi să las poemocul acesta neterminat.

Dar poftesc să-l închei, așa încât asta și fac.
Anno Domini 2005, semnez descifrabil: Ruxandra
Cesereanu,
după ce l-am găsit în cimitirul Vară pe padre Basilio,
bunic patern și personaj de seamă și-n alte papirusuri
cu gust de aramă! ■

L i t e r a t u r ă

Modelul neavut

↑ ntr-o recentă discuție cu un distins cărturar, nu știu cum a venit vorba și despre modelele umane, intelectuale, care îți pot schimba cursul vieții. Mi-a marturisit, cu o sinceritate pe care am primit-o ca pe un surprinzător dar, că acel model viu, care i-a modificat drumul vieții, destinul poate, deși cred că destinul ți-e dat, unul și același, neschimbat, încă de la zămislirea ta, a fost istoricul Victor Papacostea (1900-1962).

Istoric multă vreme, în anii de după război, inaccesibil marelui public, Victor Papacostea a sfârșit cu o biografie de om chinuit nu numai în temnițele comuniste, dar și cu amintirea sa pângărită de neaveniții care i-au luat casa cu tot ce era în ea (până și scrumiera!). Personalitate fascinantă, într-adevăr, dar din ce în ce mai puțin cunoscută, cu numele rostit doar în cercurile tot mai restrânse ale specialiștilor, și a cărui operă își așteaptă dreapta și pe deplin meritata readucere în atenția tinerilor învățați de acum.

Dar nu despre Victor Papacostea vreau să aștern aceste siruri. Sunt dintre cei nechemați a-l evoca. Altceva am reținut din mărturisirea, primită, repet, ca un tainic dar sufletească. Faptul că un cărturar, ieșit din pușcăriile anilor '50, pedepsit și chinuit pentru știința sa și, mai ales, pentru credința sa într-un model uman și intelectual mai presus de politică și de alte vremelnicii omeniești, nu a ezitat să transmită valorile care l-au însoțit tot timpul, întăritoare, modelatoare, tânărului care se pregătea să intre într-o viață care se construia după alte calapoade.

Ascultând mărturisirea, duios evocatoare, venită parcă de peste timp, instinctiv m-am întrebat: mie care mi-a fost modelul uman care mi-a schimbat sau ar fi putut să-mi schimbe viața?

Nu mi-am pus o astfel de întrebare niciodată, decât, așa, uneori, cochetând cu felurite chestionare sau alinturi de uz intern mă încercam și astfel de trecătoare gânduri. Ascultându-l pe distinsul meu interlocutor, gândindu-mă la puterea grozavă a întâlnirii cu un astfel de model despre care să poți marturisi, după mai bine de jumătate de veac, că ți-a modificat viața, am simțit,

după amar de ani și pornit și eu de-acum spre partea ultimă a vieții, că nu pot invoca nici un om care să-mi fi fost dat a-mi fi nu dascăl, ci hotărâtor de drum. Și nu numai mie. Câți mulți alții, crescuți și școliți ca mine într-un timp al falselor valori, nu ne-am putut bucura de astfel de întâlniri hotărâtoare de viață.

Din astfel de revelații, venite când nu te aștepti, când nu le cauți, când nici nu ești pregătit să le primești cum se cuvine se nasc, uneori, textele amintirilor. Ale unor înțeleșuri târzii, amare ca un hap pe care nu l-ai înghițit deplin niciodată. Din astfel de întâlniri neașteptate poți prinde tăria sufletească de a recunoaște că modelelor în care, totuși, ai crezut cândva, le-ai dat tu, pentru că ai vrut, în lipsă de altceva, poleiri fascinante. Când, de fapt, nu erau decât niște biete păpuși de bălci. Din marele bălci în care ai crescut, te-ai format, te-ai afirmat.

Desigur, pot invoca sumedenii de modele care m-au marcat, de la părinți și până la prieteni sau iubite. Dar ei erau, oarecum, firești, făceau parte din însăși existența mea. Nu veneau cu autoritatea celui care, dintr-o altă lume parcă descins, ți-a fost dat spre a-l urma. Mi-au oferit cărțile modele. Dar erau fapturi de cuvinte. Credeam în ele așa cum credeam în răsăritul Soarelui sau în duiosia bobului de rouă. Cum crezi frumuseților și minunilor Lumii. Nu aveau forța de a te urni să-i urmezi pe drumul mărturisit de ei.

Nu numai eu am trăit în această neștiință. Majoritatea celor școliți în acel ciudat timp al formării noastre, când bunii noștri profesori se zbăteau între datoria de a ne spune ceea ce impunea programa și conștiința neputinței de a ne izbăvi de prea multă minciună. Am prins încă astfel de profesori, care umblau cu *Istoria...* lui Călinescu în geantă, arătându-ne-o, în părăsirea sălilor noastre de clasă, ca pe o minune din alte vremi.

Nu atât la mine mă gândesc, scriind acestea, cât la cei tineri, fragezii de acum. Cine le sunt acele fascinante modele, în stare să le deturneze întru luminare devenirile?

Școala românească, cu marile ei tradiții, asaltată de ani și ani de zelul atâtor reformatori, cu idei de reforme, mai câte una în fiecare an, se stinge, încet, încet. Umanioarele se pregătesc și ele să închidă luminile.

Pușcăriile, în schimb, nu mai fac față ofertelor...

Ioan LĂCUSTĂ

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Zbungghi-Zbungghi ia-mă-n unghii

Băi kaștoace nu fi prost
Îți știu trupul pe de rost
Ca și cum prin el am fost
În zilele fără post

Băi kaștoace nu fi trist
Tu exiști eu mai exist
Chestia-i doară să rezisti
Printre bolovanii ficși

Băi kaștoace nu fi bleg
Ți-am dat sufletul întreg
Rochia să ți-o dezleg
Din nasturi și cingători
Ca să poți și tu să zbori
Goală-pușcă printre nori
Să-ți sară din subsuori
Miresmele ca din flori

Băi kaștoace fii mai caldă
Dumnezeu viața ne-o scaldă
În lumina lui smaraldă
Nu-ți mai ține curu-n ladă
Când ți-e ferfeneaua baltă

*Hobbitul înverșunat
Că n-a fost lăsat în pat
Ce păcat vai ce păcat!!!*

Petre Sălcudeanu

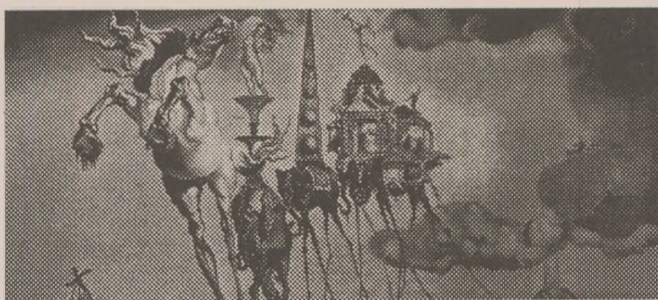
8.09.1930 - 1.11.2005

Uniunea Scriitorilor din România, Asociația Scriitorilor București anunță cu tristețe încetarea din viață a scriitorului Petre Sălcudeanu. Petre Sălcudeanu s-a născut în anul 1930, în județul Cluj. A absolvit studii filologice și s-a dedicat de timpuriu literaturii, dovedindu-se un autor prolific. Volumele sale de proză, de factură diversă, au fost publicate cu succes pe parcursul întregii sale vieți. Petre Sălcudeanu a fost secretar al Uniunii Scriitorilor în anii '60, iar după 1990 a ocupat funcția de ministru al Culturii. A semnat numeroase romane polițiste și de aventuri, unele ecranizate, precum și scenarii de film. În ele a creat personaje veridice, rămase în memoria iubitorilor genului, între care notabil este *Bunicul*, un Maigret autohton, detectiv fără armă. La sfârșitul anilor '70, Petre Sălcudeanu a publicat romanul *Biblioteca din Alexandria*, cel mai important dintre cele scrise de-a lungul unei lungi cariere și cel care s-a bucurat de cele mai favorabile aprecieri din partea criticii literare și a cititorilor. Petre Sălcudeanu și-a petrecut ultimii ani ai vieții departe de lumea literară, după ce multă vreme a fost unul dintre protagoniștii săi. Prin dispariția lui Petre Sălcudeanu, literatura română suferă o însemnată pierdere.

Uniunea Scriitorilor din România

critică literară

Simona Vasilache

LECTURI LA ZI

A murit Luki...

Cum așa se chema lectura pentru elevi din care țin minte atât: o fetiță se desparte de mica ei cameră cu păpuși în ziua când intră la școală. Pe fată (sau pe codana ei din celoid, uite că nu mai știu bine...) o strigau Luki (poate Luchi, totuși). Pe fata-femeia din romanul Celei Varlam, *Să nu-mi luați temnița*, apărut recent la Albatros, Lukiana. Între ele, eroine a două lumi care și-au fost contemporane, și atât, e o afinitate de manieră. Nu-mi mai dau seama, acum, cât de frumos era scrisă acea *farewell* brutală, în felul ei, la copilărie și, mai mult, la trufandalele-păpuși ale grădinii dintre ziduri, dar spun sigur că era emoționantă. Dimpotrivă, în cartea Celei Varlam, deși recunosc, studiat din multe unghiuri, același soi de adio, m-aș feri să cîntăresc emoția. Prefer, avînd-o în față (cum nu mai am mica proză de odinioară), să-i pun la judecată doar stilul.

E, *Să nu-mi luați temnița*, o poveste despre școală și păpuși. Despre o familie din România anilor '60 (pe urmă '70, '80, '90), doi părinți, fiica lor, trei bunici (materni plus bunica paternă), propulsată brusc, într-un moment oarecare, în nomenclatura de vîrf. Roman politic? Nu, doar politică sentimentală din care, citind-o într-un anume fel, ai putea înțelege că era, prevăzut (sau poate că nu...) undeva în sistem, un *acasă* în care creșteau copii, veneau bunici de la țară cu Dumnezeu („străinul” de care Lukiana se temea), mergeau la biserică, vorbeau idiș, se-mbolnăvea mama, schimbau slujnice, făceau curat. Și, firește, poți prinde rîvna Lukiane, cea care „vorbește”, de-a le da părinților ei, oameni altminteri importanți, o vreme, „concediul” unor daraveri de muritori. Nu insistă, și cartea (care, nu autobiografie, ci roman, e mai pîndită de „gheara” moralei) are de cîștigat, fiindcă drumurile lor se despart repede, chiar dacă mai atîrnă, cîțva, unul de altul. Al Lukiane și o lungă epistolă, destul de ocolită, un schimb de întrebări și răspunsuri cu Boris Blum, cunoscut de la grădinița de partid, fost prim coleg de bancă din clasele mici (nimic nu e mai întîmplător decît această-nție „însoțire...”), ajuns chirurg în Israel. El e tehnic, exact, avizat, ea capricioasă, sentimentală, scoțînd din fiecare frază oscioarele unui animal viu, care-a ajuns „machetă” la Antipa. În fapt, romanul e un joc de-arhitectură (profesia lui Caesar, soțul „de-acum” al Lukiane) și biologie. Prea simbolic, poate, dar fără să se supere.

Arhitectura e supusă, biologia aberantă. „Module” și „structuri” fac tot cofrajul care ține țara, în timp ce crește, crește... Deodată cu ea, cresc oameni exteriori, pentru care școala (aceea a cravatelor roșii, care te pot apăra, bunăoară, de „rătăcirea” unei mame de-a te aduce într-o mînaștere – de citit episodul) e mai puternică decît orice familie. Ceilalți, oamenii interiori, pentru care lucrurile sînt ceva mai vii, mai entropice, mai nuanțate, au, în carte, o anume relație cu biologia. Sigur că detaliile de embriogeneză în care, încercînd să-și explice senzația băii de realitate, care se încropește turnînd actorie de scenă peste actoria de fond, intră Lukiana (secretar literar la Teatrul B.), sînt, chiar și pentru conversația, via *e-mail*, cu un doctor, prea mult. De pildă: „cum crezi că ar fi să te trezești într-o zi că poți vedea evoluția intrauterină a

fătului, nu prin intermediul ecografului, din afară adică, ci alături de el, de embrion, în lichidul amniotic, privind la transformările în toate fazele informale sau aparent diforme ale unui om în construcție: schița viitoarelor membre mișcînd haotic pe-acolo, urîciunea capului care încă nu folosește la nimic, cordonul ombilical atît de gros și de scîrbos la privit prin care se întîmplă ce știi că se întîmplă, primele semne că în fostul viermuș au pornit a se dezvolta organe vitale, primele semne că „ciudățenia” capătă un sens, apoi ochii, apoi simțirile, apoi reacții, răspunsuri la împrejurul pe care să-l perceapă, ca pînă la urmă să devină stăpînul spațiului și al timpului interior, știind parcă despre importanța lui absolută, emițînd pretenții și cerîndu-și drepturi, făcînd tot ce i se dă voie să facă întru dobîndirea perfecțiunii?” Ceea ce nu va să zică lipsite de importanță. O biologie *in vitro* care scapă de sub control. Ca iubirea pentru Boris, destul de planificată în „concesii”, cu începutul de perfidie al fetelor de școală, din care se alege, pînă la urmă, un fel de mică dramă. Ca mecanismele dereglate de apărare ale mamei în fața unui cancer atîtînd la cochetăria ei de femeie, apoi în fața atacurilor cerebrale, erodîndu-i structura de om care scrie și citește. Împingînd cartea în parabolicul cel mai antipatic – tratament pe care, de altfel, nu-l merita – putem deduce, ușor, că toată vraștea asta vitală și, deopotrivă, morbidă, pe multe planuri, nu-i nimic altceva decît reacția la control.

Există celule în arhitectură, cum există în biologie. Doar că unele sînt rectangulare, ordonate, fără greș și fără pericol, pe cînd celelalte, diforme față de orice standard votat în vreun congres, își au furiile lor, viețile și morțile la altă comandă. La asemenea celule vii, invizibile vacuole fezandate, la suprafață, de ideologie, dar încă pline cu sucurile lor „reacționare”, rămîne Cela Varlam, încercînd să arate „ceva”. O lume de vietăți mitite, în care pedeapsa și răsplata nu țin de directive, unde se-nîmplă șunturi de destin cu neputință de oprit, în care sînt, e drept, bonități, dar nu abonamente la șansă. Vorbeam, ceva mai-nainte, de drumurile care, de la o bornă încolo, se mai întîlnesc prea puțin. Părerea post-'89 (așa se scrie cartea, dinspre un prezent ceva mai neclar decît trecutul pe care caută să-l explice) despre ce-a fost mult înainte sau, dacă vreți, clasică reevaluare a femeii coapte față cu tinerețea, și-ale ei politici, privilegii-frustrări, le desparte. Aceeași părere, dată despre, de data asta, prezent, începutul anilor '90, apropiere cărările urmașilor de-ale părinților. Aceeași arhitectură în prăbușire, în lumea unui album de timbre, cadou diplomatic, pe care vor să-l vîndă din casă Lukiana și Caesar, și află că n-are valoare, aceeași biologie cu memorie de familie, care trădează. „Mi-a venit în cap judecata privind „aberația”, formulată de mine însami cînd, privind la televizor transmisia în direct a nu știu cărei Conferințe Naționale, m-am simțit copleșită de două stări: prima era beatitudinea de a-mi vedea tatăl reconfirmat în prezidiul demnitarilor și a doua – un paianjen cleios țesînd pînze scurte în fiecare ungher al ființei mele – era rușinea care le striga prietenilor și colegilor să nu se uite la acea transmisie, să nu vadă ce vedeam eu.”

Dacă-i luăm, cum de la început am spus, unui roman revendicat de la o pildă – poate acea, scumpă profesorilor de management, dilemă a prizonierului, care alege în final detenția negociată, în locul prea riscantei libertăți (profesorii de etică ar spune compromisul...) – dreptul de-a impresiona prin obișnuite, de altfel, nenorociri de om sub vremi, rămîne felul cum e scris. Cu atenția la „scapările” istoriei mari pe care-o au toate istoriile mici și, pe deasupra, cu o vină foarte ciudată: să judeci fără să fii în stare să acuzi: În fiecare din camerele casei cu povești moare cîte o fetiță care pleacă, domnișoară, la cîte-o școală. Școala de partid, școala bunicilor sau a unei bătrîne de prin Oltenia, „religii” contradictorii,

Cela Varlam, *Să nu-mi luați temnița*, Editura Albatros, București, 2005, 229 pag.

împacate tîrziu, de „dogmele” școlii la oameni, în lume: „În spațiul pe care-l parcurgeam către maturitate, Dumnezeu meu se apropia unic, total, de necuprins, alungînd cu blîndețe întrebările fără răspuns țîșnite din cele două camere cu bunici care aveau cîte un Dumnezeu diferit.” Trasee lungi, întortocheate și, în sfîrșit, o vizită expiatorie la Palatul Parlamentului (fosta Casă a Poporului), cu Boris, întors pe neașteptate la București. Și, drept ultime rînduri, sancțiunea unei genealogii vag maladive: nepotul, „Marc, la nici cinci ani, desenează ciudat și bine. «Lukiana, te sun mîine.» Arhitect. Iarși palate?” Așa că *Să nu-mi luați temnița* s-a vrut un roman de simboluri și ispășiri. Nu e, cred, îndeajuns de puternic pentru asta. Este, în schimb, o carte bine încheată despre punctele de cicatrice pe care le lasă, pe vipla unei vieți (ca și cînd viața nu s-ar oxida...), atîtea Luki moarte, care s-au desprins. O viață care bolește la fel *înăuntru* precum *în afară*. De fapt, care *în afară*? ■

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

**Începutul bombardamentelor
americane asupra României în cel de-al
doilea război mondial reconstituiri**

în emisiunea

RESTITUIRI OBLIGATORII
Din 20 NOIEMBRIE 2005, ora 18,30

Invitat:

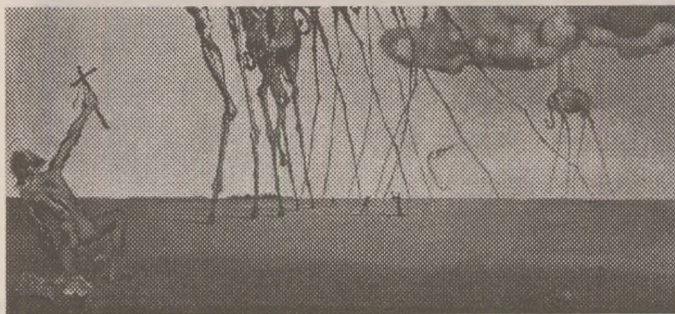
scriitorul și ziaristul **Mihai Pelin**

Realizator: Mircea Munteanu

În

Arad 106,8	Craiova 101,1	Ploiești 104,1
București 101,3	Deva 105	Rm. Vâlcea 102,5
Bacău 101,8	Galați 101,6	Satu Mare 96,1
Baia Mare 100,1	Iasi 103,1	Sibiu 103,7
Brașov 105	Oradea 96,1	Suceava 101,6
Buzău 103,7	P. Neamț 100,3	Tg. Jiu 89,5

critică literară

Dintre scriitorii noștri plecați (fugiți) înainte de 1989, din motive politice, și reconciliați cu țara după Revoluție, Dumitru Țepeneag este poate exemplul cel mai relevant. Nu și reprezentativ, întrucât efortul său consistent de reinserție în literatura autohtonă nu îl putem regăsi la prea mulți componenți ai diasporei românești. Ca și Ilie Constantin, dar mai din vreme, încă de la începutul anilor '90, Dumitru Țepeneag și-a publicat sistematic volumele pe piața noastră culturală, atât de disprețuită de unii dintre actanții ei; și a intrat în tot felul de polemici, bucureștene și naționale, cu dezinvoltura unui vechi combatant. Astfel că bibliografia lui postrevoluționară numără suficiente titluri (unele, de referință) pentru ca autorul de la Paris să poată fi considerat „de-al nostru”. *Zadarnică e arta fugii* (1991; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Nunțile necesare* (1992; Premiul Academiei Române), *Roman de citit în tren*, *Un român la Paris* și *Reîntoarcerea fiului la sânul mamei rătăcite* (1993), *Cuvântul nisiparniță* (1994), *Hotel Europa* (1996), *Porumbelul zboară* (1997), *Călătorie neizbutită* (1998), *Pont des Arts* (1999), *Războiul literaturii încă nu s-a încheiat* (2000), *Maramureș* (2001; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Destin cu Popești* (2001), *Clepsidra răsturnată. Dialog cu Ion Simuț* (2003) sunt numai o parte din numeroasele volume purtându-i semnătura. Abundența aceasta editorială explicându-se atât prin translarea lingvistică (cărți scrise în franceză și traduse apoi în românește), cât și prin prolificitatea unui autor disputat între construcția românească, amplă, formula radical-onirică a prozei scurte și cea pletorică, intens personalizată, a publicisticii curente. Se poate spune că, dacă România se străduiește încă, la cincisprezece ani și mai bine de la Revoluție, să se integreze în Europa, Dumitru Țepeneag a încercat și a reușit o integrare de sens contrar, mizând pe o nouă carieră românească și pe intrarea în canonul nostru literar.

La belle Roumaine, romanul său cel mai recent, merge în aceeași direcție și intră în ecuația epică propusă și impusă de trilogia anterioară (*Hotel Europa*, *Pont des Arts*, *Maramureș*). El îmi verifică o observație mai veche, constatarea unei disocieri relativ surprinzătoare în scrisul autorului. Ar fi fost de așteptat ca acest scriitor care spune atât de frecvent și cu atâta combativitate eu, apelând constant la episoade din propria biografie și făcând din adversarii de idei o galerie portretistică, să-și modeleze proza pe tiparul autoficțiunii. Să steargă complet granițele dintre lumea reală și cea ficțională, existență și text, și să exploateze filonul bogat de experiențe, deopotrivă exterioare și interioare, sociale și sufletești. Tipul de literatură practicat de multe voci ale diasporei noastre acesta este: romane la persoana I, autobiografii deghizate, parabole cu concluzia dată, pamflete intrate în textura cărții. E suficient să ne gândim la „ficțiunile” dureroase și îndurerate ale lui Paul Goma, pentru a ne face o idee despre această literatură a convulsiilor, deficitară artistic și impresionantă ca document uman. La antipodul unei astfel de modalități, autorul romanului de față prezintă o deplină liniște narativă, conjugată cu o vivacitate stilistică neobișnuită. Cu toate că zboară și prin paginile lui destule săgeți, cu adresă reală sau autoreferențială (un personaj se numește Silvia Burlesconi, un cunoscut critic literar e ironizat pe jumătate de filă, apar referințe stricte ori parodice la secvențe familiare nouă: *Pont des Arts*, podul dintre Luvru și Academie, *Roman de gare*, numele unui... cal de curse, *Hotel Europa*, titlul unui film *policier*), acestea nu schimbă compoziția epică, reprezentând mici pete de culoare într-un ansamblu de o factură diferită. În pofida fragmentelor decupate din realitate și inserate în text, Dumitru Țepeneag aspiră la o literatură pură, filtrată de mai multe ori, interesată exclusiv de potențialul românesc al unor scene, pe care le transformă într-un bun propriu. Cititorul e atent, în primă instanță, la reperele și siluetele ieșite din aerul epocii, dar se adaptează, treptat, la ficționalizarea lor, respectând marcajele prozatorului. Balansul între cele două medii (istoric și prozastic) structurează întreg

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMANEASCĂ

Oameni din Est

Dumitru Țepeneag, *La belle Roumaine*, roman, Editura Paralela 45, Pitești, 2004, 190 p.

romanul *La belle Roumaine*, centrat pe o figură feminină enigmatică și profitând la maximum de ambiguitatea sa existențială. Proza începe, în ordine cronologică răsturnată, cu episoadele pariziene din viața frumoasei românce, continuă cu preludiul ei berlinez și se încheie printr-o legare a tuturor firelor compoziționale, completând cu o precizie matematică spațiile albe lăsate, intenționat, în intriga cărții. O derulare de roman polițist combinat cu cel de mistere, un traseu epic în care biografia și sfârșitul tragic al eroinei amână să fie pe deplin lămurite.

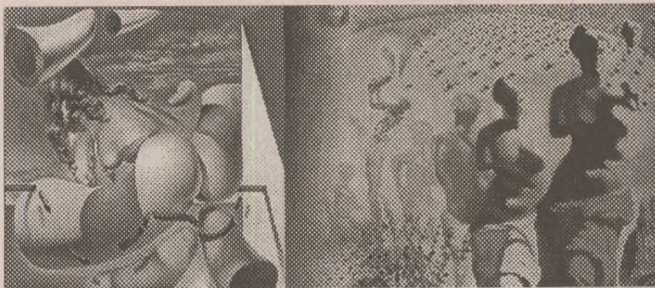
În general, oamenii aceștia din Est asupra cărora se concentrează romancierul și care bat la porțile Occidentului prosper vin spre *Hotel Europa* cu habititudini ciudate și fragmente dintr-un trecut apăsător ce continuă să-i bântuie. Mafia rusească și temutul KGB, brava Securitate națională, cu membrii ei de rețea ba dezactivată, ba

recompusă, turcii, bulgarii și albanezii care s-au infiltrat pe piața prostituției din Vest și-i asigură neconținut „marfă” proaspătă, meseriașii drogurilor (producători, *dealeri*, consumatori) și specialiștii jocurilor de noroc sau ai pariurilor la curse: toate aceste categorii etnice și profesionale stau în modul cel mai firesc alături de gangsterii locali, fie ei de tradiție galică sau din valuri de imigranți deja asimilați. Autorul caută, pentru asemenea *meteci* de regulă violenți, agresivi, imprevizibili, contrapunctul tipologic al unor personaje „stabile”, gazde, așa zicând, de modă veche. Burghezi cumsecade precum Jean-Jacques, mic proprietar de bistrouri parizian, ori Johannes și Dieter, cei doi „nemțalai” profesori de filozofie, nu foarte buni la pat, dar cu o argumentație intelectuală superioară. Ei sunt exponenți ai societății tradiționale și, într-un anumit sens, piloni ai ei; în timp ce străinii care se tot vântură prin cadru ar fi noii barbari, cu istorii, obiceiuri și gesturi greu inteligibile, cu o notă pronunțată de exotism.

Savoarea romanului e dată de undele magnetice ale frumoasei necunoscute asupra creierului și câinii cumintelui Jean-Jacques, care pendulează între convingerile de membru al Partidului Comunist Francez și instinctele bărbătești, transferate în vise erotice. Oscilând între ideologie și biologie, dominat de timiditate și presat de eticheta autoimpusă ca patron de bistrouri respectabil, Jean-Jacques pierde ușor partida cu virilul Iegor, rus tipic, alcoolic și sentimental, cu sufletul mare și cu palma grea. O altă pereche de valeți învârtiți pe degetele reginei din Est o formează berlinezii filozofi, cu care Hannah/ Ana intră într-un *ménage à trois*, fără gelozii terestre, doar cu dispute ideatice. Misterul protagonistei se datorează, în primul rând, distanței de la care este privită și definită. În primele două secțiuni ale romanului, Ana/ Hannah e văzută din exterior și „aproximată” cu dificultate, parte din exotismul oricărui străin, parte din ascunzișurile ei personale. Chiar și angajată în lungi „conversații postcoitale”, frumoasa noastră conațională (care se dă evreică, la Berlin) nu risipește cătuși de puțin incertitudinile celor ce o iubesc și poftesc. Ea se lansează în nesfârșite și contradictorii povești, brodează pe marginea suferințelor îndurate, este, pe rând, o victimă a regimului comunist, a unui cocoșat violator din București și a unor arabi din metroul parizian... „Tu faci din viața ta un roman”, îi spune la un moment dat agerul Dieter, căutând să dea fabulațiilor ei un sens filozofic și ajungând, cu un mic efort hermeneutic, la Novalis: „Vreau să spun că imaginația ta contribuie enorm la istoria vieții tale. O face probabil mai pasionantă, mai pregnantă. În orice caz, mai expresivă... *Viața nu trebuie să fie un roman ce ne-a fost dat*, spunea Novalis. Ai auzit de Novalis? - Vag... murmură Hannah. — ...ci un roman pe care l-am făcut noi înșine.” (p. 181).

Autorul speculează din plin aceste trape deschise de imaginația liberă a femeii, compensându-și lipsa de suflu printr-o continuă alternare a planurilor. Prozator mai curând de subtilitate, decât de forță, Dumitru Țepeneag nu poate dezvolta scene de mai mare întindere, pornind de la câteva puncte și construind, cu ele, în spațiu. Cele mai bune fragmente se nasc din țâșnirile onirice, fulgurante, luminând deodată pagina, dar nepuțând-o prelungi. Spre deosebire de proza scurtă, romanul pretinde acumulare și sedimentare epică. Cu resurse limitate în această privință, prozatorul se folosește de tehnica narativă (cu toate subtilitățile ei) ca de un adjuvant indispensabil, preferând să-și destructure lumea ficțională abia conturată, în loc de a o construi și omogeniza. Vedem în paginile cărții — de un curat postmodernism — numeroase apartouri, glisări de perspectivă, scene reluate din unghiuri și la momente diferite, relativizări și ambiguități voite. Lipsesc, în schimb, personajele *pline*, adâncite caracterologic, autonome prin fondul și expresivitatea lor. Meritoriu sub mai multe aspecte, *La belle Roumaine* nu e totuși romanul vieții lui Dumitru Țepeneag, nici la propriu, nici la figurat. ■

critica edițiilor

„să nu mai lungim pelteaua!...”

În numărul precedent (42, din 26 octombrie – 1 noiembrie 2005, p. 13), al **României literare**, d-l Ion Simuț, scriind despre *Corecturi în reeditarea poeziei argheziene*, observa cu judiciozitatea ce-l caracterizează că „îngrijirea textului unui clasic implică o mare competență, acuratețe desăvârșită și o foarte mare responsabilitate, chiar în faza de corecturi, pentru a înlătura riscurile denaturării unui text ce capătă o mare circulație”. Sper că i-am citat exact cuvintele, adică, vorba d-ale, să nu-mi fi scăpat vreo greșeală.

Evident, edițiile de versuri argheziene, la care se referă d-l Ion Simuț în comentariul d-sale, au, aparent, o altă greutate decât edițiile școlare din operele clasice. Dar numai aparent, pentru că în principiu și în fond, când este vorba de textele unui scriitor clasic, „greutatea” edițiilor este aceeași, textele oricărui scriitor clasic trebuind să fie transcrise „cu o mare competență, acuratețe desăvârșită și o foarte mare responsabilitate” și într-o ediție școlară. Aș accentua chiar: mai cu seamă într-o ediție școlară, tocmai pentru că un text clasic inclus într-o asemenea ediție capătă, prin destinație și prin prețul de vânzare al exemplarelor care o compun, o foarte mare circulație. Dar exact calitățile menționate de d-l Ion Simuț, competența profesională, meticulozitatea și stăruința de ceasornicar în meticulozitate, însușiri care asigură în mare măsură acuratețea textului, și o foarte mare responsabilitate i-au lipsit lui Teodor Vârgolici atunci când i-a venit ideea sau a acceptat propunerea de a îngriji o ediție a textelor clasice odobesciene, clasic didactice, *Scene istorice din cronicile românești* și *Pseudo-kinegetikos*, pentru Editura „Porus M”, în anul 1994, texte pe care le-a reproduș, în accepția corectă a cuvântului, Editura „100+1 Gramar”, în 1997, și pe care le-a furat cu bună-credință (ca să spun așa), dar nu și fără greșeli proprii, „originate”, Editura „Stefan”, în anul 2003.

Ca „să nu mai lungesc pelteaua” - cum m-a sfătuit, surzând cu amabilitate critică, d-l Manolescu (era vorba, evident, de „pelteaua”) argumentelor și justificărilor –, concentrez la maximum argumentele, înlocuindu-le în mare măsură cu exemple. Pe temeiul exemplarelor pe care le voi da, citându-le din ediția „100+1 Gramar”, consider că edițiile „îngrijite” de Teodor Vârgolici pentru editurile „Perus M” (în 1994) și „100+1 Gramar” (ca și textele plagiate după una din aceste două ediții sau după amândouă, de către Editura „Stefan”) nu sunt altceva decât niște rebuturi editoriale.

Prima eroare comisă de Teodor Vârgolici a fost alegerea ca „texte de baza” ale „scenelor istorice” a variantelor din ediția apărută în 1894. Argumentele pentru care consider greșită această alegere le-am expus în articolul *Ediții școlare?* (cf. *România literară*, nr. 42 din 26 octombrie/ 1 noiembrie 2005, p. 12). Spre deosebire de mine, Teodor Vârgolici nu și-a justificat opțiunea sa, așa cum se cuvenea, în prefața filologică a ediției.

A doua mare greșeală comisă de Teodor Vârgolici a fost și a rămas, eliminarea, fără nici-o motivare, din „scenele istorice” a gloselor lexicale și a notelor odobesciene subliniate din ediția 1894. Admitând că glosele subliniate din ediția 1894 nu sunt toate perfect adecvate cuvintelor din text, că eliminarea notelor istorice și bio-bibliografice s-ar fi făcut la insistențele ministerialilor, sau, după cum am spus într-un articol anterior, ar putea să aibă ca ipotetică justificare opinia lui Odobescu – *nescrisă nicăieri* – că deveniseră inutile, întrucât el însuși considera „scenele” ca legende, deci aparținând ficțiunii – admitând toate aceste ipoteze (cu menționarea cărora am lungit prea mult fraza), îngrijitorului ediției nu-i era, totuși, îngăduit să le elimine, ci doar să le treacă prin filtrele opiniilor sale critice, oricât de severe. Singurul „îngrijitor” care avea dreptul să le elimine era Alexandru Odobescu. Oricine altcineva și-a permis acest „gest” este un falsificator al autenticității textului din ediția aleasă de bunăvoie și nesilit de nimeni ca text de bază al ediției sale, care devine astfel o ediție falsă, fără valoare filologică, deci un rebut editorial. Iată numai câteva din glosele lexicale și din notele odobesciene eliminate de Teodor Vârgolici, note nu numai interesante în sine, dar și foarte potrivite într-o ediție școlară adresată elevilor actuali, cu creierile cam îmbăcsite de termeni specifici civilizației computerelor și televizoarelor: „vecini = țărani robi; sâneată = pușcă. În vechime, pușcă

Sfârșit

se chema tunul”; „tuiuri = steaguri formate dintr-o coadă de cal”; „armaș = căpetenia poliției și a închisorilor”; „chepeneag = haină de gală strânsă pe trup”; „spatar = căpetenia oștilor”; „postelnic = boier însărcinat cu introducerea și prezentările în ceremoniile Curții domnești”; „șavanele = un fel de căciule de postav”; „sângeacul = steagul principal al domniei”; „comis = boier însărcinat cu îngrijirea grajdurilor domnești”; „filaliu = stofă străvezie”; „biniș = rochie lungă, cam strânsă pe corp” etc., etc. Extrag din devălmășia acestor etc., etc., doar trei alte note odobesciene ce accentuează greșeala comisă prin eliminarea tuturor celorlalte: „obrazze = figurile unei icoane sau unor persoane de frunte, iar obraji însemnează orice fețe omenesti”; „Dimitrie Cantemir spune, în *Descrierea Moldovei*, că la înmormântările domnești, călărașii frecău ochii cailor cu praf de pușcă, ca să-i facă a lacrimă”; „ghiced, ceea ce pe turcește însemnează «streajă» sau «sentinelă», se numi prima biserică din București”.

O altă mare eroare este încercarea de a folosi aceeași metodă, a eliminării, utilizată la încercarea nereușită de a ameliora structura ediției prin eliminarea notelor subliniate, și la „ameliorarea” textului. De astădată, metoda a fost aplicată asupra următorului fragment din *Doamna Chiajna* apreciat de mine, în articolul precedent, dar nu numai acolo, ci și în comentariile textologice din primul volum al ediției academice de opere ale lui A. I. Odobescu, apărut în 1965 (p. 310-311), ca fiind o „amplă paranteză, îmbăcsită de morală pedagogică, inutilă din punct de vedere estetic”: „Cea dântâi grijă a Radului și-a domniții, cât se văzura sosiți în umilitul și singurul lor adăpost a fost, dar, de a cere binecuvântările legii noastre creștinești și de a încheia pe dată, n biserica, a lor de veci unire. Un preot unchiș dintr-un biet cătun învecinat îi cunună în taină, fără ca de altminteri dânsul să cerceteze cumva cine ei sunt; destul îi fusese cuviosului pustnic să vază că, întru toate, și flăcăul și fecioara erau așa bine potriviți, încât de la Dumnezeu li se cădea să fie pe această lume, ca și-n vecie, uniți și fericiți.”

Alte erori contribuie și ele la justificarea opiniei că ediția celor două „scene istorice” îngrijită de Teodor Vârgolici este un rebut editorial: „găitane de fier”¹⁾, „găitane de fier”; „luptători de seamă”²⁾, „luători de seamă”; „carele se suise pe tronul hotărât lui Vladislav”³⁾, „carele se suise pe tronul hotărât lui de Vladislav”; „împodobite în maramă negre”⁴⁾, „îmbrobodite în maramă negre” etc. Prin plagierea acestor erori de către anonimii Editurii „Stefan”, denaturările îngrijite de Teodor Vârgolici, din care am citat doar cam 15%, au căpătat o mai largă răspândire.

Calitatea îngrijirii *Falsului tractat de vânătorie*, „asigurată” tot de Teodor Vârgolici, în aceeași ediție din 1997 publicată de Editura „100+1 Gramar”, nu diferă deloc de calitatea „îngrijirii” celor două „scene istorice” decât prin mai marele număr de greșeli – vreo 800 – de toate categoriile.

Trecând, ca și în aprecierea îngrijirii celor două „scene istorice”, peste foarte numeroasele greșeli de tipar și chiar peste transcrierea unor grafii socotite ca discutabile, dar a căror nerespectare viciază, totuși, lecțiunile corecte (ca de pildă *î* și hiatul *ii* în nume proprii și nume comune – *Gogol/ Gogoli, obicinuit/ obicinuit, vecinic/ vecinic, vie/ viie* etc.), mă opresc doar la câteva greșeli gogonate – lacune și estropieri ale textului original din ediția *Scrieri literare și istorice* ale lui A. I. Odobescu (București, Editura librăriei Socec & Comp., 1887, vol. III, p. 1-219) – a căror sursă este, fără îndoială, deducerea la năravul pripelii, la cel al lucrului de mântuială și în mentalitatea lui „merge și-așa”: Domnului C. Cornescu/ Domnului C. C. Cornescu; să-mi și dau cu părerea/ să-mi și dau părerea; De ce, chiar în materie de vânătorie, să nu arătăm celor ce voiesc a se scrie/ De ce, chiar în materie de vânătoare, să nu hotărâm marginile posibilului? Pentru ce să nu arătăm celor ce voiesc a se scrie; ar clădi cu sfinte miresme/ ar cădi cu sfinte miresme; literatura și eseistica/ literatura și estetica; tractatele în proză al lui Xenofon/ tractatele

în proză *Cynegeticoi* [transcris cu litere latine] al lui Xenofon; a-i acorda lira/ a-i încorda lira; vânătorului nenorocit/ vânătorului norocit; tabelurile/ tabelurile (o eroare ce se repetă de cel puțin zece ori); operele literaturii/ operele literarii; haită flămândă/ gaița flămândă; tristețea/ triștea – și încă multe, foarte multe altele. Asemenea greșeli se datoresc lipsei de scrupulozitate, de acribie, de profesionalism, de aplicație, convingerii că o ediție se poate face după ureche, lăutărește sau după opinii părelnice, cum ar fi, de pildă, tendința de unificare ortografică, urmând normele ortografiei actuale. În capcana acestei tendințe cad deosebi cei ce nu cunosc marea varietate de forme curente în limba literară a secolului al XIX-lea, influențată de limba vorbită, de tradițiile limbii scrise, de influențele neologice, de curentele ortografice etimologice și heliadist și de preferințele personale ale scriitorilor. Iată numai câteva exemple de viciere a textului original din cauza acestei tendințe de actualizare ortografică: propoziția *dupe* și conjuncția *daca*, forme obișnuite în opera lui Odobescu (și nu numai), au devenit frecvent *după* și *dacă*; *sint* (ind. prez. pers. I sg. și pers. III pl. a vb. *a fi*) a fost actualizat în *sunt*; gen. – dat. sg. al subst. fem. în –ei, curent în secolul al XIX-lea și în limba literară a lui Odobescu (*baltei, cărtei, gravurei, limbei, muzicei, nopței, marginei, picturei, Renașterei, sculpturei, spinărei, vieței* etc., etc.) a fost corectat „în-ii (*balții, cărții, gravurii, limbii* s.a.m.d.); au fost „corectate”, de asemenea, pluralele mai multor substantive feminine (*culmele> culmile; frunzile> frunzele; grijele> grijile; jivinele> jivinele; mânele> mânil; stâncele> stâncile* etc.), precum și pluralul *cari* al pron. rel. *care*. „Corecturi” fără nici o noimă alta decât nepriceperea au modificat forme justificate istoric ca, de exemplu: *archaic> arhaic*; - *anachronistic> anacronistic*; *chaos> haos*; *technic> tehnic*; *eclesiastic> ecleziastic*; *filosofie> filozofie*; *colcoti> clocoti*; *lauduro> lăudaros*; *desprețui> disprețui*; *aceea> aceeași*; *degite> degete*; *păreții> pereții*; *primblă-te> plimbă-te*; *tuturor> tuturor* și multe alte falsificări similare ale fonetismelor și formelor morfologice din ediția originală.

Năzuința de a da „epistolei” sale o tonalitate enciclopedică, năzuința mărturisită cu eleganta detașare și umor de Odobescu, începând din capitolul IV până în capitolul X și prin multe note subliniate bio-bibliografice, merita să fie continuată de îngrijitorul ediției prin alte câteva note bio-bibliografice, mai cu seamă pentru că era vorba de o ediție școlară, s-ar fi convenit ca redactarea să fie foarte îngrijită, adică: numele autorilor să nu fi fost culese cu caractere cursive, ca și titlurile operelor; numele în genitiv al autorilor latini să nu fie despărțite prin virgule de titlurile textelor citate. Respectarea acestor exigențe se impunea mai cu seamă într-o carte al cărei scop era instruirea.

Și, în sfârșit, cred că Teodor Vîrgolici ar fi trebuit ca, din loc în loc, să lămurească unele aluzii subtextuale din *Falsul tractat de vânătorie*, ca de pildă ironia la adresa lui Cezar Bolliac, din poezia căruia, *Cocheta bătrână la oglindă*, citează trei catrene, fără a-l numi, uimindu-se că lord Stanley „a publicat-o – nu prea știu de ce – în eleganta sa carte *Fleurs de la Roumanie*. Recueil de poésies: anciennes et modernes, Hertfort (Angleterre), 1856. Se vede că filoromânul englez n-a voit să uite, printre florile României, nici chiar

Niște flori ce s-au uscat!”

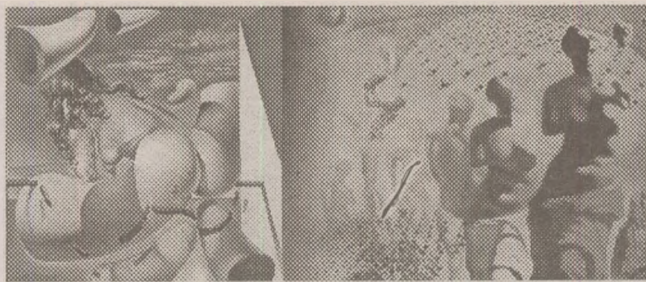
Ironia lui Odobescu nu vizează numai valoarea poeziei lui Bolliac, ci și răspunsul pe care poetul îl dăduse la articolul polemic publicat de autorul „falsului tractat” în 1873, *Fumuri archeologice scornite din lulele preistorice de un om care nu fumează*, în care îl ironiza pe Cezar Bolliac, președintele Comitetului Archeologic Român, care făcuse câteva considerații despre *Uzul fumatului în timpii preistorici* (în *Trompeta Carpaților*, an. XI, nr. 1045, din 4/16 februarie 1873). Odobescu îl va mai ironiza o dată pe Cezar Bolliac în lecția de deschidere a cursului său de istoria arheologiei (22 octombrie 1874). Și așa mai putea da și alte exemple de texte ce ar fi putut fi însoțite de note de istorie literară, spre folosul elevilor și poate chiar și al profesorilor. Dar prefer să pun punct aci acestui articol, pentru a nu „lungi prea mult pelteaua”...

G. PIENESCU

¹⁾ „** = în loc de.

²⁾ > = „corectat” în.

istorie literară

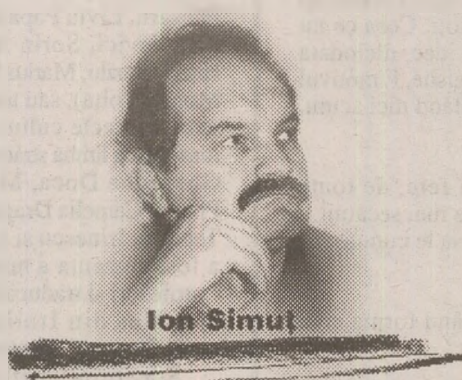
Am ajuns, în sfârșit, la Chișinău, după amânări motivate și temeri nejustificate. Voiam de multă vreme să ajung, dar am reușit pentru prima dată în acest noiembrie. Ocazia a fost creată de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, care mi-a invitat să particip la o dezbatere despre literatura basarabeană în secolul XX. În 4 noiembrie 2005 au mai fost prezenți din România: Mircea Dinescu, Tudorel Urian și Adrian Dinu Rachieru, iar din Bucovina, Ștefan Hostiuc. Avându-l ca moderator pe Mihai Cimpoi, discuția a angajat numeroase opinii din partea gazdelor, unele exprimate cu mult înaintea în presa literară. Ostilitățile au fost declanșate de seria de antologii *Literatura din Basarabia în secolul XX*, apărută în 12 volume, prin efortul combinat al editurilor „Știința” și „Arc” din Chișinău. Inițiativa a fost cât se poate de fericită, merită să aducă numeroase clarificări în imaginea de ansamblu a literaturii române din Basarabia. Nu voi face un rezumat al acestor dezbateri, căci ar însemna să reproduc întocmai și pe larg anumite puncte de vedere, care nu încap într-un spațiu restrâns. Sensibilitățile și susceptibilitățile unor scriitori basarabeni, mai ales a celor care lipsesc din antologii, sunt peste măsură de inflamate și sunt sigur că nu le-aș putea satisface orgoliul de a le evidenția suficient. Prin urmare, îmi voi exprima propria opinie, formată în acest context.

Am constatat mai întâi că scriitorii basarabeni sunt foarte interesați de felul în care se vede și este interpretată literatura lor în România. Fapt absolut firesc! Mihai Cimpoi numește această fază drept aspirație de integrare a literaturii române din Basarabia în marea literatură română, iar antologiile le apreciază ca un „examen de integrare”. Am înțeles și grija de a denumi exact realitatea națională pe care o reprezintă. Sintagma preferată este cea de „literatură română din Basarabia”, în locul celei de „literatură basarabeană”. Aceasta din urmă înglobează și literatura de limba rusă din Basarabia, marginalizată sau chiar exclusă, întocmai cum noi, în România, nu includem într-o sinteză despre literatura română și literatura maghiară din Transilvania. Fenomenele de interferență și de coexistență țin de alte competențe. Literatura basarabeană nu e doar română – ține să sublinieze Adrian Dinu Rachieru –, iar zonele de interferență intră în spațiul de cercetare al unei sociologii preocupate de culturile de contact. Nu mi s-ar părea un dezastru terminologic să vorbim, fără prea multe disocieri în privința sferei de cuprindere, despre literatura basarabeană. Știm la ce ne referim, fără a fi nevoie de prea multe precizări. Tocmai din acest motiv, Maria Șleahitișchi, profesoară la Universitatea din Bălți, împreună cu Nicolae Leahu, avansează propunerea să vorbim simplu și direct despre literatura română, fără alte complicații și indicii de localizare. Literatura basarabeană trebuie integrată cu toate riscurile (care înseamnă anumite pierderi) în canonul general al literaturii române. Ar fi bine să se întâmple așa, dar practic este imposibil, după părerea mea. Principalul impediment este circulația cărților și a valorilor. Aparițiile editoriale de la Chișinău se vad prea puțin la București sau chiar la Iași. Cărțile scriitorilor basarabeni nu intră, din păcate, în fluxul editorial al actualității. Pe deasupra, situația de acum a Basarabiei, oricât de liberă, în principiu, nu este nici pe departe echivalentă cu cea interbelică. Republica Moldova este un alt stat românesc, unul separat, care are o gestiune proprie a valorilor. Nu aș vrea să fie așa, dar realitatea ne sfidează. Critica literară din România se ocupă cu prioritate (dacă nu cu exclusivitate) de literatura română din România. Excepțiile sunt mult prea puține. Și eu sunt de părere că literatura basarabeană e literatură română, dar impedimentele majore pe care le-am enunțat mă obligă deocamdată să vorbesc despre ea ca literatură basarabeană, fără ca prin această sintagmă să produc un fel de respingere inconștientă a ei ca literatură română.

Nicolae Leahu exprima foarte bine idealul scriitorilor basarabeni „de a fi scriitori români, pur și simplu”. Anihilarea complexelor va fi însă un proces îndelung. Pe Emilian Galaicu-Păun nimeni nu îl mai citește ca scriitor basarabean, ci ca scriitor român – ceea ce în bună măsură e adevărat. Dar nimeni, până în prezent, nici nu l-a inclus într-o sinteză de literatură română. Antologiile sunt, după părerea lui Nicolae Leahu, o tentativă de omologare a literaturii din Basarabia ca literatură română. Prin ele,

se face o provocare la dialog a criticii din țară. Antologiile legitimează o literatură basarabeană, dovedind că ea există și rezistă, împotriva scepticilor.

Receptarea basarabeană a descoperit numai lacune, omisiuni și excomunicări. Andrei Strâmbeanu și Vlad Zbârțog au făcut un foarte sever rechizitoriu. Ultimul a opinat chiar că aceste antologii contrapun o jumătate a Uniunii Scriitorilor împotriva celeilalte jumătăți. Nu le-ar rămâne astfel celor care se consideră nedreptățiți decât să realizeze o altă antologie (sau alte antologii), care trebuie să se justifice însă printr-un punct de vedere critic foarte bine articulat. Nicolae Leahu amintea cu oarecare tristețe că antologiile literaturii basarabene din secolul XX au reeditat bătaia dintre antici și moderni. Am văzut

Măr de ceartă la Chișinău

și eu cu ce înverșunare s-au rostit acuzele. Andrei Strâmbeanu și-a exprimat suspiciunea că „unii scriitori basarabeni scriu să placă dincolo de Prut” (ca și cum asta ar fi, în principiu, ceva rău). Noua literatură e asimilată de adversari cu postmodernismul (vorbă de ocară!), pornografia, lipsa de audiență la public și, ca un corolar, cu lipsa de patriotism. În replică, Mircea V. Ciobanu, unul dintre coordonatorii proiectului, a arătat că scriitorii tineri ocupă un loc mult mai modest în antologii decât cred cei care le contestă legitimitatea. Spațiul cel mai mare aparține, pentru toate genurile, șaizeciștilor și șaptezeceștiilor. O nedumerire a fost creată de refuzul unor autori de a figura în antologii. Notorii au devenit cazurile lui Ion Druță (pentru roman, căci în antologia prozei scurte figurează) și Dumitru Matcovschi (pentru poezie). Dar ele au fost semnalate ca atare.

Am văzut, asistând la dezbateri, cum literatura basarabeană este ruptă dramatic între naționalism și postmodernism, disputată, fără puțință de împăcare, între două generații aflate la antipod. Generația scriitorilor luptători pentru limba română și pentru drepturile naționale se simte trădată, abandonată, ignorată, marginalizată, sfidată și reacționează violent, cu disperare, la orice punct de vedere exclusiv estetic. Acesta a fost punctul de vedere al lui Dumitru Matcovschi, profund decepționat de noul mers al literaturii și al valorizărilor. Pe de altă parte, am constatat o resemnare, dar și o privire senină, detașată, a seniorilor șaizeciști: Aureliu Busuioc, Serafim Saka, Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă, Nicolae Esinencu – asistând cu detașare la această dispută, care va duce, inevitabil, la o nouă așezare a valorilor într-o ierarhie ce se va afla întotdeauna în mișcare. E zadarnic să te opui schimbărilor din canon. Ele se vor întâmpla oricum, cu sau fără voia cuiva.

Unii scriitori basarabeni își apără literatura de o apreciere mai exigentă prin invocarea unei situații speciale sau a unui caz aparte. Cer îngăduință sub masca apărării unei specificități istorice și politice. Au dreptate până la un punct, dar o astfel de atitudine grijulie, protecționistă, nu se poate perpetua multă vreme. De aceea, Tudorel

Urian pleda pentru ideea că, după 1989, când au căzut barierele de comunicare, nu se mai poate vorbi de literatură basarabeană, ci de scriitori valoroși, independenți, fără referință geografică. El afirma foarte răspicat că atunci când îl citește pe Vargas Llosa nu citește literatură peruana, după cum, atunci când îl citește pe Ismail Kadare, nu citește literatură albaneză. E părerea unui cronicar literar pur sânge, pe care îl interesează numai valorile, indiferent de proveniența lor. Conceptul de „literatură basarabeană” ar trebui să rămână valabil numai în domeniul istoriei literare, unde de altfel nici nu poate lipsi, pentru că dă o informație de situare. După cum nu-i o prostie să operezi cu conceptul de literatură ardeleană, bănațeană, munteană sau moldovenească pentru vremea de până la 1918, nu-i astăzi nepotrivit să vorbim de o literatură basarabeană, constrânsă atâtea vreme să existe separat. Problema gravă nu ar fi să calificăm literatura pe care o scriu Vladimir Beșleagă sau Aureliu Busuioc literatură basarabeană, problema gravă e că proza lor nu e citită în nici un fel în România. Când circulația cărților și a valorilor dintr-o parte sau alta a Prutului va fi naturală și vizibilă, calificativul de „basarabeană” pentru literatura scrisă dincolo de Prut va deveni inutil. Dar acest calificativ va rămâne funcțional pentru un trecut delimitabil între anumite limite. Dacă pentru criticii imediatei actualități originea geografică a unor valori nu prezintă interes, pentru istoria literară universitară literatura basarabeană va rămâne un domeniu de specialitate. El are nevoie de specialiști, adică de cunoscători adevărați ai unei istorii și ai unei tradiții. Din nefericire, nicaieri în România nu există o bibliotecă de literatură basarabeană suficient de bine dotată. Ar fi cazul ca în bibliotecile celor mai mari facultăți de Litere din țară să existe un sector consistent de carte basarabeană. Nicaieri în țară nu exista măcar un curs opțional de cultură sau literatură basarabeană. Ce să mai vorbim de faptul că aceste domenii ar fi trebuit integrate în sfera culturii sau literaturii române, fără granițe? Ar fi cazul ca în România să existe mai mult de trei-patru buni cunoscători sau specialiști în literatura basarabeană, spre folosul ambelor părți. Dezbateri despre antologiile literaturii basarabene ar fi putut trece atunci Prutul pe un pod de cărți sau pe o punte de articole, mai solidă decât trei-patru opinii izolate. Antologiile propun o constelație de valori și sunt cele mai bune căi pentru a ieși din simplificările cunoscute și reducționismele atât de vehiculale.

Literatura basarabeană este o parte însemnată din literatura română. Avem datoria să o cunoaștem în profunzime și o spun fără nici un fel de patetism. Ar fi o formă de onestitate și de reciprocitate a înțelegerii. Basarabia este o parte din noi înșine, ca români, oriunde ne-am afla. ■

cărți primite

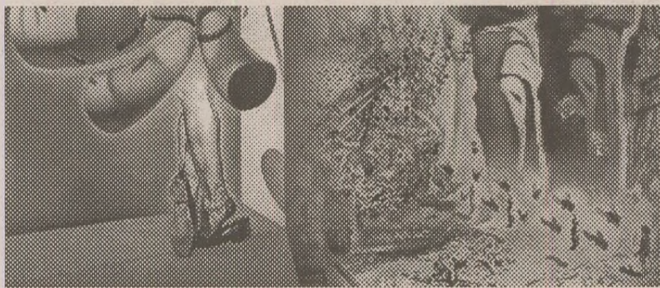
● Paul Goma, *Sabina*, roman, București, Ed. Universal Dalsi, 2005. 338 pag.

● Violeta Lăcătușu, *Imprevizibilul este săgeata destinului*, roman, Piatra Neamț, Ed. Crigarux, col. „Epica Magna”, 2004 (prezentare pe ultima copertă de Cristian Livescu). 176 pag.

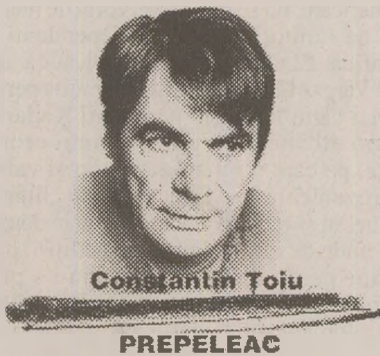
● Ion V. Strătescu, *Palme primite, palme date*, povestiri, București, Casa Editorială Odeon, 2005 (proză scurtă; prezentare pe ultima copertă de Henri Zalis). 288 pag.

● Mircea Oprea, *Figurine de ceară*, integrala povestirilor SF, studiu introductiv de Cornel Robu, București, Ed. Viitorul Românesc, 2004 (prezentare pe ultima copertă de Mircea Iorgulescu). 634 pag.

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Fete răzlețe...

Am observat că fiii multor oameni foarte dotați se nasc cu un serios handicap mental, când nu sunt de-a dreptul, Doamne, iartă-mă! idioți. Ceea ce nu îl împiedică pe progenitor să-și adore odrasla cu sumbra idee, niciodată mărturisită, a unui blestem genetic sau a unei compensări urgisite. E motivul secret pentru care niciodată nu mi-am dorit copii; neregretând nici acum, la bătrânețe, că nu am; deși mi-ar trebui...

Copiii mei au fost totdeauna niște pagini... – fete, numai fete, de toate felurile, la al căror perpetuu măritiş participai o viață, din ce în ce mai secătuit... Iată două asemenea fiice, răzlețe, pe care cititorul s-ar putea să le cunoască. I le divulg:

„...o carte, cu celuloza crescută, revărsată ca un cozonac, având forma unei femele de mic mamifer gata să fete.

Mă uit. Iar mă uit. Ce naiba o fi?!...

Privind cu luare aminte în jur, ca un hoț prudent, nu cumva să fie prins asupra faptului, întind mâna, apuc cartea, care se lasă repede și ușor luată în posesie, ca și cum ea, de fapt, atât aștepta... Nu m-aș mira să fie Biblia vreunui mormon în drum spre Paris, călătorind împreună în tren.

Este *ULISE*!... Așa ceva nu se poate citi în tren, mă gândesc. Nu se poate. Imposibil. Ilizibil. Incoercibil. Incocoșibil. Intramontan. Intravenos, imit cascada adjectivală absurdă a omului din Dublin.

Răsfoind cartea *gravidă de atâta lectură*, paginile ei de atâtea ori întoarse, se deapănă, se derulează singure de la sine, subliniate des cu un creion albastru, fraze întregi.

Ce să subliniezi în Joyce? Sunt sigur că e un babalâc obsedat... În clipa aceea, o voce răsună deasupra capului meu: *Hello!*

E un tânăr înalt, frumos ca un actor de cinema, care se scuza că m-a deranjat, - fusese la restaurant.

Văzându-mă cu cartea în mână și bănuind probabil un cunosător, râde complice la mine în timp ce se așează la locul lui...

Apoi, văzându-mă că tac încurcat cu cartea în față, constată de politete... adresându-mi-se în engleza lui binevoitoare de student american ce străbate Franța în T.G.V.-ul care zboară ca gândul:

Really... Bloom is very... very... stark!... Nu sunt în stare să scot un cuvânt. Mă gândesc la acest mărunț agent de publicitate, la Leopold Bloom, la rătăcirile acestui Ulise irlandez, maniac, la Molly, nevasta, Penelopa lui, care e o curvă și-o stricăta și care se culcă cu toți bărbații din jur; mă gândesc la Odiseea lor eternă, meschină, subconștientă...

„...ca-n practica magiilor ce se tem să numească lucrul suprem, nu cumva să nu-l piardă, să nu-l desfigureze un duh rău, agentul meschin și atât de activ al geloziei universale...

De aceea, mai zicea, poate că de aceea nici nu se îndrăgostiseră „nebunește“ unul de altul, ... zeilor le plac pasiunile acestea dezordonate care îi amuză și le cred potrivite pământurilor.

Asta se văzuse încă din textul scrisorii, scrisă pe nisipul încins al plajei în ziua îngândurată de august când marea se sprijină leneș-n țărni...

Era, fusese, sigur, o prevestire; o pătrundere în culoarul viitorului; când viitorul asta, cam zăpăcit, șovăitor, prea tânăr ca să reprezinte ceva, să fie ceva cât de cât, chiar și în raport cu ce se grăbeau să spună despre el proorocii, prevestitorii și toți cei a căror patimă e să se salte mai sus decât alții spre a privi mai departe...

(Dar, era curios; foarte curios – focșăneanca trecuse și de marginea pe care o numim „un fericit moment de adevăr și de gândire inspirată“. Ea susținea că cele mai trainice uniuni se bazează ori pe iubirea pură, ori pe trădarea cea mai abjectă. Trădatul, trădata intră cu trădătorul sau trădătoarea într-o relație tot atât de durabilă ca și iubirea cea mai fidelă, și ea se referea la intensitatea trăirii, și nu atât la valoarea acesteia.

Aici se amestecau căința și umilinta și regretul și nevoia izbăvirii...

Destul, ca să adori ființa trădată.)“ ■

P.S.: Sunt două pagini pierdute, rădăcite una de alta și pe care întâmplarea a făcut să le întâlnesc pe amândouă, unite, într-un sertar.

Două fete, așadar... Dacă cititorul le recunoaște și mă anunță, încrederea mea în scris ar reînflori numaidecât...

De curînd (între 28 și 30 octombrie), Facultatea de Litere din București - prin Andra Vasilescu, coordonatoarea unui proiect în domeniul predării limbii române ca limbă străină - și Institutul Cultural Român au organizat colocviul *Limba română în lume - comunicare, cercetare, export cultural*. Participanții din țară au reprezentat instituții implicate în difuzarea limbii și culturii române (Universitatea din București, Institutul Cultural Român, Institutul Limbii Române, Institutul de Lingvistică, Uniunea Latină, Ministerul Afacerilor Externe: Ioan Pânzaru, Liviu Papadima, Horia-Roman Patapievic, Sorin Alexandrescu, Dan Horia Mazilu, Marius Sala, Diana Turconi, Monica Joița), sau au utilizat experiența unor contacte culturale și de predare a românei ca limbă străină, (Mircea Vasilescu, Gheorghe Doca, Maria Aldea, Elena Platon, Camelia Dragomir, Mihaela Albu, Teodora Irinescu și alții). Semnificativă a fost prezența a numeroși participanți - profesori și traducători - din străinătate, mai ales din Italia, Germania, din țările Europei Centrale și de Est.

S-a vorbit în zilele colocviului (de către profesorii italieni Marco Cugno, Bruno Mazzoni, Roberto Scagno) despre strategiile cunoașterii literaturii române în lume, prin traduceri și alte manifestări culturale, dar și despre peripețiile catedrelor de română, în condițiile reformei universitare (Alexandra Sora și Ioana Scherf din Germania; Teresa Ferro din Italia). Țările din fostul bloc estic nu par să piardă tradițiile legăturilor, ale cercetărilor și ale catedrelor de română (Jana Palenikova, Slovacia, Jiri Felix, Cehia); în alte locuri apropiate s-au creat instituții de învățămînt noi (Apostolos Patelakis, Grecia). Probleme speciale pun, desigur, zonele unde româna e limbă minoritară (despre situația din Ucraina au vorbit Sergiy Luchkanyin și Natalia Stratanovska, despre Timocul Sârbesc - Sorin Miuți). Complicată din punct de vedere politic rămâne desigur situația din Republica Moldova (Elena Constantinovici, Liliana Nicolaescu-Onofrei); se pare totuși că modernizarea lipsită de complexe și profesionalismul metodelor produc și acolo mai mult decît propagandă naționalistă, cîștigînd prestigiu și eficacitate.

Profesorul Horst Klein (din Germania) a prezentat rolul românei în proiectul *Eurocom* - de învățare simultană a limbilor romanice; Liana Pop a vorbit despre alinierea românei ca limbă străină la politica lingvistică europeană, iar un grup de lucru la Facultatea de Litere din București - Andra Vasilescu, Oana Chelaru Murăruș, Camelia Ușurelu și Dana Niculescu - a prezentat noi instrumente de predare a limbii române: teste, dialoguri, proiectul unui nou manual.

Din păcate, la întîlnirile de acest fel timpul nu pare suficient pentru a discuta detașat și academice metode și strategii didactice: obstacolele concrete sînt prea numeroase, așa că rezultatul e adesea un discurs exasperat în fața unor indiferențe și neglijențe instituționale. Se pare că tot nu se știe foarte clar cine și unde predă româna în lume: date necesare nu din vreo

nostalgie sau manie a centralizării, ci pentru a putea furniza informații și materiale auxiliare celor interesați. Probabil că mulți funcționari nici nu-și pot imagina proporțiile fenomenului: există universități la care româna este studiată, fie și pentru un singur an, de zeci de studenți; nu par să realizeze că - doar aparent nesemnificativ - numărul acestora începe să conteze atunci cînd ei se transformă în consumatori de cărți și spectacole, în punți de legătură între culturi. O situație supărătoare e și absența

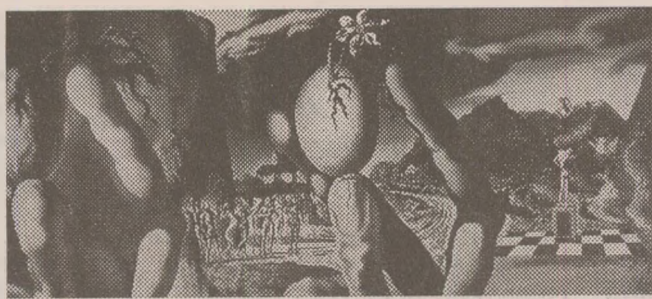
Rodica Zaliu

Limba română în lume

unor instrumente moderne de învățare a limbii. Manualele mai vechi, foarte corecte din punctul de vedere al conținutului gramatical, erau marcate de clișeizarea ideologică a textelor (frumusețile României, luminoase apartamente de bloc, optimiste conversații la cantină etc.); în plus, ele vizau un anume tip - intensiv - de ore și studenți. Oricum, tendințele actuale în învățarea limbilor străine impun conversații, situații cît mai autentice, dezvoltarea capacităților comunicative, nu descifrare filologică de texte. Scepticii sau ignoranții ar trebui să înțeleagă că nu numai intrarea în Uniunea Europeană, dar chiar și valul de imigrație românească, zecile de mii de familii strămutate în Occidentul European creează noi probleme și interese lingvistice, pentru care e nevoie de proiecte de perspectivă. Colocviul de la sfîrșitul lui octombrie pare a fi un semn foarte bun în această direcție.

La cîteva zile după colocviu, Universitatea din București a decernat profesorului Marco Cugno din Torino, în semn de prețuire pentru întreaga sa activitate didactică, științifică și de traducător, dedicată răspîndirii limbii și literaturii române în Italia, titlul de Profesor *Honoris Causa*. A fost ocazia pentru o minunată prelegere despre Argezi, dar și pentru o impresionantă manifestare de admirație și simpatie din partea sălii. ■

critică literară

Am în față un volum de aproape patru sute de pagini, închinat receptării operei lui Mateiu Caragiale, purtând semnătura lui Barbu Cioculescu. E, indiscutabil, o piatră dintre cele mai impozante din cite alcătuiesc postamentul gloriei mateine, relevind, după cum mărturisește cu franchețe exegetul, „o amănunțită studiere a tuturor izvoarelor critice, acțiune cu mult mai dificilă decît la o primă evaluare, în lipsa unei bibliografii pe care a trebuit singur să o edificăm printr-o răbdătoare despuire de texte pe o mare întindere risipite – și cu temerea, din inimă mușcătoare, de a nu include piese de prim ordin, dar și de a nu lua act de altele, marginale eventual, dar cu acces la o nouă direcție de cercetare sau, cel puțin, de anumit pitoresc, completînd un portret, întărind o supoziție“. Nu ne îndoim de acribia, de lealitatea, de vocația unei atari întreprinderi săvîrșite de către o persoană care nu cultivă, așa cum spune cochet, „iluzia de-a cunoaște la literă opera mateină“, întrucît o cunoaște de-a binelea, ca nimeni altul dintre noi cei ce respirăm aerul prezentului început de veac. Barbu Cioculescu e un nedepășit expert dublat de un poet. Și nici nu se putea ca un cercetător al legendarului autor al *Crailor* să capete inefabilul certificat de acreditare pe tărîmul său fără să dispună de valențele expresive ale unei lăuntrice comunicări cu plasmuirea în cheștiune. Aceasta proliferază în receptorii de care are parte, alcătuiește „neșteptate cifruri“, oferă mirololantul peisaj al „unor selve, ostroave și urbe incitînd la explorare – cu intens fiorul aventurii“. Dar în ce fel l-am putea califica pe Barbu Cioculescu drept un matein? După ce a înregistrat în detaliu, cu paciența benedictină, puzderie de opinii privitoare la „spectrul ultimului Caragiale“, pe un areal vast, cu reacții fie de asociere, fie de neconvergență, ultimele producînd sunetul ciocnirii unor coame de cerb în desîșul „selvelor“ obscure evocate, d-sa poposește într-un luminis care-i îngăduie a creiona o poziție personală.

E vorba de un profil al lui Mateiu, așezat sub semnul „finului diletant“. „Fiziologia“ tipului respectiv e o variantă a celui de snob, în inevitabilă intersecție cu dandysmul. Idealul unui asemenea „tînăr prin definiție, disponibil, multilateral pregătît, însă fără specializare“ se găsea în atmosfera formării lui Mateiu, destinsă și distinsă în circumstanțele visătoare, oțioase, luxoase perioade cunoscute sub numele de *fin de siècle*. Un soi de carte de identitate a „diletantului“ crede, și nu față temei, Barbu Cioculescu, s-ar putea afla în paginile publicate în *Viața Românească*, nr. 5 din 1913, de către un prieten al scriitorului, bătrînul carpist N. Lupu Kostaki. Care ar fi, potrivit acestuia, semnalmente snobului-„diletant“? Absența spiritului critic, relativă, să adăugăm de îndată, căci însuși publicistul își amendează reproșul, precizînd că snobul posedă și o „mare virtute: ura banalității“. „Oricît de paradoxal pare, lipsa de personalitate a snobului este datorită în prim rînd poftelor de a ieși din comun, dorinței de a fi cineva“. Drept care urmează constatarea apoftegmată: „Snobismul și originalitatea se aseamănă în mai multe puncte; dacă snobul nu este niciodată original, originalul este de multe ori snob“. Un astfel de snobism al „originalului“ e benefic răspunzător de aderența la curente artistice noi, la omologarea și propagarea lor: „Ideile revoluționare, formele nouă, tot ceea ce era făcut să sperie spiritul de tradițiune meschină al burghezului și să deștepte neîncrederea, trebuia, prin forța lucrurilor, să placă acestor oameni domici de neobișnui“. Franța constituie desigur toposul predilect al snobilor, al celor cărora se cade a le recunoaște meritul de-a fi dărîmat, măcar pe alocuri, „zidul chinezesc al tradițiunii“. „Diletant“ pînă-n virful unghiilor, Mateiu n-a avut în politică opțiuni precise, dorința de-a se „angaja“ la modul unui militantism propriu-zis: „idealul său mărturisit, acela al despotismului luminat (către miezul secolului XX!) măsoară limita intuițiilor lui în acest domeniu“. Poate, socotim noi, nu e chiar o „limită“ (o tangentă la scandal!), ci doar reflexul structurii sale conservatoare *in extremis*, cu acablante reverii aristocratice. Mai curînd o consecvență... Dar dacă excludem politica din cărțile de joc ale snobului, altminteri stau lucrurile în privința diplomației, mediu oarecum neutral, „în care acesta putea „înflori“, chiar și neîncadrat (*diplomate marron* – cu vorbeli lui Mateiu!)“. Izolat prin comporta-

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Un matein între mateini

rea-i ce se voia excentrică, autorul *Pajerelor* nu reprezenta chiar un unicat. Snobi mai mult ori mai puțin notorii îi constelează contextul biografic, uneori chiar cu destul „succes“. Nu mai departe decît un apropiat amic al său, Rudolf Uhrynowski, ilustrează clasa. Ziarist și diplomat, acesta sosește la Paris în 1921 (întîmplător, anul „de maximă mizerie și criză sufletească“ al lui Mateiu!), neacceptînd decît o gazdă princiară, indiferent cît ar costa: „Citim în memoriile faimoasei Liane de Pougy (*Mes cahiers bleus*, Plon, Paris, 1977, p. 149)“, fostă dansatoare-mimă la Folies-Bergères, iar în copul virstei, prin mărișul cu Georges Ghika (acesta, cu un mare număr de ani mai tînăr!), prințesă valahă: „Ieri, agenția Vendôme ne trimite un locatar român căruia i-a cerut 7000 de franci pentru șapte luni. Dl. Urinovski (?), foarte amabil, consimțind la tot, vorbitor agreabil și care o cunoaște pe soacră-mea, pe cumnatul meu etc. pare încîntat de a fi găsit acest adăpost în frumoasa mea locuință, de a putea trăi la un Ghika“ (16 februarie 1921). Snoabă era și perechea princiară, desigur, cu toată titulatura ei, prezentă în cele *O sută de familii* ale lui Octav Lecca – cartea adnotată de Mateiu – dar nu și în almanahul Gotha. Mondenitatea soților Ghika nu era defel neglijabilă, căci îi cuprindea pe Marcel Proust, Max Jacob, Henri Bernstein, Sacha Guitry ș.a. Nu ne putem împiedica a mai reproduce cîteva linii din aceeași scriere, referitoare la Martha Bibescu, și ea membră de vază a confreriei în cheștiune: „Scris (*Le perroquet vert*, n.n.) astfel după temperamentul de mică burgheză română care a vrut să fie bogată și prințesă, și a devenit, care a vrut să fie prietenă a reginei, și a fost, care s-a făcut catolică spre a se mărita cu un *Bauveau*, și l-a ratat, care dorește să se căsătorească cu H. de Jouvenel, divorțat tocmai acum de Colette; aici se mai ridică încă un semn de întrebare.(...) Vrea să fie prezidentă de republică, după cite ne-a mărturisit vara ei, Jeanne Bibescu. Ar avea atunci o frumoasă „poiată“ a literelor!“

Dar soarta snobului, mai exact a „diletantului“ în cazul de față, nu e totdeauna trandafirică. În timp ce tovarășii lui Mateiu, după ce și-au făcut stagiul în rîndul acestor „originali“, ca un fel de „încercare inițiativă“ pentru cei cu o anume profunzime, ca un simplu capriciu pentru alții, au părăsit pozițiile, dezertînd în favoarea unor averi ori funcții sonore, acesta a rămas fidel opțiunii sale articulate în junete. Scriitorul are aerul unui ratat din toate punctele de vedere, cu excepția celui al împlinirii creatoare. Putem vorbi despre Mateiu ca despre un „diletant“ cu „chemare“. Comentatorul său îi scoate în relief strădaniile de-a trece dincolo de obligațiile minimale ale măștii arborate, în direcția unei remodelări a personalității, a forjării unui „caracter“ care să justifice masca: „Aservit principial acestui tip omenesc de fin diletant, decelabil în realitatea înconjurătoare sau imaginar, umanist, la nivelul cunoștințelor, dar cu discreție și chiar în taină, spre a nu-și trăda disponibilitatea, Mateiu I. Caragiale s-a străduit să se aplice modelului, credem că nu în sensul măștii, ci al unui exercițiu permanent de conștiință, întărit prin reguli de comportament, cu

stricte respectate și cu încăpăținare repetate – vezi *Agendele*“. Aci putem vorbi despre „sterilitatea“ autorului, consemnată încă de către E. Lovinescu („Căci de la Ion Matei moștenise ceea ce, considerat numai în rezultate, se numește sterilitate, iar privit și în cauze, ia numele de înaltă conștiință artistică“), care e o manieră de-a se configura într-un personaj deopotrivă exterior și interior. Un efort prea mare, fie și-n planul „nobil“ al producției literare, ar fi constituit un derapaj de la perpetua, definitivă „dezangajare“ a „diletantului“, un ateptat la statutul său de elegantă disponibilitate. Desparțit de lumea concretă în care a trăit printr-o inadaptabilitate nativă poate, dar cu siguranță dezvoltată printr-un tenace exercițiu lucid, de factură stoic-sceptică, Mateiu s-a plasat, compensator, în universul personajelor sale, toate aparținînd în fond speciei „diletantului“, în pofida trăsăturilor lor uneori acut diferențiale. Nici unul dintre ele nu are o specialitate, o profesie, o ocupație din a cărei retribuție să-și cîștige traiul. Aubrey de Vere, Pantazi, Pașadia, Pirgu, conu Rache se vădesc deopotrivă exponenții unui strat social care se menține fără efortul ignobil al „angajării“ lucrative: „Vacanța tuturor este deplină, în caz contrar ei n-ar mai răspunde statutului nescris, de crai“. Două caracteristici ale acestor eroi discerne exegetul. Mai întîi o libertate grefată pe alura lor de non-realitate fantomală: „personaje atît de «libere» în privința programului de viață, fără a fi social declasate, literatura noastră nu mai cunoaște“. În al doilea rînd, o condiționare de vîrstă care este bătrînețea lor morală ce exclude sentimentalitatea, o imobilitate, o sicitate, o rutină a sufletului ale cărui deplasări în circuit au de regulă „stații fixe“, prevăzute cu popasuri și ceremonii sacralege, „liturghii negre“. Din care pricină ar fi inutil a le studia evoluția. Personaje în care – mai e nevoie să insistăm? – tipul auctorial se reflectă cu malefică satisfacție, nu putem ști cît „ferindu-l de urît și de îndoielă“ ori, dimpotrivă, aprofundînd asemenea stări, consfințindu-le în ficțiunea eliberatoare și totodată înrobitoare aidoma unui destin...“

Și după acest ocol să ne întoarcem la întrebarea: în ce chip l-am putea socoti matein pe Barbu Cioculescu? Lăsînd la o parte conveniențele, dar, evident, fără a face rabat prețuirii ce i-o purtăm, avem impresia că și d-sa e, în bună măsură, un „fin diletant“. Fiu al unei celebrități literare, a început să publice mai susținut într-un tîrziu, după o mult prelungită tînerete și chiar maturitate de adăstare cărturărească. „Sterilității“ căreia îi datorăm o densitate a frazei amar-suculente (*id est* cu glande active de ironie și sarcasm), un scrupul tradițional al cuvîntului, aerul că dispune mereu de un subtext plin de surprize (o „temă“ implicată în ceea ce condece a scrie) i-a luat locul o abundență de manifestări în varii domenii. Deci o... nespecializare! „Multilateral pregătît“ și rămas „tînăr“ grație acestei diversități asumate cu har și hărnicie, Barbu Cioculescu rămîne un „original“ oarecum în marginea tagmei celor cu calificări, diligențe, atribuții delimitate, constante, sigilate de-o gravitate incontestabilă. Dacă ne gîndim nițel, vedem că are, în cuprinsul literelor autohtone, vecinătăți dintre cele mai onorabile. Afînul speculativ și erudit al lui I. L. Caragiale, acel *gourmet* al literelor numit Paul Zarifopol, n-a fost și el un „diletant“? După cum un alt diletant, jovial, jocular, dar nu mai puțin livresc ni se pare a putea fi recunoscut în persoana virtuozului risipitor Al. O. Teodoreanu-Pastorel. Venind mai încoace, ne putem referi la Al. Paleologu, „nespecializat“ și acesta în pofida numeroaselor sale scilpitoare scrieri, om-spectacol de o aristocratism veritabil iar nu mimat, lipsit de morgă *et pour cause*. Dar ironicul moroz Alexandru George, și el polihistor, balansînd între o proză în care își recunoaște unica prestație legitimă și o pletoră de eseuri și comentarii pe toate temele posibile, n-are și d-sa o coastă de diletant? Mai cu seamă că atracția către opera lui Mateiu trădează ceva din mecanisme complexității unei psihologii neconvenționale ca și cea a precursorului. Să mai adăugăm profunza cunoaștere a trecutului Bucureștilor, evlavie de care dă dovadă autorul *Semnelor și reperelor* față de tot ce ține de vechile familii, case, monumente, străzi la care se închină esteticeste. La antipodul omului de știință literară, abstras, pedant, anticalofil, de un inevitabil reducionism, asemenea „diletanții“, a căror stirpe e recognoscibilă și în promoțiile de intelectuali mai recente, răspund unei prospețimi spirituale, unei întoarceri în zona rodnică a contactului dintre un existențial fie și, pînă la un punct, simulat, și o creație fie și, pînă la un punct, aleatorie, lăsată în voia spontaneității. ■

Barbu Cioculescu, Mateiu I. Caragiale.
Receptarea operei, Ed. Bibliotheca,
Târgoviște, 2004, 388 pag.

mon cher hienrich et lene,
Vas Bulletin des camps retranchés de
Magasins m'a été apporté hier

Mogoșoaia
Prin Chitila (Ilfov)
Telefon 3-6815
18 mai 1942

Dragul meu ministru,

Vă rog să primiți, pentru doamna René de Weck, aceste flori de Mogoșoaia ca mărturie a sentimentelor mele de vie recunoștință pentru Dumneavoastră care ați binevoit să-mi facilitați, cu atâta bunăvoință, intrarea în țara în care și-a aflat refugiu sănătatea lumii, pe care și eu o voi căuta ca atâția alții¹⁾. Scumpa noastră Elveție. Din păcate, șederea mea va fi de scurtă durată, întrucât trebuie să mă întorc aici pentru dureroasa aniversare a lui 2 iulie²⁾. Imediat după ce mă voi fi întors, am să caut o ocazie de a vă cere părerea despre bătrâna noastră grădină în care veți fi totdeauna binevenit.

Vă rog, Excelență, să primiți, odată cu mulțumirile mele, expresia celor mai alese și mai bune sentimente.

Martha
Prințesa Bibescu

*

Posada
Prin Comarnic
Prahova
11 mai 1944

Dragă prietene și, dacă-mi îngăduiți, confratele meu,

Vă scriu spre a vă spune că confreria noastră e mereu importantă pentru vizita dumneavoastră duminicală. Îmi faceți un mare bine plimbându-mă în gând, la brațul dumneavoastră, prin strada Condé, lângă Amiel și mai peste tot pe cărările puțin umblate ale celor bine spuse și bine gândite.

Vă rog ca, atunci când veți putea, să mi-o readuceți pe Smaranda. Biata fată s-a tot gândit la război și la cei vinovați de el.

Liniștea pădurii îi va face bine. Sper că împărăteasa Joséphine, alias Smaranda, văzută de Valentine Hugo, nu vă dă coșmaruri.

„Fața dumneavoastră dezumanizată de smaragde“, mi-a spus într-o seară un prieten francez, în timp ce asistam la parada „Micilor paturi albe“ într-o lojă captivă cu califea roșie, între domnul Alexandre Millerand și regele Manuel al Portugaliei.

Ce s-o mai fi întâmplat cu „Micile paturi albe“ în vremurile noastre întunecate. Avem tot dreptul să ne întrebăm.

Nunțul vine la dejun astăzi, o zi după Sevastopol.

Știrile arată că germanii și-au transferat liniile de apărare pe țărmul bulgar. Sper că retragerea lor e adevărată. Niciând n-a dorit Ariane cu mai multă ardoare plecarea falsului Elizeu! Nu vreau decât să-i văd părăsind țămurile noastre fără stânci! Dacă aș fi un pic Ciclop știu bine ce-aș face ca să-i grăbesc să plece. Din păcate, nu sunt.

Cu toate astea, să sperăm că o să se termine rău dar repede, în loc de bine și mai încet.

Martha
Prințesa Bibescu

*

12 iunie 1944

Dragă ministru, prieten și confrate,

Iată-vă ziarele împrumutate – și înapoiate după ce le-am respirat aerul curat.

Vă mai cer, însă, o favoare: un cuvânt din partea dumneavoastră, redactat pe un ton cât mai oficial (Stendhal spunea că nu există un Cod care să ne învețe să ne scriem) confirmând că două valize cu hârtii personale v-au fost remise astăzi de domnul Iulian Peter³⁾ la cererea mea – și cam atât.

Părintele Jean Guillard, asumptionist, e executorul meu testamentar în literatură.

„Înțeleptul e pregătit pentru orice s-ar întâmpla“, iar tot ce eu îmi doresc e ca aceste hârtii să se afle sub ocrotirea dumneavoastră de scriitor de limbă franceză...

Dar nu mai mult, totuși, decât de a vă vedea revenit la Îngerul păzitor unde vă e rezervată camera albastru-alb-roșie.

Cu afecțiunea mea recunoscătoare

Martha
Prințesa Bibescu

*

Posada
Prin Comarnic
Prahova
18 iunie 1944

Dragul meu ministru și prietenesc confrate,

V-am simțit lipsa în acest „Week-end“ și domnul de Friches v-o va spune că speram un pic să vă și văd în preajma noastră. Dar, în fine iată o invitație în toată regula pentru sâmbătă 24 iunie, și deasemeni, o invitație la dejun duminică 8 iulie, iar ca o completare, de tipul celei a da spre a primi, ce mi se pare foarte urâtă, o cerere către Legația Elveției.

Eu am o aniversare dureroasă, requiemul va avea loc la 7 dimineată în capelă; am să vin direct de la Posada, cu

na pas ore...
Vas Jins gin. Văsi callogne trauans
est impatiunt de conseri des des trauas
et des des hater. Il semble que les
Boudapestois sup-mêmes en ont euej.

Valentine⁴⁾ și Dédé, plecând acolo în zori.

Dacă ne-ați putea oferi un dejun v-am fi extrem de recunoscători. Spre seară vom pleca înapoi și v-am putea primi aici la cină, dacă v-ar face plăcere să aveți o noapte mai răcoroasă la munte.

Pentru orice eventualități care ar putea contracara acest plan, rămâne, sper, de la sine înțeles că veți fi printre noi în 24 și 25 ale lunii.

Știrile de aiurea sunt, din păcate, mai îmbucurătoare decât cele de aici.

Suveniruri și amintiri mereu vii
Martha
Prințesa Bibescu

*

Posada
Prin Comarnic
Prahova

Dragul meu ministru
și neprețuit prieten,

Printr-un curier ce pleacă la Mogoșoaia trebuie să vă trimit aceste cuvinte spre a vă exprima ce mi-ar fi, poate, mai greu să rostesc decât să scriu din cauza unui soi de deformări ce explică curioasa îndeletnicire ai cărei fericiți sclavi suntem.

Mulțumită dumneavoastră m-am bucurat la Mogoșoaia, la 2 iulie, de o ospitalitate ce depășește fastul și curtoazia pentru a se învecina cu profunde izvoare ale carității creștine, simțind că o primesc din partea unui suflet cu experiența durerii⁵⁾.

Ați binevoit să vă asociați la rugăciunile bălbăite, ezitante ale unui preot refugiat care nu cunoștea nimic din tainele slujbei, ale fumului de lumânări și tristei plimbări la mormântul fiului, la cel al părinților și al nepotului. Mi-ați făcut cinstea să puneți în bernă, în amintirea celui care a spus într-un discurs public: „Datorez Elveției de a fi făcut din mine un om“, drapelul care reprezintă toată demnitatea umană.

Iar apoi mi-ați dat sentimentul unei reveniri acasă, fără grijile domestice, o masă delicioasă, surpriza de a vedea în locul locuinței lovite de fulger, cum mi-a fost descrisă, un interior ordonat și calm în pacea cerească regăsită.

N-am vrut să aștept spre a vă spune, poate mai rău decât o fac acum, toată recunoștința pe care v-o păstrez în suflet.

*

Posada
Prin Comarnic
Prahova
Sâmbătă, 13 iulie 1944

Prea bunul și dragul meu ministru, confrate și prieten

Vă semnalez... primul act de sabotaj din România care a avut loc azi dimineată, la Valea Largă, pe „teritoriul“ nostru. Un tren cu petrol în care s-au plasat trei bombe, care au explodat pe parcurs, a fost condus în flăcări în gară (ceea ce a dovedit că mecanicul n-a avut sânge rece) și s-a oprit lângă vagoanele noastre cu lemne, încârcate toate, cărora le-a transmis focul ce-l mistuia.

Au rezultat pagube considerabile și bunul nostru domn Peter și-a smuls părul. La fel a făcut și... sentinela care, deși înarmată, ne-a lăsat, pe mine și pe Valentine, venite să constatăm pagubele târziu după amiază, comunicându-ne că „mulți generali germani“ fuseseră acolo de dimineată.

Accidentul s-a petrecut către șapte dimineată și se crede că cele trei bombe care au explodat au fost introduse în trenul petrolier între Câmpina și Valea Largă.

Astea-s știrile din valea noastră verde. Nu mă pot împotrivi plăcerii de a încredința această scrisoare unei mașini finlandeze, rugându-vă să uzați de camera copiilor în viitorul week-end, sâmbătă 15, dacă vă veți simți ispitit.

Adaug un cuvânt pentru amicul nostru S.⁶⁾ pe care, dacă-l vedeți, vă rog să i-l comunicați. Nu-i nimic urgent. Îi trimit ca să-l distrez (întrucât distracțiile sunt rare) o lucrare a dublurii mele Lucile Decamps. M-aș bucura – de asta și las plicul desfăcut – să citiți, din simplă curiozitate de scriitor, „prospectul“ N. R.F.

Încercați să-mi faceți plăcerea vizitei dumneavoastră, pe care o doresc ca o compensație la atâtea necazuri. Numai ploaia le mai risipește, aici am ajuns.

Cu multă prietenie:
Martha
Prințesa Bibescu

*

16 iulie 1944
Posada
Prin Comarnic
Prahova

Dragul meu prieten și confrate,

Citesc o poveste foarte frumoasă, frumoasă pentru că e adevărată. Am și făcut cunoștință cu Victor și cu mama lui, precum și (în dimineata asta) cu dr. Prudent.

Je cherchais l'occasion
de Vas Andrei... va
leur pour une visite

i s t o r i e

În ultimii zece-doisprezece ani m-am bucurat, studiata în diverse ipostaze ale exilului lui René de Weck, adresantul scrisorilor, dar și scriitor cu o operă nu lipsită de importanță, purtate de Martha Bibescu cu René de Weck. E vorba, de fapt, de circa două sute de scrisori, interes atât pentru relația dintre cei doi, cât și pentru răspunsurile lui René de Weck ar trebui să fie interesantă pentru Bibescu la Paris și în țară.

Cititorii vor observa, desigur, rapidă în vremea lui René de Weck a fost, însă, destul de lentă, Journal de guerre, 1939-1945. (La Liberté, 2001) se poate citi, de pildă, că la „Frontul Renașterii Naționale“, partidul lui Său pot fi aflate referințe acide la atitudinea timpului Primului Război Mondial.

În primăvara lui 1944, refugiat în București, René de Weck a acceptat o invitație de la Mogoșoaia – i l-a închinat sus în munte, departe de șoseaua București-Ploiești. În aceste circumstanțe s-a produs o rapidă schimbare a corespondenței asidue dintre ei.

Eu mă aflu la Vergy, în loc de Posada, unde dumneavoastră nu sunteți. Mulțumiri pentru scriitura lucidă, pentru „pură și viguroasă“ – e un citat a cărui proveniență v-o dezvălui.

Și mulțumesc, mai ales, pentru că mă mai scoateți în simț nevoia. „Ei“ se văd și discuția continuă.

Eu am, însă, cartea dumneavoastră, în care regăsim libertatea de a gândi din alte locuri – și ca dumneavoastră.

Trebuie să vă fac, totuși, o imputare – care prietenilor o dedică; dacă ați ști cât de mult se emoționează simțul grec al spaimei, inspirat de chiar umbra „reușitei“. Ca lămurire, prima oară când o să am plăcerea să vă revăd, să vă povestesc un număr incalculabil de lucruri care Victor l-ar înveseli.

Nu-i lipsiți prea mult pe elvețienii dumneavoastră Carpați, din care fac și eu parte, de prezența dumneavoastră.

Martha
Prințesa Bibescu

Marthe
Bibescu

i t e r a r ă

MARTHA
BIBESCU

Scrisori inedite

multe rânduri, atât de personalitatea Marthei
e culoare și de neprevăzut, cât și de activitatea
de 13 ani ministru al Elveției la București,
nt, grație extremei amabilități a domnului
in Fribourg, am intrat în posesia corespondenței
și ani, mai exact între 1942-1950.
Marthei Bibescu, inedite și de un incontestabil
roca sugestiv atmosfera epocii. Scrisorile de
ionantele arhive ramase de pe urma Marthei

ui scrisorilor Marthei Bibescu, față de care o
talul ținut de diplomat între 1939-1945 (René
Roth, Préface de Francis Python, SHSR &
39 el dezaprobase aderarea Marthei Bibescu
Carol II spre a-i sprijini dictatura personală,
vut-o scriitoarea față de ocupantul german în

a bombardamentelor americane asupra
Bibescu care – temându-se de rechiziționarea
ndu-se la Posada și apoi la Florei, aflat mai
a în raza operațiilor militare.
entuată apropiere între cei doi și, în consecință,

*
Posada
Prin Comarnic
Prahova

Dragul meu ministru și prieten într-ale scrisului,
Victor al dumneavoastră continuă să mă întristeze și
tez în cunoașterea sufletului Nadiei. Vă mai mențineți de
te cuvinte ale lui Giraudoux: „Vei fi străina mea?” – Cred
nt din *Amphytrion* 38. Dar e de-acum mult de-atunci.
ți-mi această digresiune și această nouă rugămintă: trimit
risoare verișoarei mele elvețiene, îi datorez niște bani.
cor în plic o hârtie de o sută de franci. – E voie? Eu nu
Puteți să faceți să-i parvină scrisoarea, bineînțeles
hisă? Adresa ei e chiar cea din cartea poștală? Locuiește,
adevăr, în castelul care i-a rezistat lui Carol Quintul.
oliul meu de familie ar fi astfel satisfăcut, dar dacă mă
l o să fiți așa de bun să corectați adresa, care trebuie să
unoscută la Legația Elveției.

Je me suis de faire arripé à
Madame René de Weck et
Magosoaia.

Încă o dată, mulțumiri pentru fermecătoarea ospitalitate
de marțea trecută.

Mi-ați dresat cumva lebede, ca să nu mă recunoască? În
apa tulbure pe care plutesc sunt așa de albe de parcă ar veni
direct din lacul Lemn, fără a mai trece prin Dâmbovița.

Domnul Peter și eu murim de gelozie. Spuneți-o și
Lugoșienilor⁸⁾. Asta face totdeauna plăcere. Contez pe
dumneavoastră săptămâna viitoare, da? Cu prietenie.

Martha
Prințesă Bibescu

*
Posada
Prin Comarnic
Prahova
Scris noaptea
10 august 1944

Dragul meu prieten,
Tristețe după tristețe! Iată-mă bolnavă, incapabilă să
mă scot din pat ca să mă duc la requiemul acestui mereu tânăr
căsătorit Mihai, în a cărui fericire am crezut anul trecut!

Și în același timp lipsită de posibilitatea de a vă vedea,
de a conversa o oră cu dumneavoastră, ceea ce pentru mine
e o binefacere, o alinare a neplăcerii de a-i vedea pe toți acești
inși care tot măzgălesc și au să se ducă la fund fără ca
măcar să-și dea seama.

În fine, consolările ce ni se cuvin, și doresc să fie aceleași,
ne vin din alte locuri, de departe.

Cel care se slujește de frânghie, de frânghie va pieri!

L-am văzut ieri cu plăcere pe Ivan Stanciov. Dar pe
dumneavoastră aș vrea să vă revăd aici curând și des, poate
chiar duminica asta. Sper să mă simt bine către sfârșitul
săptămânii. Mii de scuze și păreri de rău pentru dejunul din
care făceam o sărbătoare, căci stafiei mele îi place să bântuie
Mogoșoaia alături de dumneavoastră.

Martha
Prințesă Bibescu

*
Posada
Prin Comarnic (Tel: Nr. 9)
Prahova
Sâmbătă, 19 august 1944

Se apropie sorocul, dar la ce s-or fi gândind „conducătorii”,
noștri, din opoziție și guvern? După cât se pare, la nimic.
Poftim și Belgia care iese din strânsoare. Amicul nostru Ivan
S. a luat azi dejunul aici. Ne-a povestit cum poate un satelit
deveni stea căzătoare. Abia dacă voiam să fim balcanici –
și chiar nu suntem nici măcar atât! Sunt cumplit de tristă
și-mi transfer tristețea asupra dumneavoastră, ceea ce nu-i
frumos, pentru că știu că depuneți toate eforturile pentru ca
orbii să vadă ceea ce surzii aud.

Sper, totuși, într-o minune.

Alaltăieri noaptea au căzut două bombe peste Florei
(muntele care ne domină), iar azi dimineată șase peste
extremitatea sudică a domeniului, în locul numit: „Podul
Lungu”. Pentru mine astea sunt amănunte. Ce mă întristează
și mă amărăște e miezul lucrurilor. Aș vrea să vă revăd curând.
Dar cum să vă silesc să străbateți acum drumul de la
Ploiești la Câmpina?

Am niște planuri pentru luni 29 august, dacă mă voi simți
în stare să înfrunt drumul. Dar poate că o să vă anunțați
dumneavoastră aici la sfârșitul de săptămână care-l
precede.

Cu multă și măhnită prietenie ce are nevoie de com-
pasiunea dumneavoastră.

Martha
Prințesă Bibescu

*
Posada
Prin Comarnic
Prahova
23 august 1944

Dragul meu, ministru,
Dragul meu prieten,
Trăiască Parisul – toate onorurile orașului. În seara asta
sunt cu dumneavoastră în Closerie des Lilas și în această
Ile de la Cité (mereu insulele) grație căreia inima Franței e
liberă.

Sub privirile și ferestrele mele e cheiul Bourbon și vă
invit pe balcon, care dă spre Sena.

Dar vai! noi suntem aici, în biata noastră gaură.

Domnul Peter v-a telefonat. – O să vă sune mâine la 8,30
dimineată. Înțelegeți – nu? – că vreau să fiu mai aproape
de dumneavoastră și în *câmpie*, acum când drumurile spre
munte sunt călcate de cine știți și de culoarea pe care o ghiciți.
Dar voi hotări asta după sfatul dumneavoastră.

În foarte mare grabă.

qui ang. avec
avec tant de bonne grâce
mon entrée dans ce pays

Mult recunoscătoarea dumneavoastră prietenă
Martha Bibescu
P.S.: Avem camerele dumneavoastră în casa Valentinei
și vă vom deranja nicicum.
Sper.

*
Posada
Prin Comarnic
Prahova
27 august 1944

Dragul meu ministru și prieten,
Buletinul din tabăra fortificată de la Mogoșoaia mi-a fost
adus ieri seara de domnii Palasto și Lieto și m-am bucurat
mult să primesc vești de la dumneavoastră. Vă mărturisesc
că am avut aici câteva zile neplăcute, care m-au făcut să doresc
a fi aproape de dumneavoastră în previziunea repercusiunii
evenimentelor. Mai mult decât de securitatea materială, simt
nevoia „conformității gusturilor” care te ajută să depășești
mai ușor încercările – ceea ce englezii numesc „congenial
company”. Știam că aș afla asta la Mogoșoaia doar străbatând
curtea. Acum știu că a trebuit să rămân aici, cam împotriva
voinței mele, pentru ca confruntarea observațiilor, atunci
când va avea loc, să fie mai deplină și mai originală. Căci
fiecare dintre noi a privit lucrurile dintr-un unghi diferit,
dar o știu, într-un același elan al sufletului, după atâtea nerăbdări
și neliniști pricinuite de atât de lungi șovăieli.

Marele Vizir a fost și el în elementul lui. A dezarmat *de
unul singur* un tren cu muniții în gara Comarnic. Povestea
faptei lui are să v-o relateze atunci când vom sărbători victoria.
Mi-ar fi teamă să nu-i stric efectul dacă aș face-o eu, cu un
condei leneș și din fundul patului. Căci am febră, o febră
inexplicabilă și care, cred, n-o să mă slăbească decât atunci
când am să părăsesc această umbră a pădurilor în care mă
apasă inacțiunea și singurătatea sau prostiile pe care vin să
mi le spună tot felul de inși sub pretextul de a-mi cere sau,
mai degrabă, de a-mi da sfaturi.

Aștept din partea dumneavoastră o mare favoare, un semn
de prietenie!, imediat ce drumul va fi liber. Am nevoie de
atmosfera calmă de la Mogoșoaia, de orizontul plat și mai
cu seamă, cum am mai spus, de sentimentul atitudinilor
împărtășite sau, spre a-l numi pe adevăratu-i nume: Credința!
Oamenii de puțină credință au venit și au plecat. Acum se
apropie ceasul socotelilor. Nădăjduiesc să citesc curând
cuvântul, așternut de mâna dumneavoastră: Veniți. Iată,
speranțele lui Ivan Stanciov s-au împlinit. L-ați mai văzut?
A plecat la timp. Aș vrea să cred că n-a fost surprins, în drum,
spre Giurgiu. Frilandasi, colegul dumneavoastră, e nerăbdător
să calce pe urmele dumneavoastră și ale noastre. Se pare că
până și budapeștii s-au săturat. Împărțiți bunele cuvinte
și felicitările pe care vi le adresez cu locatarii câmpului de
luptă care este Mogoșoaia. Spuneți-le, ca să-i înveseliți, deși
nu cred că mai e nevoie acum, că săgețile paților se întorc
de obicei împotriva lor înșile.

Lucrul cel mai bun ce li s-a întâmplat este că trăiesc aceste
zile pline de primejdii sub egida dumneavoastră. Și eu aș fi
vrut s-o pot face. Salutați din parte-mi garnizoana și
trăiască Elveția, mereu și în veci. A dv. prietenă recunoscătoare.
Martha

Prezentare și traducere de Dumitru HÎNCU

¹⁾ Cu ajutorul lui René de Weck, Martha Bibescu obținuse o viza
de ieșire și de revenire în țară (aceasta din urmă se elibera mai greu),
deși se afla sub supravegherea Siguranței Generale care o
suspecta că încerca să medieze o apropiere de aliați. De altfel s-a
și întors din această călătorie în Elveția cu un mesaj pentru René de
Weck din partea lui Leylan Harrison, ambasadorul american în
Elveția.

²⁾ Aluzie la ziua de 2 iulie 1941, data morții lui George Valentin
Bibescu.

³⁾ Originar din Geneva, Iulian Peter a venit în țară în 1912, ca
preceptor, și s-a stabilit definitiv în România, devenind profesor de
Drept constituțional la Universitatea din București, iar în 1938,
pentru o vreme, primarul Capitalei. A administrat bunurile industriale
și fondurile forestiere ale Marthei Bibescu.

⁴⁾ Fiica scriitoarei.

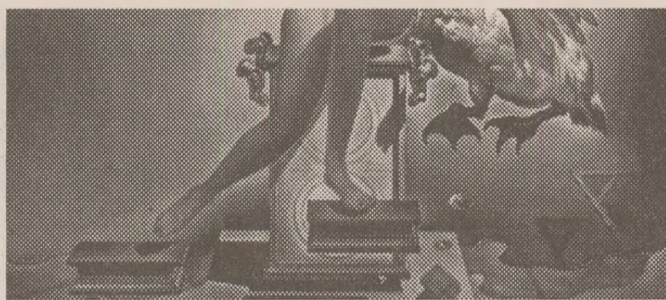
⁵⁾ Trimitere la decesul soției lui René de Weck, survenit la 20
ianuarie 1944.

⁶⁾ Ivan Stanciov, diplomat bulgar.

⁷⁾ „Nouvelle Revue Française”, revista în care apăruse romanul
lui de Weck.

⁸⁾ Ion Lugoșianu, om politic, diplomat și ziarist, codirector al
ziarului „Universul”. Arestat în 1944 și acuzat de înaltă trădare, a
murit în închisoarea de la Râmnicu-Vâlcea.

literatură

Aceasta este o ficțiune ilicită, deoarece întâmplările despre care voi relata au avut loc în realitate. Dar eu le relatez ca și cum ar fi avut loc numai în imaginația mea; ca pe o poveste. Ceea ce înseamnă că le falsific. Oamenii nu cred în povești, totuși își pot imagina cu ușurință că ele sunt adevărate. Mai precis, își imaginează personajele din poveste ca și cum ar avea o existență reală, și peripețiile lor, ca și cum s-ar petrece aievea. În momentul când relatezi o întâmplare adevărată, lucrurile se petrec la fel. Ceea ce face ca personajele și întâmplările reale să dobândească unele caractere de ficțiune. Vedeți, deci, cât de complicată e situația.

În povestea mea este vorba despre un basarabean venit din Chișinău la București, la un simpozion, sau cam așa ceva. Era profesor, cred. Sau poate medic. Și părinții săi erau intelectuali. Aceste amănunte aproape că n-ar avea importanță. Totuși, semnifică ceva. Să sperăm că vom înțelege mai târziu ce.

Am aflat-o de la poeta Daniela Crăsnaru, care venise la Moinești pentru a participa, împreună cu Florin Iaru și Mircea Nedelciu, la o lansare de carte. Asta se întâmpla în urmă cu vreo douăzeci de ani, în preajma sărbătorilor de Paște. Întrucât povestea mea nu se vrea o relatare despre viața intimă a scriitorilor, îi voi numi în continuare pe cei trei Daniela, Mircea și Florin – niște personaje oarecare.

După lansare, am petrecut toată noaptea la Așezământul Enescu de la Tescani. Dimineată, în timp ce ne beam cafeaua, Daniela ne-a spus îndurerată poveste a basarabeanului. Toate poveștile cu basarabeni sunt mai mult sau mai puțin îndurerate. Venise din Chișinău la București, la un simpozion sau alt gen de manifestare științifică. S-a împrietenit repede cu toată lumea. Se simțea atât de bine aici, printre ai săi frați de peste Prut, încât n-ar fi vrut să se mai întoarcă acasă. Îi plăcea mai ales cum sună limba română autentică, vorbită de bucureștenii cultivați. La Chișinău, ea se vorbea și se vorbește cu accent rusesc, așa încât pare altă limbă. De aceea i s-a și spus, la un moment dat, „limba moldovenească”. Lingviștii au protestat degeaba, aducând numeroase argumente de ordin istoric și lingvistic, dar uitând să pună accentul pe accent. Totul pornește de la accent, domnilor (și doamnelor)!

Îi plăcea aerul Micului Paris; îi plăcea mirosul parcurilor și străzilor lui, mai cu seamă mirosul patiseriilor de pe Lipscani. Era poate pe la jumătatea lunii mai, când diminețile în București sunt cu adevărat minunate. Chiar și în zilele noastre, diminețea e singurul moment al zilei pe care merită să-l petreci în București – dacă nu plouă. Peste zi, se începe asfaltul, încep să circule o groază de mașini, aerul se umple de praf, toate locurile publice sunt aglomerate, oamenii devin nervoși – și așa mai departe, pînă la isterie. După părerea mea, toți bucureștenii sunt mai mult sau mai puțin nevropați.

Lui Valerian i se părea că toți oamenii care trăiesc într-un astfel de oraș sunt, sau ar trebui să fie, fericiți. Poate am uitat să vă spun: îl chema Valerian. Valerian și mai cum? Numele lui de familie nu are nici o importanță. Oricum, ceva care se termină în „ov”, sau în „ici”, sau „ski” – ceva care sună rusește. La fel ca majoritatea numelor de familie ale basarabenilor.

Apropo! – am citit recent un eseu științific despre felul cum dinții participă la actul gândirii. Experimental, s-a constatat că o dantură proastă conduce inevitabil la o dicție proastă, iar aceasta generează, la rândul ei, nu doar inerente probleme de comunicare, ci și consecințe de natură neuropsihică. Minte devenind, ca să spunem așa, ea însăși sîsîită, actul de gândire se vede obstrucționat. Ceea ce nu-i împiedică pe destui imbecili să aibă o dantură perfectă. Totuși, autorul eseului susținea că, prin obstrucționarea mecanismelor de procesare de către creier a informației, cariile dentare conduc în cele din urmă la anumite forme de lapsus care pot fi explicate numai cu ajutorul conceptului de „realitate negociată” din psihologia narativă. Această nouă ramură a psihologiei nu se mai interesează de adevăr, ci de convingeri, concepînd lumea ca text în permanentă schimbare, construit și interpretat activ în scopul de a fi înțeles. Gîndirea însăși este o activitate simbolică de producere a sensului, afectată de tonalitatea emoțională și

funcționînd prin analogii sau similarități exprimate ca metafore. În termenii lui Jerome Bruner, realitatea e creată, nu descoperită, iar diferitele narațiuni constituie diferite lumi, a căror legitimitate derivă din modul de a înțelege și experimenta. Citînd un proverb englezesc, el afirmă că, la fel cum peștele e ultimul care descoperă apa, trăim într-un ocean de povești de care nu suntem conștienți.

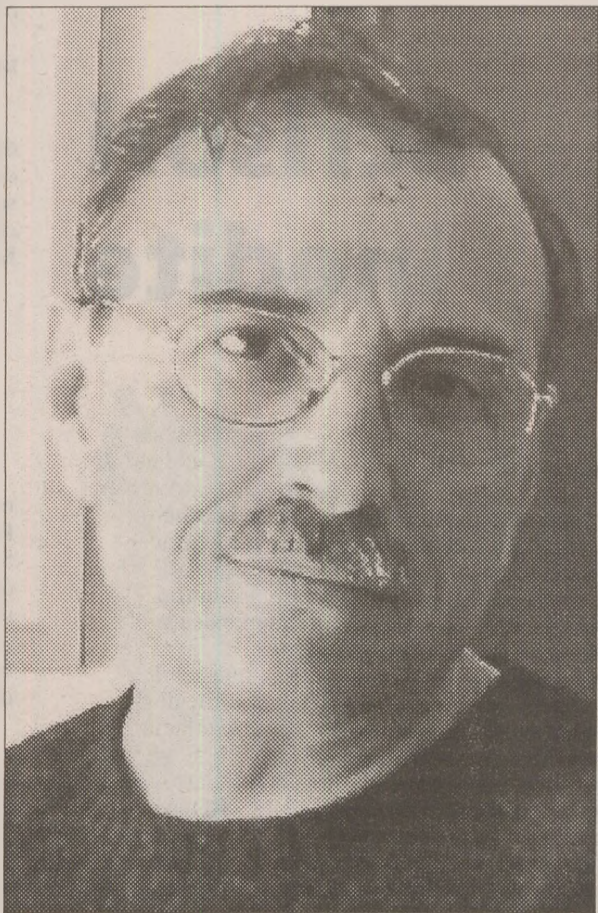
Pe vremea cînd am aflat povestea lui Valerian, lucram la un liceu și eram îndrăgostit de una din elevele mele. Nu aveam nici o idee despre teoriile psihologiei narative, nu știam că poveștile sunt mituri personale, al căror sens menține coerența și unitatea eului, altfel spus, identitatea sa, și nu mă interesa cîtusi de puțin dacă perturbarea structurilor narative conduce sau nu la ruperea legăturii dintre eul subiectiv și cel empiric (paranoia). Astăzi însă știu că dorința lui Valerian de a rămîne în România decurgea firesc din povestea pe care și-o construise despre sine încă din copilărie și din care își extrăgea sensul propriei vieți. Mai mult ca sigur că, dacă s-ar fi întors la Chișinău, ar fi înnebunit în scurt timp. Așa încît a ales să rămînă în România. Problema e că, în cîteva zile, îi expira viza de ședere. Pe atunci nu se putea glumi cu asta. Ne aflam în plin comunism, România era condusă de o persoană cu grave probleme de narativitate, securității și colaboratorii lor ne vegheau permanent etc. Așa încît Valerian nu avea de ales, trebuia să se întoarcă în R.S.S. Moldovenească. Dar el tocmai alesese să rămînă în România. Ce-i de făcut? Mulți și-au pus, de-a lungul istoriei, întrebarea asta. Valerian e unul dintre puținii care i-au dat și un răspuns adecvat.

V-am prevenit că aceasta este o ficțiune ilicită și v-am explicat de ce. Dar există și situația inversă. De exemplu, eseul acela despre dinți este tot o ficțiune, și tot ilicită. Ca, de altfel, orice alt eseu: științific, sau literar, sau filosofic, despre dinți, despre atomi, despre comete, despre postmodernism, despre îngeri, sau despre cel mai mare scriitor român în viață. Fiindcă ceea ce numim lucruri sunt, înainte de toate, imagini care oferă prea puțin din ce sunt realmente lucrurile, cel mult pielea lor. În rest, tot ce știm despre lucruri, sau presupunem că știm, sunt evenimente petrecute numai în mintea noastră. Imaginea însăși, dacă ne referim la formă sau culoare, aparține mai degrabă celui care privește decît obiectului privit. „Obiectele fizice pot fi numai în corespondență cu datele senzoriale, cam în același mod în care un catalog este în corespondență cu lucrurile catalogate” (B. Russel). De aceea, cuvîntul realitate ar trebui scris numai în ghilimele, iar cei care pretind că o descriu ar trebui să înceapă de fiecare dată prin a-și cere scuze, pentru că nu fac decît să interpreteze niște simulări mentale, altfel spus, niște metafore. Rigoarea aparentă a discursului filosofic sau a celui științific nu trebuie să ne înșele. Dacă s-ar face o analiză serioasă s-ar vedea că, oricît de riguroase, ele conțin la fel de multe metafore ca orice operă de ficțiune. În plus, ele denotă o anumită defecțiune a aparatului narativ – astfel, oricît ar părea de ciudat, incapacitatea de a povesti este o formă disimulată de nevroză, un simptom maladiv care conduce la strategii ilicite de eludare a poveștii. Totuși, dintr-un motiv de neînțeles, autorii unor asemenea ficțiuni (s-o spunem pe șleau: necinstite!) se socotesc superiori autorilor de ficțiuni cinstite. Chiar săptămîna trecută am auzit la radio un așa-zis filosof (în baza considerațiilor de mai sus, toți filosofilor sunt așa-zis filosofi) vorbind disprețuitor despre scriitori!

Ne aflam pe terasa cabanei de lemn în care fuseserăm găzduiți, undeva mai la deal și în dreapta, la o distanță apreciabilă de pavilionul central al Așezământului. În timp ce Daniela ne spunea povestea lui Valerian, a venit cineva și ne-a întrebat dacă nu vrem să cumpărăm miei de Paști. Știa în apropierea satului o stîna de unde i-am fi putut cumpăra ieftin. Am stabilit că vom merge la stîna aceea mai târziu, după-amiază, însă pînă atunci am băut prea mult și ne-am îmbătat. Am ajuns la stîna, numai eu și Florin, abia în zorii zilei următoare; Mircea și Daniela încă nu se treziseră. Nici nu se luminase bine de ziua. Era un pic de ceață și firește că ne-am rătăcit. Am luat-o pe o cărare care promitea să scurteze drumul, dar pînă la urmă am nimerit în grădinile unor săteni. Ne lătrau cîinii ca pe urs. Dacă vedeam vreun om în ogradă, îl întrebam cum ajungem la stîna și el ne spunea părerea lui.

Petru Cimpoeșu

Ficțiune ilicită – fără sex

Pe urmă am trecut pe sub o linie electrică de înaltă tensiune și am auzit cablurile sfîrșind, din cauza umezelii aerului. Le-a auzit și Florin. Ne întrebam unul pe altul care ar putea fi cauza acelui fenomen. În fine. Stîna nu era propriu-zis în afara satului, ci la marginea lui. De fapt, nu era propriu-zis stîna, ci gospodăria unui sătean care avea în ogradă o vacă și cîteva oi. Presupunînd totuși că nu ajunseserăm în altă parte. Sunt detalii aparent lipsite de importanță, dar nu mă pot abține să vi le spun.

Era vorba despre Valerian. Sau ar fi trebuit să fie, dar am ajuns nu știu cum la stîna. Mai avea doar cîteva zile pînă cînd îi expira viza. Dar el hotărîse că va rămîne definitiv în România. Cu orice preț. Și cu orice risc, în afara celui de a fi expulzat. Iar pentru a nu fi expulzat, îi trebuia un motiv temeinic, conform reglementărilor legale. Unul din motivele pentru care o persoană își poate prelungi șederea în străinătate după expirarea vizei este starea precară a sănătății. Numai că Valerian era sănătos tun. De altfel, teoretic făcea încă parte din echipa de rugby a raionului Bălți.

Dați-mi totuși voie să vă spun mai înfîi cum s-a terminat povestea cu mielul. S-a terminat bine pentru noi și rău pentru miel. Aflînd pentru ce veniserăm, săteanul a clătinat neîncrezător din cap. Părea nehotărît, își făcea niște socoteli. Ca să-i obținem cît de cît încrederea, am întrebat:

- Cît costă kilogramul?

- Păi, să vedem..., zise întorcîndu-se cu spatele la noi, după care porni încet către șura unde ținea adăpostite

literatură

animalele. Era încălțat cu niște cizme de cauciuc.

Am considerat gestul lui drept o invitație și l-am urmat, pășind cu prudență, ca nu cumva vreun câine dezlegat să sară la noi. Cîinele lătra de undeva din spatele casei, l-am auzit mai târziu. În grajd, oile se înghesuieră unele în altele, ca să se încălzească (mi-am zis). Nu știu de ce stăteau așa. Oare există vreun animal mai blînd decît oaia? Mieii fuseseră separați într-o îngrăditură de scînduri. Din cînd în cînd, în celălalt capăt al grajdului, un cal bătea din picior. Mirosea a bălegar de toate felurile.

N-are rost să mai lungesc vorba. Trebuia să alegem un miel și l-am ales; Florin l-a ales, fiindcă el era propriu-zis cumpărătorul. L-a arătat cu degetul: acela brumăriu!

Abia acum observ că între povestea lui Valerian și cea a mielului există anumite corespondențe. Cînd am început să scriu, nu mă gîndisem la asta, dar uite că lucrurile se mai potrivesc și de la sine; îți vine un gînd care nu știi unde te duce, dar el știe – sau altcineva.

Valerian a ezitat o vreme la marginea trotuarului. Mașinile treceau încolo și încoace. Nu era aglomerația infernală din zilele noastre. Totuși, se afla în plin centrul capitalei, circulau și pe vremea aceea destul de multe mașini. Cînd s-a hotărît, a închis ochii și pășit, ca și cum s-ar fi aruncat într-o bulboană. Șoferul a pus frîna, s-a auzit scîrțîitul acela caracteristic, de cauciuc pe asfalt, care precede orice accident de circulație. Apoi, liniște. Așa ar trebui să fie – în proză. În realitate, circulația a continuat, cei mai mulți și-au văzut de drum. Omul de la volan a coborît ținîndu-se de cap. Cîțiva pietoni s-au adunat să privească și să comenteze evenimentul. Unii erau de părere că șoferul e de vină, fiindcă nu a condus preventiv. Ceilalți susțineau însă că Valerian ar fi trebuit să traverseze printr-un loc marcat. Nimeni nu bănuia că Valerian produsese intenționat accidentul. Nici măcar milițianul care a întocmit procesul verbal și l-a amendat pe conducătorul auto. Degeaba a încercat Valerian să-i ia acestuia apărarea, asumîndu-și în întregime vina pentru accident. (Îl dureau tare piciorul, dar încerca să zîmbească.) Milițianul era un om riguros și avea o mare încredere în știință. El a măsurat lungimea urmelor lăsate de pneuri pe asfalt și a determinat, cu ajutorul unei formule, că viteza automobilului depășise limita legală de viteză. În plus, milițianul mai știa, de la cel mai deștept dintre profesorii săi, că nici un accident nu are o singură cauză sau un singur vinovat. În această privință, înclin și eu să-i dau dreptate: nici un efect, nici o întîmplare, nici un eveniment oricît de mărunt nu se pot datoră unei singure cauze. O singură cauză nu produce nimic. N-are rost să mă contraziceti – așa au stabilit oamenii de știință. De exemplu, principiul *bootstrap*-ului, introdus în fizica cuantică de Geoffrey Chew, susține că fiecare particulă este ceea ce este deoarece toate celelalte particule există în același timp cu ea; altfel spus, orice particulă este alcătuită din toate celelalte – dacă ar fi singură, nu ar exista! Cam multe metafore, totuși ideea merită reținută. Dacă n-ar fi circulat nici o mașină pe stradă, Valerian ar fi trebuit să se gîndească la altceva.

A venit ambulanța, l-au pus pe o targă, l-au dus la spital, secția urgențe, iar medicii au pus diagnosticul obișnuit în astfel de situații: fractură de femur. A doua zi îi expira viza, dar nu mai putea fi expulzat. Trebuia să rămînă sub supraveghere medicală cel puțin două săptămîni. Timp suficient pentru ca prietenii săi români să se gîndească la o soluție durabilă.

Am văzut cum se taie un miel și de atunci nu mai mîncîc carne de miel. Mă aflu cu Florin, în grajdul sau șura aceluia satean – ziceți-i cum vreți. Mieii erau despărțiți de mamele lor printr-un gard improvizat din cîteva birne și scînduri. Există oare vreun animal mai blînd și mai încrezător în om decît oaia? Am mai întrebă o dată, ceea ce înseamnă că risc să cad în sentimentalism – care nu e altceva decît o formă disimulată de nevroză depresivă.

Fata pe care prietenii români i-o găsiră lui Valerian, pentru a se căsători, suferea și ea de o ușoară nevroză depresivă. Lucra ca economisă la Hotel Intercontinental. Avea cu puțin peste treizeci de ani și era o blondă chiar foarte drăguță, încît e de mirare că nu reușise încă să se mărite – sau poate că nu dorise. O chema Mirela, dar colegii o alintau Lenuș. Dacă s-ar fi căsătorit cu ea, Valerian ar fi obținut automat cetățenia română și, pe cale de consecință,

dreptul de rezidență.

Nu știu dacă ați văzut vreodată un mire cu piciorul în ghips. Totuși, se mai întîmplă. L-a vizitat mai întîi la spital și au stabilit împreună condițiile. Bineînțeles, nu putea fi vorba decît de o căsătorie pur formală, fără nici un fel de pretenții.

Una din oile țurcane era mama mielului brumăriu. Cred că am știut care, fiindcă a întors capul și a behăit, cînd sateanul a prins mielul și l-a luat în brațe. Ca să nu se mai zbată, l-a mîngîiat un pic pe cap. Am ieșit cu toții din grajd, iar sateanul a scos un cuțit și s-a tras mai deoparte, să nu ne stropească cu sînge. Se mișca fără grabă, ca unul care știe prea bine ce are de făcut. Prinse mielul între picioare, ținîndu-l strîns, exact deasupra genunchilor. Cu mîna stîngă îi ridică boticul, pînă cînd gîtul micului animal se arcui pe spate. Cuțitul era un fel de cosor, cu lama scurtă și un pic îndoită la vîrf. Trupul mielului zvîcni o singură dată, atunci cînd cuțitul făcu prima creștătură în carne. Poate că numai atunci simțise propriu-zis durerea. Sîngele țîșni fără putere, în cîteva fire subțiri care se împrăștiară în mai multe direcții. Pe cizmele de cauciuc căzuseră numai cîteva picături.

Asta a fost tot. După aceea, l-a apucat de picioarele din spate, l-a afirmat într-un cîrlig din grindă și, înainte de a-l jupui, i-a suflat printr-un tub subțire aer sub piele, ca să i-o umfle și să o poată desprinde mai ușor.

Cînd se ajunge la nuntă, cam toate poveștile se termină – și e demn de menționat faptul că se termină cu bine. Tocmai din această cauză nu mai e nimic de adăugat. Și tocmai din acest motiv e bine că se termină.

Daniela nu ne-a vorbit despre nunta lui Valerian și a Mirelei. Poate că nici nu au făcut propriu-zis nuntă. Au mers numai la starea tivilă, cu cîțiva martori, și au spus „da”. Nici fotografiile nu știu dacă au făcut. Se pare totuși că prietenii lui Valerian și unii din colegii Mirelei au venit cu flori. O mică petrecere trebuie să fi fost. Măcar două mese puse cap la cap într-un restaurant. Valerian devenise cetățean român, era totuși un eveniment care trebuia sărbătorit! Chiar și cu piciorul în ghips. Toată neliniștea legată de viitor se poate topi într-un pahar de votcă sau de vin – alcoolicii știu cel mai bine asta. Dar Valerian încă nu devenise alcoolic. Deocamdată avea tot viitorul în față și era fericit, mai ales că Mirela acceptase să locuiască împreună, în garsoniera ei. O lună, două, pînă cînd el avea să-și găsească o locuință. Dificultățile au intervenit ceva mai târziu, după ce Valerian s-a îndrăgostit de Mirela. Nu are rost să intru în detalii, mai ales că nu le cunosc. Aș putea presupune, aș putea improviza, știu cum se întîmplă, căci am fost și eu îndrăgostit cîndva. Dar la ce ar folosi? Pe cine interesează cîntecul de dragoste al celui care nu mai iubește? (Vă rog să nu răspundeți, sunt întrebări pur retorice.) Prin urmare, voi face un simplu rezumat.

A trecut nunta, s-a terminat și cu petrecerile, prietenii s-au întors fiecare la treburile lui, mulțumiți că făcuseră o faptă bună. În cele din urmă, proaspăt căsătorii au rămas singuri.

Atunci cînd un bărbat și o femeie rămîn singuri, primul lucru pe care ei îl constată e diferența de sex. Fiindcă, deși sunt foarte asemănători, în sensul că au mîinile, picioarele, capul, ochii, nasul și celelalte aproape la fel, ceva decisiv și misterios îi separă. Nu e vorba de conotații erotice vulgare, cum s-ar putea grăbi unii să creadă, ci de o diferență de potențial a ființei mult mai subtilă și, pentru a spune astfel, mult mai dramatică: natura separației lor este una primordială, ca și cum s-ar raporta la specii diferite de absolut. În cazul particular al lui Valerian, prezența Mirelei alături de el genera un fel de vibrație magnetică, însoțită de o grabă tulburată în toate mișcările vieții, resimțite ca pulsații sau tresăriri celulare; o ebrietate de numai cîteva clipe, în care germinau intuiții și așteptări de o intensitate aproape dureroasă. Palpitînd tot mai frenetic, celulele sale se ordonau în noi configurații, iar materia lor devenea imponderabilă, încît reverberația unei energii implacabile deschidea, la orizontul minții, ceva ca o fereastră către a doua conștiință. În momentele acelea, Valerian știa că, urmînd traseul unor sinuoase defileuri de profunzime, atomii și moleculele din trupul Mirelei îi invadeau propriul trup. O dorea – și ea dormea pe patul de alături. Era obsedat de căldura trupului ei și trebuia să facă pe colegul de cameră.

Într-o zi i-a vorbit despre toate acestea și Mirela a înțeles. În timp ce el îi vorbea, ea înclina rar din cap și spunea: da, da, da! La urmă a început să plîngă. De fapt, nu plîngea, ci numai își ștergea lacrimile cu o batistă. În tot acest timp, fața îi rămăsese politicoasă și surizătoare. Înduioșat, Valerian a prins-o în brațe și a început să o sărute lacom. Îi săruta ochii și lacrimile, obrazii, fruntea, gura, sîinii – și o strîngea tot mai tare lîngă el... Pînă cînd?

Atunci cînd Daniela ne-a spus povestea lui Valerian și a Mirelei, a spus-o mai mult pentru Nedelciu, ca să o folosească în una din prozele sale. Sunt sigur că Nedelciu ar fi scris-o mai bine și i-ar fi găsit un final mai interesant. Dar Nedelciu a murit. Iar eu nu mai știu cum s-a terminat povestea. Știu numai, Daniela ne-a spus asta, că o malformație congenitală a Mirelei făcea imposibil actul sexual propriu-zis. Ce-i drept, avea un așa-zis sex femeiesc, pentru nevoile fiziologice adiacente, însă lipsit de profunzime și deci inutilizabil în sensul strict al termenului.

De fapt, nici povestea mea nu prea are profunzime – căci e o poveste postmodernă (postmodernismul este, de asemenea, o formă de nevroză depresivă). Așa încît poate să se termine oricum. Voi menționa, totuși, că Mirela a refuzat să divorțeze, iar Valerian a ajuns în cele din urmă alcoolic. Sau, cine știe, poate că a fost de la bun început un agent al KGB-ului. Cum vreți. ■

Din roamană aceasta, s-a relansat

CARTEA ROMÂNEASCĂ

■ Alexandru Paleologu – *în prezență*
Bunul-simț ca paradox

■ Alexandru George
Marele Alpha

■ Mircea Mihaieș
De veghe în oglindă

Au mai apărut (proză):

Costel Baboș, *Aș crede în Dumnezeu*
Liliana Corobca, *Un an în Paradis*
Florina Ilis, *Cruciada copiilor*
Andrei Oigeanu, *Cutia cu bătrîni*
Cristian Teodorescu, *„Tainele inimii”*
Florin Toma, *Moștenirea Familiei Bildungsroman*

Au mai apărut (poezie):

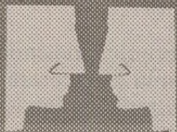
Emil Brumaru, *Submarinul erotic* (conține CD audio)
Dan Sociu, *Cîntecul eXcessive* (conține CD audio)
Călduș Komariu, *Cercul domestic* (conține CD audio)
Răzvan Țupa, *corpuri românești* (conține CD audio)
Elena Vlădăreanu, *europa. zece cîntecuri funebre* (conține CD audio)

CLVBVL PROMETHEVS

16.11.2005

19:00 IDEI IN DIALOG
cu
HORIA ROMAN PATAPIEVICI

17.11.2005

20:00 Seara de TEATRU
SELL ME!
un One-Man Show cu
RAZVAN MAZILU
cu fotografii de MIHAELA MARIN
coregrafia FLORIN FIEROIU

18.11.2005

21:30 Concertele GuerriLIVE
GRANT'S PARTY

19.11.2005

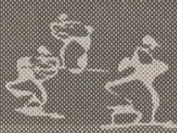
PETRECERE PRIVATA

20.11.2005

21:30 LIVE NIGHT JAZZ
Mircea Tiberian & friends

21.11.2005

INCHIS

22.11.2005

20:00 Sa ascultam impreuna
RADIO GUERRILLA

Te astept la cafeneaua literara.

Primești o carte cadou.

Zilnic de la ora 11:00, in Piata Natunilor Unite, nr. 3-5

- intrarea libera -

informatii si rezervari la

tel. 33.666.38 , 33.666.78 si 0723.323.333

calendar

27.10.1924 - s-a nascut Vasile Nicorovici (m. 1992)
27.10.1934 - s-a nascut Elena Dragos
27.10.1938 - s-a nascut Alexandru Brad
27.10.1985 - a murit Alice Botez (n. 1914)

28.10.1920 - s-a nascut Andrei Ciurunga
28.10.1923 - s-a nascut M. Petroveanu (m. 1977)
28.10.1930 - s-a nascut Eugen Mandric
28.10.1936 - a murit Bogdan Amaru (n. 1907)
28.10.1938 - s-a nascut M.N. Rusu
28.10.1939 - s-a nascut Ion Margineanu
28.10.1960 - a murit Peter Neagoe (n. 1881)
28.10.1983 - a murit Ionel Marinescu (n. 1909)
28.10.1991 - a murit Petre Solomon (n. 1923)

29.10.1885 - s-a nascut Mihail Sorbut (m. 1966)
29.10.1918 - s-a nascut Stefan Baciu (m. 1993)
29.10.1921 - s-a nascut Kovacs Janos
29.10.1930 - s-a nascut Radu Cosasu
29.10.1994 - a murit Titus Popovici (n. 1930)
29.10.1996 - a murit Constantin Crisan (n. 1939)

30.10.1858 - s-a nascut Duiliu Zamfirescu (m. 1922)
30.10.1900 - s-a nascut Veronica Obogeanu (m. 1986)
30.10.1918 - s-a nascut Mihail Badescu
30.10.1926 - s-a nascut Valentin Vasilev
30.10.1943 - s-a nascut Aurel M. Buricea
30.10.1960 - a murit Mircea Florian (n. 1888)
30.10.1976 - a murit Barbu Solacolu (n. 1897)
30.10.1989 - a murit Frida Papadache (n. 1905)

31.10.1881 - s-a nascut E. Lovinescu (m. 1943)
31.10.1920 - s-a nascut Henri Wald
31.10.1940 - s-a nascut Antoniu Corneliu
31.10.1953 - a murit Petre Dulfu (n. 1856)
31.10.1960 - a murit I.O. Suceveanu (n. 1905)
31.10.1972 - a murit Onisifor Ghibu (n. 1883)

1.11.1865 - s-a nascut Constantin Stere (m. 1936)
1.11.1836 - s-a nascut Ioan G. Sbera (m. 1916)
1.11.1887 - s-a nascut N. Davidescu (m. 1954)
1.11.1902 - s-a nascut Constantin Chioralia (m. 1986)

1.11.1908 - s-a nascut D. Almas (m. 1993)
1.11.1926 - s-a nascut Ion Ruse
1.11.1929 - s-a nascut Vasile Nicolascu (m. 1990)
1.11.1930 - s-a nascut Ion Toboșaru
1.11.1934 - s-a nascut George Boltor (m. 1976)
1.11.1940 - s-a nascut Victor-Marin Basarab

1.11.1942 - s-a nascut Gabriel Iuga
1.11.1944 - s-a nascut Mircea Muthu
1.11.1946 - s-a nascut Eugen Uricaru
1.11.1960 - a murit George Mathei Cantacuzino (n. 1899)

1.11.1961 - a murit Aron Cotruș (n. 1891)
1.11.1978 - a murit Mircea Palaghia (n. 1932)
1.11.1993 - a murit Mihai Dragan (n. 1937)
1.11.2005 - a murit Petre Sălcudeanu (n. 1930)

2.11.1816 - a murit Gheorghe Sincal (n. 1754)
2.11.1854 - a murit Anton Pann (n. 1799)
2.11.1869 - s-a nascut Iulia Hasdeu (m. 1888)
2.11.1872 - s-a nascut Cincinat Pavelescu (m. 1934)
2.11.1912 - s-a nascut Dorian Rusallin Grozdan (m. 1991)
2.11.1912 - s-a nascut Gheorghe Ivănescu (m. 1987)

2.11.1916 - s-a nascut Laurentiu Fulga (m. 1984)
2.11.1921 - s-a nascut Virgil Vasilescu (m. 1975)
2.11.1927 - s-a nascut Rodica Toth (m. 1996)
2.11.1935 - s-a nascut Pallocsay Zsigmond
2.11.1976 - a murit Szilagyi Domokos (n. 1938)

3.11.1866 - s-a nascut Traian Demetrescu (m. 1896)
3.11.1909 - s-a nascut Tatiana Berindei
3.11.1924 - s-a nascut Grigore Beuran
3.11.1924 - s-a nascut Paul Cornea
3.11.1938 - s-a nascut Nicolae Dragoș
3.11.1943 - s-a nascut Alexandru Ecovoiu
3.11.1949 - s-a nascut Mihai Minculescu
3.11.1988 - a murit Melania Livađa (n. 1919)

4.11.1906 - s-a nascut Horvath Imre
4.11.1921 - s-a nascut Nicolae Teică
4.11.1925 - s-a nascut George Ciudan (m. 1985)
4.11.1930 - s-a nascut Horia Aramă
4.11.1937 - a murit D.D. Patrascanu (n. 1872)
4.11.1966 - a murit Traian Chejaru (n. 1906)
4.11.1970 - a murit Tudor Musatescu (n. 1903)

5.11.1880 - s-a nascut Mihail Sadoveanu (m. 1961)
5.11.1918 - a murit Victor Anestin (n. 1875)
5.11.1920 - s-a nascut Alexandru Sipercu
5.11.1933 - s-a nascut Elena Zarescu
5.11.1935 - s-a nascut Radu Selejan (m. 2000)
5.11.1942 - s-a nascut Mihai Sili
5.11.1949 - s-a nascut Angela Nache
5.11.1951 - a murit I.C. Vissarion (n. 1879)
5.11.1978 - a murit Nicolae Crevedia (n. 1902)
5.11.1979 - a murit Matei Alexandrescu (n. 1906)

6.11.1905 - s-a nascut Simion Stoinicu (m. 1966)
6.11.1914 - s-a nascut Alexandru Mitru
6.11.1933 - s-a nascut Varro Ilona
6.11.1933 - s-a nascut Ilie Putcaru
6.11.1940 - s-a nascut Mihai Zamfir
6.11.1947 - s-a nascut Gabriela Dantis
6.11.1947 - s-a nascut Alex. Stefanescu
6.11.1964 - s-a nascut Iustin Panja (m. 2001)
6.11.1993 - a murit Al. Piru (n. 1917)

7.11.1872 - s-a nascut Ion Aurel Candrea (m. 1950)
7.11.1881 - s-a nascut Peter Neagoe (m. 1960)
7.11.1907 - s-a nascut D. Clurezu (m. 1978)
7.11.1914 - s-a nascut Ion Bănuță (m. 1986)
7.11.1916 - s-a nascut Mihai Șora
7.11.1923 - s-a nascut Paul Georgescu (m. 1989)
7.11.1977 - a murit Al. Dimitriu-Paungesti (n. 1909)

8.11.1897 - a murit Gr.H. Granda (n. 1843)
8.11.1921 - s-a nascut Olga Zalcik
8.11.1922 - s-a nascut Mihai Gavril
8.11.1924 - s-a nascut Despina Mihaela Bogza
8.11.1928 - s-a nascut Dumitru Micu
8.11.1929 - s-a nascut Ion Brad
8.11.1930 - s-a nascut Tamaș Maria (m. 1987)
8.11.1935 - s-a nascut Dumitru Bălășet
8.11.1935 - s-a nascut Ion Iu
8.11.1937 - s-a nascut Mihail Diaconescu
8.11.1972 - a murit Athanase Joja (n. 1904)
8.11.2001 - a murit George Munteanu (n. 1924)

Editura AULA

de 5 x Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică

LISTA LUI MANOLESCU

1. Poezia; 2. Proza, Teatrul; 3. Critica. Eseu
1.232 p., 290.000 (29) lei

Istoria critică
a literaturii române (vol. I)

416 p., 119.000 (11,9) lei

Poeți moderni

224 p., 89.000 (8,9) lei

Despre poezie

208 p., 89.000 (8,9) lei

Lectura pe înțelesul tuturor

256 p., 89.000 (8,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM - BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

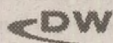
13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

literatură

S-a născut la 14 martie 1879 la Ulm, în Germania, și-a petrecut tinerețea în cea mai liniștită perioadă a omenirii, pe drept cuvânt numită *belle époque*, la 20 de ani a cerut cetățenia elvețiană, obținută doi ani mai târziu, în 1901.

A prins marele război, *les années folles*, al doilea război și a murit în 1955, pe 18 aprilie, în Statele Unite (în 1940 obținuse cetățenia americană), la Princeton. În 1952 i se oferă președinția Israelului, pe care o refuză.

1905 este pentru el „anul miracolelor” când elaborează, într-o primă formă, teoria relativității care zguduie lumea științei. În 1919 este citat de *The Times*: „Când teoria relativității e adaptată pe gustul cititorilor, în Germania sunt numit în prezent savant german, iar în Anglia trec drept evreu elvețian. Dacă voi ajunge să fiu privit ca o oaie neagră, descrierile se vor inversa, pentru germani voi deveni evreu elvețian, iar pentru englezi savant german”. În 1922, la Sorbona, nuanțează, pentru francezi: „Dacă teoria mea se va dovedi corectă, Germania va susține că sunt german, iar Franța mă va declara cetățean al lumii. Dacă teoria mea se va dovedi falsă, Franța va spune că sunt german, iar Germania mă va declara evreu”. Are, la acea dată, dublă cetățenie, germană și elvețiană, dar afirmă că numai într-o insulă în care oamenii își concentrează toate puterile către bine ar deveni și el patriot. Tot în 1922 face o călătorie în Orientul Îndepărtat și, în noiembrie, la Shanghai, îi parvine vestea că a primit Premiul Nobel pentru fizică pe anul 1921. Întrebat de un amic de ce oamenii au fost în stare să descopere atomii, dar nu și mijloacele de a-i stăpâni, răspunde: „E simplu, prietene: fiindcă politica e mai grea decât fizica”.

Despre Freud spune: „Bătrânul... avea o privire ageră; nu s-a lăsat amăgit de nici o iluzie, cu excepția unei încrederi adesea exagerate în propriile idei”. Și: „Freud era genial, însă mare parte din teoria lui e o absurditate”. Despre Goethe are aceeași părere cu congenerul său Thomas Mann (și el german, și el laureat Nobel, și el mort în 1955): „Îl admir pe Goethe ca pe un poet fără egal și unul dintre cei mai spirituali și mai înțelepți oameni din toate timpurile. Chiar și ideile sale cărturărești merită prețuite, iar greșelile lui sunt aceleași pe care le-ar face orice mare om”. Goethe, la rândul lui, spusese că nu există rău pe lume pe care să nu-l fi săvârșit și el, dacă s-ar fi aflat în condiții identice cu ale celui care îl înfăptuise. Despre Mozart vorbește aproape cum va vorbi Cioran despre Bach: „Muzica lui Mozart e atât de pură și frumoasă, încât mi se pare că oglindește frumusețea ascunsă a universului”. Despre *Frații Karamazov* de Dostoievski, roman pe care-l citește în 1920, afirmă tranșant: „E cel mai frumos lucru care mi-a picat vreodată în mână”. Fizicianului Paul Ehrenfest îi scrie la fel: „Sunt încântat de *Frații Karamazov*. E cea mai impresionantă carte pe care am avut-o vreodată în mână”. Despre căsnicie spune că e „ceva periculos”, o „sclavie care pare civilizată” și, asemenea multor minți ascutite care au scris despre dragoste socotește că: „Acolo unde e iubire nu poate exista constrângere”. Despre miracol crede că e o excepție de la regulă; prin urmare, acolo unde nu există regulă, excepția, adică miracolul, nu poate nici ea să existe”. Despre fizicianul Max Planck, pe care îl prețuia: „A fost unul dintre cei mai minunați oameni pe care i-am cunoscut... dar nu prea înțelegea fizica, [fiindcă] în timpul eclipsei din 1919 a stat treaz toată noaptea ca să vadă dacă se confirmă devierea luminii sub influența câmpului gravitațional. Dacă ar fi înțeles cu adevărat teoria generală a relativității, s-ar fi dus la culcare, așa cum am făcut eu”.

↑ n ce privește înțelegerea teoriei relativității pe care a formulat-o, într-o odă scrisă de Jack Rosseter se spune: „Doar doi îl înțeleg pe-acest Pământ: El însuși... și Dumnezeu din când în când”. Fizicienii, personaje fascinante care s-au amuzat adesea cu jocuri literare și parodii, i-au dedicat și autorului teoriei relativității un cântecel. Dr. W.H. Williams de la Universitatea Berkeley pune în tiparul poemului *Vaca de mare și Dulgherul* din *Peripețiile Alisei în lumea oglinzii* toate nedumeririle omului obișnuit confruntat cu concluziile noii teorii:

*Iar spațiul are patru dimensiuni,
În loc de trei, câte-a avut,
Și nici pătratul ipotenuzei
Nu mai e cum l-am cunoscut.*

Ioana Pârvulescu

CRONICA OPTIMISTEI

Propunere de personaj

*Mă întristează ca să văd
Cu geometria plană ce-ai făcut.*

*Susții că spațiul nu e bine-ntins
Și chiar lumina că-i curbata:
Cred că-nțeleg ce vrei să spui,
Asta-i ideea minunată:
Scrisoarea ce-o aduce azi poștașul
De-abia mâine fi-va expediată.*

*De-ar fi să merg până-n Tombuctu
Cu viteza luminii ori doi,
De plec azi după-amiază pe la patru,
Ieri noapte voi fi înapoi. [...]*

Una dintre formele de neînțelegere de care s-a lovit este prejudecata că o descoperire științifică nu aduce foloase concrete. Poetul Robert Service își pune în versuri reproșul:

„El spunea: *E egal mc pătrat. / Voi dovedi că este adevărat*”. // *Sigur, o vei demonstra, ființă minunată, / Dar ne va crește bunăstarea? / Spori-va a vieții durată? / Ni se va înmulți mâncarea? / Va fi pace între nații / Dacă vom studia ecuații?*”

Într-un superb text în care ironizează exact acest gen de reproș făcut de omul comun omului de știință, matematicianul Grigore Moisil își imaginează cum ar fi dacă s-ar supune la vot marile teoreme. În cazul teoremei lui Pitagora, de pildă, concetățenii din Samos ai lui Pitagora ar vota contra: „Ce, domnule, a făcut și el o teoremă. Mare lucru. Sunt cetățeni ai insulei care au făcut mult mai mult decât el: Aristarc a câștigat la Jocurile Olimpice premiul cel mare de aruncare cu fulgul. Endymion a împărțit tuturor cetățenilor o burcă cu smochine, că fiecareia i-au venit două smochine. Și-apoi, cine știe, zice-se că a furat-o din Egipt. Și ce rost are? La ce servește? Merg corăbiile mai iute? Sau țin mai bine la furtună? Și de unde știi că e adevărată? A măsurat el toate triumphiurile dreptunghice?”.

Personajul de mai sus l-am conturat din cartea Albert Einstein, *Cuvinte memorabile* culese și adnotate de Alice Calaprice (Humanitas, 2005). Volumul conține afirmații ale fizicianului pe cele mai diverse teme – cu mențiunea că le-a făcut întâmplător, nu *for the record* – dosarul lui FBI, un mic jurnal „la mâna a doua”, al Johannei Fantova, din ultimii ani de viață ai savantului, scrisoarea lui Einstein către Roosevelt etc. Totuși, personajul pe care îl propun, aproape întotdeauna neglijat, deopotrivă de opinia publică și de romancierii în căutare de subiecte, nu e Einstein. Este omul de știință în genere. Chimistii secolului 19, fizicienii și matematicienii secolului 20 și-au amestecat istoria personală în istoria mare într-un mod hotărâtor și totuși au rămas pentru marele public la fel de prost înțeleși ca Pitagora din anecdota lui Moisil. Unul dintre reproșurile cele mai frecvente făcute romancierilor noștri este că nu știu să povestească. Dacă mă gândesc bine, alta e marea problemă: nu au ce să povestească sau, și mai clar, nu au despre cine să povestească, nu au *personaje cu poveste*. Camil Petrescu, teoreticianul literaturii subiective la noi („eu nu pot vorbi onest decât la persoana I”), n-a prevăzut pericolul la care avea să ducă impunerea noii și pe atunci inovatoarei viziuni: prizonieri fără scăpare ai propriului eu, romancierii uită unul dintre exercițiile la care erau odinioară maeștri: să intre în pielea altuia, să povestească, fie și la persoana I, despre *ceilalți*. ■

BURSE “GE-NEC”

PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2006-2007

“New Europe College” anunță concursul pentru burse de cercetare pe durata unui an universitar (1.10.2006 - 31.07.2007) pentru tineri cercetători/universitari români din domeniile: istoria și teoria artei, istoria și teoria arhitecturii, arheologie, studii culturale și vizuale, studii în domeniul fotografiei, filmului și noilor media.

CONDIȚII DE PARTICIPARE:

1. candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor;
2. se va acorda prioritate candidaților sub 40 ani;
3. o foarte bună cunoaștere a cel puțin două din limbile străine de circulație internațională.

Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- și trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a se pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIȚII ALE BURSEI:

Programul bursierilor presupune prezența obligatorie în București cel puțin o dată pe săptămână. În timpul bursei, bursierii vor beneficia de un stagiul de cercetare de o lună într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei este echivalentul în lei a 400 USD lunar (plus 2.800 USD pentru stagiul de cercetare).

MODALITĂȚI DE ÎNSCRIERE ȘI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:

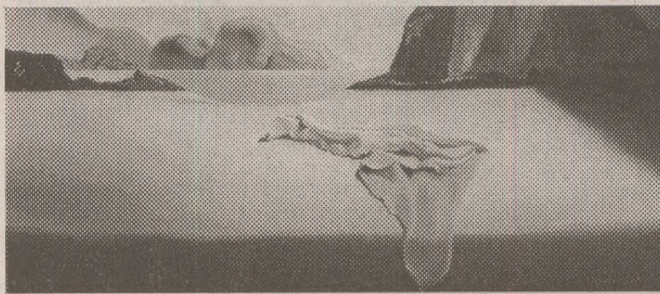
Formularul de participare la concurs poate fi ridicat de la sediul Colegiului în zilele de luni - vineri, orele 10-17, sau poate fi primit prin poștă (în cazul candidaților din provincie). De asemenea, formularul poate fi solicitat prin e-mail (de la Alexandru Suter: asuter@nec.ro) sau accesat la adresa web www.nec.ro

Termenul limită de depunere a dosarului completat este 5 decembrie 2005 (inclusiv).

Relații suplimentare se pot obține la tel. (021) 307 99 10 - între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare -, fax (021) 327 07 74 sau prin e-mail: asuter@nec.ro

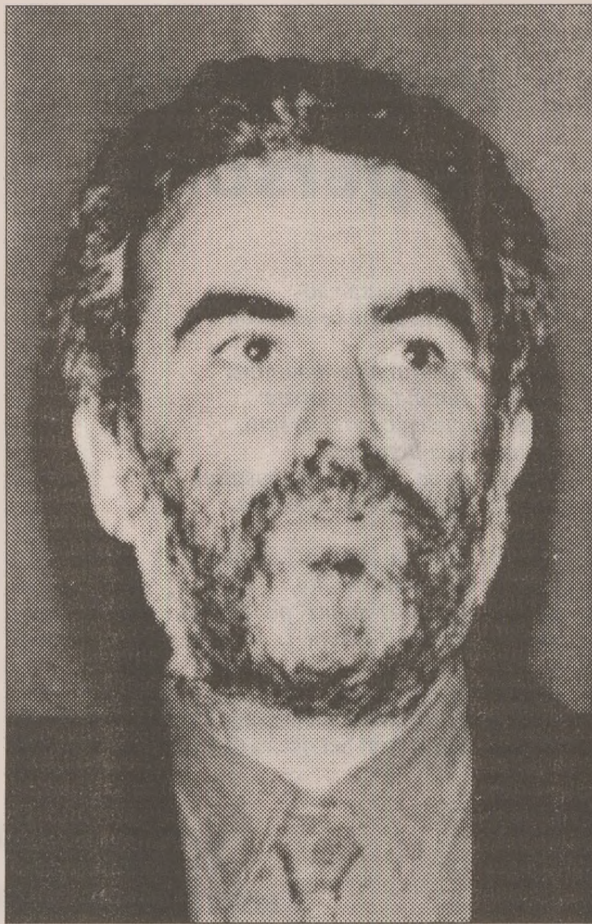
Adresa: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 București

t e a t r u

Laudatio domini George Banu

carte, ele pot deveni subiectul unui volum aparte, cum e cazul, de pildă, cu Cehov și dramaturgia sa (asupra cărora criticul s-a oprit în mai multe rânduri, pentru a-i consacra mai apoi o carte, *Livada de vișini, teatrul nostru. Jurnal de spectator*, apărută în 1999 în Franța și în 2000 în traducere românească) sau cu excepționalul eseu despre „memoriile teatrului” (*Actes Sud*, 1987, București, Univers, 1993), care își va avea, peste ani, un pandant în inedita anatomie a *Uitării*, publicată în 2002.

Prin însuși specificul său de artă vie, de artă întrupată de ființe omenești în fața altor ființe, fiecare purtând cu sine o anume experiență și memorie afectivă, teatrul este totodată estetică și ontologie. De aceea, el își găsește împlinirea în ceea ce George Banu numește „clipa locuită” – formula care dă de altfel titlul uneia dintre cărțile sale (*Le théâtre ou l'instant habité*, éd. de l'Herne, 1993) –, clipa când spectatorul, dar, așa spune eu, și actorul, devin ființe care, sustrăgându-se presiunii contingentului, « se simt fiind » în mod autentic și plenar, cum am mai putea spune, printr-o parafrază heideggeriană.

George Banu are curajul, fără a abdică de la rigoarea și coerența analizelor sale, să afirme, într-o cultură tutelată de spiritul cartezian, necesitatea reconcilierii *conceptului* cu *trăirea*, a *ideii* cu *biograficul*, dreptul la existență, înăuntrul actului critic, a unui anumit « senzualism empiric », cum se exprimă el, în care nu numai că ideea nu precedă trăirea, ci, adesea, nu sunt reținute decât ideile impregnate de trăire. *

Poate că impactul cărților sale se explică tocmai prin această enormă și responsabilă libertate interioară, care îl ferește de orice dogmatism estetic sau ideatic, de opacitatea prejudecăților și a închiderii într-un sistem, dar și de orice fel de relativisme. Într-unul din textele sale referitoare la analiza teatrală, intitulat *Criticul: utopie și autobiografie*, – publicat în chip de epilog la volumul *Le théâtre, sorties de secours* (Aubier, 1984), George Banu schițează o adevărată ontologie a actului critic, un « portret ideal și autoportret imaginar » al criticului, al cărui statut existențial este unul de frontieră, el fiind un mesager, un intermediar între două lumi, de fapt între două subiectivități. Este o sfișiere benefică, chiar dacă inconfortabilă, spune Banu, dar ea nu devine fertilă decât dacă spiritul este hrănit interior de un « proiect utopic » al teatrului, care dă totodată legitimitate actului critic. Atunci când utopia se împlinește spectacular, fie și pentru o clipă, ea generează un efect de reverberare, de persistență în timp. Nu e vorba de un model încremenit, pe care criticul caută să îl regăsească într-un spectacol sau altul, la un creator sau altul, ci de o « utopie în mișcare », perfect adaptată pluralității teatrului. [...]

Acest crez îl vom regăsi, prezentat dintr-o altă perspectivă, într-o carte recentă, intitulată *Exercices d'accompagnement* (ed. L'entretemps, 2002) – parafrază explicită a *Exercițiilor de admirație* cioraniene, parafrază care anulează însă distanța dintre eul care admiră și un model cu afit mai seducător, cu cât e mai îndepărtat și mai inaccesibil, pentru a scoate în relief ideea de proximitate, de intimitate, de dialog încrezător. Aici, George Banu se definește pe sine însuși drept *însoțitor* al unor măști ai teatrului secolului XX, al celor care, cu siguranță vor marca prin spectacolele și poeziile lor și următoarele decenii : Antoine Vitez, Eugenio Barba, Klaus Michael Grüber, Peter Stein, Grotowski, Luc Bondy, Ariane Mnouchkine, Tadeusz Kantor și mai cu seamă Peter Brook. [...]

A fi însoțitorul unui mare creator nu înseamnă nici un exercițiu de umilință, nici unul de orgoliu, ci unul al afinităților electice. Însoțitorul e martor și călăuză totodată, deorece, fără el, cel însoțit se poate simți rătăcit la capătul drumului. Însoțitorul este memorie vie și în același timp, un moment esențial al parcursului celui însoțit, revelându-i, într-un mod particular, conținutul esențial și unitatea secretă – nu întotdeauna vizibilă pentru ceilalți și pentru el însuși – a opereii teatrale create până atunci. De aceea, dialogurile incitante întreținute de George Banu cu cei pe care îi însoțește sunt, în mod evident, de sorginte socratică: de fiecare dată, cel chestionat ajunge să-și conștientizeze adevărurile profunde. Poate că nu e inutil, deoarece în nici un caz nu ține de anecdotă, să amintim aici că Peter Brook al cărui interpret și comentator pentru *opera omnia* este în mod unanim recunoscut George Banu, i-a spus acestuia că o viață n-a fost trăită de prisos dacă unul singur te-a înțeles. Acest lucru poate justifica o operă.

Nu putem încheia această *laudatio*, fără să amintim de trilogia al cărei ultim volum a apărut în urmă cu câteva săptămîni la Paris. Este vorba de trei magnifice albume de artă, *Le rideau ou la fêlure du monde* (1997), *L'homme de dos. Peinture, théâtre* (2000) și *Nocturnes. Peindre la nuit, jouer dans le noir* (2005), unde comunicarea, armonia sau contrapunctica, dintre teatru și pictură, așa cum o concepe și o interpretează George Banu, constituie, de fapt, fundalul pe care se proiectează un profund eseu despre condiția umană. [...]

Cărțile lui George Banu sunt asemenea unor spectacole sustrate efemerului, spectacole ale unui mare spirit care a știut să trăiască teatrul vremii sale ca pe propriul lui destin.

Acordarea titlului de Doctor Honoris Causa de către Universitatea de Arte « George Enescu » din Iași profesorului și criticului George Banu, consfințește, prin ceremonia de astăzi, tocmai acest har și această vocație.

(fragmente)

Conf. dr. Anca MĂNIUȚIU
Facultatea de Teatru și Televiziune
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj

Cluj, 2 noiembrie 2005

Universitatea de Arte „George Enescu” are astăzi privilegiul de a primi printre membrii de onoare ai corpului său profesoral pe George Banu (sau Georges Banu, nume sub care e cunoscut de teoreticienii și practicienii teatrului din întreaga lume), profesor titular la Institutul de Studii Teatrale al Universității Paris III, Sorbonne Nouvelle, eminent critic și analist al fenomenului teatral contemporan, figură emblematică, prin plurivalența și complexitatea operei și personalității sale, pentru mișcarea teatrală europeană și pentru reflecția pe care aceasta a suscit-o în ultimele decenii.

Cel pe care îl omagiem astăzi și-a început cariera universitară în România, în 1969, ca asistent la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București, pe care îl absolvise în același an. Din 1974, când se stabilește în Franța, George Banu își continuă în mod strălucit parcursul academic, susținându-și în 1978, sub îndrumarea reputatului critic și profesor Bernard Dort, doctoratul de ciclu III (cu tema *Orientul și noul utopic. Brecht, Meyerhold, Eisenstein*), și apoi, în 1987, prestigiosul *Doctorat d'Etat*, coordonat tot de Bernard Dort și avînd drept subiect *Practicile memoriei în arta mizanscenei secolului XX*.

Prima carte, pe care o semnează alături de Anne Ubersfeld, cunoscută semioticiană a teatrului, este consacrată *spațiului teatral* și apare în 1980. În 1981, publică un volum de referință despre *Costumul de teatru* și, tot acum, opera care îi va aduce consacrarea: *Brecht ou le petit contre le grand*, răsplătită cu Premiul Criticii dramatice pentru cea mai bună carte de teatru a anului. De-a lungul vremii, acest important premiu va mai fi decernat altor două scrieri ale sale: *Le théâtre, sorties de secours* (1984) și *Le Rouge et or* (1990).

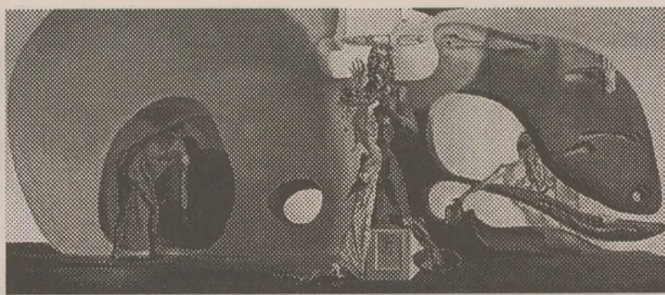
Depășind nobilul anonim al unei cariere didactice exemplare, George Banu a reușit de-a lungul anilor să se impună în peisajul teatral francez ca o prezență singulară (și, de-acum, indispensabilă, așa îndrăzni să afirm), nu doar prin calitățile sale de strălucit teoretician și eseist, prin originalitatea, profunzimea și stilul inconfundabil al scrierilor sale – într-o cultură cum e aceea franceză, care are, cum bine știm, vocația și pasiunea eseului, a spectacolului de idei –, ci și ca animator al vieții teatrale franceze și internaționale, ca factor coagulant al unor acțiuni și proiecte editoriale, dar nu numai, menite nu doar să păstreze memoria actului teatral, ci să propulseze reflecția în jurul acestuia, să deslășească inefabilul, fațetele ascunse ale travaliului artistic din acest domeniu, să provoace întâlnirea și dialogul între creatori.

În acest sens, el este un *animator* în sensul superior al termenului, acela care revalorizează etimologia *anima* a cuvîntului, un *însoțitor*. Substanțială operă individuală, pe care George Banu o semnează ca autor unic (nu mai puțin de 17 volume publicate), este mereu însoțită, anticipată sau continuată de o vastă operă colectivă, al cărei inițiator, coordonator și maestru artizan este el. Personalitate de excepție, împătimit de teatru, cărturarul, eruditul, scriitorul George Banu a refuzat de la bun început confortul securizant al intelectualului care se retrage în biroul său pentru a-și elabora opera. Autentic *homo constructor*, el și-a asumat existențial vocația comunitară a teatrului, hrănită de principiul „a face, a crea împreună”.

De asemenea, cei 11 ani, cât a fost directorul artistic al Academiei Experimentale a Teatrelor, ale cărei acțiuni le-a inițiat, condus și însoțit pe tot parcursul existenței acesteia (1990-2001) ne vorbesc despre o neobișnuită generozitate intelectuală, o imensă investiție de energie și o capacitate ieșită din comun de a-i implica pe ceilalți în proiecte coerente, de mare anvergură, angajîndu-i, alături de el, în direcții de cercetare mai puțin sau chiar deloc explorate pînă atunci. Această competență și activă dăruire este probabil și motivul pentru care George Banu a fost, vreme de trei mandate consecutiv, ales ca președinte al Asociației Internaționale a Criticilor (1994-2001). Astăzi, ca o recunoaștere a meritelor sale profesionale, George Banu este președinte de onoare al prestigioasei Asociații.

Diversitatea perspectivelor și a activităților lui George Banu, pe care am încercat să le amintim succint aici, nu face, de fapt, decât să pună în evidență unitatea fundamentală a gândirii și a viziunii sale despre teatru. Pe de altă parte, există în opera sa o circulație a temelor și ideilor care îl obsedează și îl reprezintă. Abia enunțate sau schițate într-o

arte

Nu n-a avut timp Festivalul Filmului Britanic să dea colțul, că acela francez a și năvălit peste spectatori. Cu noutați față de ediția precedentă: mai multe săli (8 locații), mai multe filme (peste 60) care de data aceasta pot fi vizionate nu doar în Capitală, ci și la Cluj. Oferta de pelicule fiind teapănă, să apuci să vezi ce vrei este deja o chestiune de management: planifici orele, îți lași timp să te miști între cinematografe, alegi proiecția și locația care ți se potrivește cu programul. E de remarcat interesul spectatorilor români – de unde se deduce că magia francofilă încă funcționează – pe care îi vezi înainte să înceapă filmul cu nasul în cele două broșuri (programul și prezentarea peliculelor) și cu pixul în mână, încercuind conștiincios ce vor să vadă în ziua următoare. Din ce filme am văzut până acum, par ceva mai rășarite decât la ediția precedentă a festivalului.

Nu știu cum s-a nimerit, dar primele trei pelicule la care m-am dus alcătuiau, luate ca triptic, un portret al feminității la toate vârstele. *Innocence* acoperea copilăria și adolescența, *Viva Laldjérie* explora tinerețea (fiica) și senectutea (mama), iar *5x2* se ocupa de maturitatea maritală și de experiența maternității. Întâia peliculă în ordinea apariției e realizată de Lucile Hadzihalilovic care, contrar unor aprecieri din critica anglo-saxonă, nu se află la debut, ci pe la a treia peliculă proprie. Adevărat ce spun ei, e cunoscută pentru colaborările cu Gaspar Noé, autorul *Ireversibilului*, cineast caruia îi și dedică filmul. Similitudinile însă lipsesc sau, trăgând metafora de coadă, se poate spune că dacă Noé îți trage pumnii în stomac, Hadzihalilovic îi dă înainte cu picătura chinezească. Menționarea fluidității nu e întâmplătoare, Hadzihalilovic transformă apa în fetiș și camera zăbovește asupra ei în toate ipostazele. Simbolul recurent al inocenței este de altfel imaginea bulelor de aer agitate în apă, imagine care invadează ecranul adeseori și pentru intervale semnificative de timp.

Dar să revin la înțelesul inițial al picăturii chinezești. *Innocence* îți propune un fiasco epistemologic pus pe repeat. Decorul e o școală de fete situată într-o pădure de niciunde. Există doar două profesoare, una de dans (Marion Cotillard), cealaltă de științe naturale (Hélène de Fougerolles) plus ceva femei de serviciu. În rest, doar fetițe, care își organizează singure viața și au grijă unele de altele. Care nu sunt deloc atât de inocente pe cât le forțează stabilimentul să fie. Oricum, e de observat mănua pe care un astfel de casting i-o aruncă regizoarei: nu numai că toată distribuția e feminină – și știm cât de rău s-a fript Sally Potter când a încercat figura – dar majoritatea actorilor sunt copii. Revenind: asupra întregului film planează o atmosferă amenințătoare, pentru care nu ți se avansează absolut nici o explicație. Starea creată pe final e una de confuzie: imaginile și actorii performează la o valoare incontestabilă, dar ce vrea acest film de la spectator? Oscilează între povești și protagoniști, dă senzația de purgatoriu, apoi îl reduce la o temperatură suportabilă, intenționează să destabilizeze noțiunea de inocență (pentru cine o mai avea-o) și să demonstreze că

Cocoșul lovește din nou

nici forțată ea nu poate fi manifestă... Cert e că, din cauza primului defect de pe listă, lipsește tensiunea narativă, iar filmul, atrăgător din punct de vedere estetic, sfârșește prin a te lăsa cu ochii-n soare. Sau, mă rog, în apă.

Și lui Almodovar i-a luat ceva timp să perfecteze o rețetă care să îmbine melodrama cu suspensul. În aceeași direcție se îndreaptă, dar mai are ceva până să ajungă acolo, Nadir Moknèche. Cel puțin asta demonstrează pelicula *Viva Laldjérie*, al cărei titlu – zic deși cred că deja v-ați prins – e o combinație între denumirea franceză și cea arabă pentru Algeria. Când fac paralela cu regizorul spaniol, mă refer la trei elemente: ciocnirea de culturi, femei prinse la mijloc (undeva între tanti Cosmo și casnica supusă a fundamentalismului islamic) care sunt totodată personaje periferice societății, de data aceasta prin intermediul moravurilor. Ca să fiu mai exactă: prin tot filmul sunt diseminate personaje feminine și toată drama se petrece în interstițiile rețelei pe care ele o compun. Nu mă înțelegeți greșit, filmul nu e o simplificare la modul „bărbații e răi și minte, biete femeii”, dimpotrivă. Doar că rețeaua de femei – care nu se caracterizează prin solidaritate decât *one on one* – constituie o cutie de rezonanță a lungmetrajului. Pe de altă parte, bărbații vin și pleacă într-un mod aleatoriu, dar întotdeauna își reafirmă forța: pot salva (în cazul mamei Papicha, îi asigură o slujbă la bătrânețe) sau distruge (Goucem, înșelată și păcălită în dorința ei de a se mărita, sau prostituata Fifi, ucisă de un polișt din cauza

bănuielii că i-ar fi furat pistolul). Tocmai din cauza moravurilor, toate cele trei femei sunt cumva încarcerate într-un stil de viață de care teama cotidiană e departe de a fi străină. Dincolo de această forță reprezentată de masculi, care le forțează mereu să fie temperate și atente, adevăratele emoții se petrec doar între femei. Atât de adevărate că duc la decesul uneia dintre ele... Necazul cu acest film este că durează prea mult, iar tensiunea cam lăncezește prin anumite părți, nu însă suficient pentru ca trama să devină previzibilă.

Și acum ajungem la două filme, de același François Ozon, colecția 2004 și 2005, dar de două calibre diferite. Unul cald, altul rece. Să încep cu primul, *5x2*, povestea spusă invers a cinci episoade din viața unui cuplu parizian și „urban” *par excellence*, compus din Marion (Valeria Bruni-Tedeschi) și Gilles (Stéphane Freiss). Să ne înțelegem, filmul nu oferă nimic pe tavă: nu e nici o ghicitoare rezolvată gradual, nici personajele nu se reped să se autoelucideze – Gilles habar n-are de ce a lipsit de la nașterea copilului său, nici atmosfera nu se învelește pe măsură ce se înaintează către debutul relației amoroase. Pe care, iar, nu îl vezi, dar deduci că „nefericirea” lui Marion și Gilles e clădită pe nefericirea lui Gilles și a fostei lui amante. Se detaliază adulterul personajelor, paradoxul fiind că astfel de scăpări le întăresc afecțiunea. Cum s-a ajuns de la asta la violul postconjugal cu care începe lungmetrajul, nu se explică. Episoadele sunt conectate prin interludii muzicale italienești, oarecum siropoase. Mda, și sfârșitul e nițel kitschos, cu ei doi înotând înspre apus, ți-aduce aminte de cutia prezervativelor comuniste. Poate că e și o tușă ironică a regizorului, pentru că de-a lungul filmului se sugerează că distrugerea relației Marion-Gilles are prea puțin de-a face cu ei personal, ci că e rezultatul unei inexorabile mișcări browniene care afectează pe toată lumea. Oricum, un film cel puțin „curat”.

Nu același lucru se poate spune despre *Le temps qui reste*, prospătura lui Ozon. *Au contraire*. E gătit de clisee. Povestea e centrată pe un fotograf de modă în vogă, gay, care află că mai are o lună de trăit. Țineți-vă bine, idee novatoare: protagonistul are flashbackuri cu el copil, după care îl întâlnește de-adevăratelea pe „el-copil”, după care merge să miroasă florile de la rădăcină. Scuzați inadecvarea expresiei, personajul decedează pe plajă (nada flori), așa, ca filmul să se termine circular, că doar începe cu el puștan la mare, nu? Personajul matur e sfâșiat de conflicte: să se împace cu familia, să rămână cu iubitul, să îi mărturisească drama bunicii... Nici o conexiune cu copilăria care e atât de anostă și banală – mă rog, hai să zicem că sugerează înmugurirea homosexualității – că te miri că personajul n-a crăpat de plictiseală până la adolescență. Din tot filmul supraviețuiește o singură scenă: cea în care Romain își fotografiază iubitul, „știntind” detalii, iar „subiectului” începe să-i curgă sânge, de parcă aparatul foto ar fi fost pistol. Dar din lungmetraj nu rămâne mai mult de atât. Uf, cum să nu-ți faci griji pentru Ozon după un asemenea chix... ■

a r t e

Școala din depozit

La trecerea unui an de la deschiderea Muzeului Național de Artă Contemporană (MNAC) stăruie încă o anume neclaritate privitoare la menirea instituției. Strădania curatorilor de a focaliza expunerile muzeului asupra artei contemporane, concepută autonom de categoria mai amplă a artiștilor contemporani, nu este lesne conștientizată de public. Este contemporană arta care trăiește în prezent. Și este contemporană arta care trăiește prezentul (valorile prezentului).

MNAC, prin selecțiile pe care le privilegiază în programele sale, se vrea a sublinia precumpănitor permeabilitatea civilizației românești la valori ale prezentului – vizualizează prezentul, cu deschideri și angajamente specifice per ansamblu spațiului european. Mai curând decât tema efectivă a montajelor video, stilul și ideea acestora afirmă conformarea societății românești la evoluții în plină desfășurare.

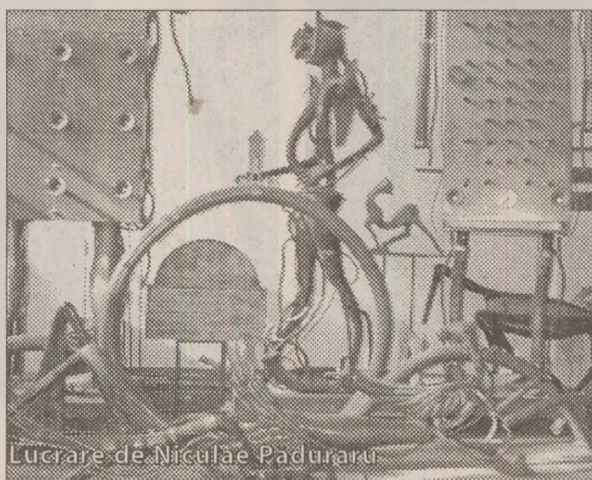
Lupta lui Mihai Oroveanu și a curatorilor MNAC de a rămâne fideli ideii subiacente proiectului, aceea de a crea un muzeu al artei contemporane, dobândește contururi noi odată cu deschiderea, în septembrie a.c., a expoziției *Depozit*, polemic subintitulată „aceasta nu este o expoziție”.

În viziunea curatorilor, „lucrările din depozit nu constituie un fond care să permită realizarea unor expoziții cu adevărat lamuritoare pentru vreuna din orientările artistice ale ultimelor două decenii”.

Totuși, tonul pesimist al textului de sală este frapant infirmat de calitatea spectaculoasă a unora dintre exponatele scoase la lumină. „*Depozitații*” oferă o probă peremptorie că guvernarea comunistă nu a desfigurat elita intelectuală de vreme ce, iată, pictura și sculptura anilor '70-'90 dau chip vizibil României profunde, expun fizionomia unei culturi care a reușit să se regândească și să se regăsească în „tihnă” forțată a enclavizării comuniste.

Protestul plasticii contra frontierelor arbitrar închise fascinează prin vigoare și autenticitate. Stăruie și azi nestinsă, în memoria iubitorilor de artă, imaginea expozițiilor montate de Mihai Oroveanu, cu ani în urmă, la Sala Dales sau în salile ale Teatrului Național. Numeroase sunt lucrările, dintre cele acum expuse, care au primit la momentul vernisajelor elogii meritate din partea unor critici marcanti.

Am vizitat expoziția *Depozit*, însoțit de fostul director al unuia dintre marile colegii de artă și design din Anglia. Reacția de perplexitate a acestui om de artă, care ne-a vizitat frecvent în ultimii cincisprezece ani, se cere citată aici pentru a atenua temerile neîntemeiate ale echipei

Lucrare de Nicolae Paduraru

MNAC. „Școala din depozit”, expresia îi aparține, compune un tablou pregnant, inconfundabil românesc, necunoscut în Occident, pe care mulți curatori europeni ar fi fericiți să îl pună în valoare.

Departate de a fi balast, „școala din depozit” se cere revalidată de critici anume fiindcă afirmă autenticitatea și continuitatea unei culturi unanim recunoscută a fi contribuit semnificativ la fundamentarea modernității europene.

Diverși politologi atenționează că imaginea României, văzută din exterior, apare prea estompată. Guvernarea comunistă a marginalizat programatic intelectualitatea, iar ca urmare componenta culturală a civilizației românești s-a disipat în conștiința Occidentului.

Fața profundă a țării nu o revelă nici tarafurile de lăutari, nici trupele de dansatori populari, nici imaginile viu colorate de mânăstiri din Moldova, nici peisajele de Delta sau munte, nici siluetele de fabrici și uzine, nici

performanțele uneori uimitoare ale sportivilor. Și nici chiar – adăugăm referitor la strădaniile recente ale echipei MNAC – producțiile oricât de inspirate ale unor tineri artiști aflați la început de carieră.

În mintea occidentalului care parcurge cu privirea atari mărturii de creativitate românească se înfiripă irepresibil întrebarea: „O.K., what else?” O cultură lipsită de elite, sau care le dozește se condamnă la a deveni corp străin în Europa. Pe la jumătatea veacului, *aplaudaci* din România, cum îi numește ironic Aurel Vlad în instalația din expoziție, se deziceau de Enescu, Gusti, Coandă, Brâncuși, Ionesco, Eliade, Blaga, Golopenția, Harry Brauner etc. România a păcătuit prin exces de zel revoluționar, iar consecințele repercutate pe termen lung contribuie, în parte, azi, în a ne împinge la coada țărilor candidate la integrare europeană. În montajul din expoziția *Depozit*, compoziția Ioanei Bătrânu, *Grădinile bucuriei* (închipuind un triptic de WC-uri), evocă cutremurător epurările ideologice, atât de eficiente în a trimite la „haznaua istoriei”, cum se spunea în epocă, opera unor spirite predestinate, în condiții normale, să *europenizeze* durabil civilizația românească. Raportându-se la acele erori, astăzi îngropate, revine în sarcina generațiilor prezente sarcina imperativă de a gestiona cu surplus de precauție valorile existente.

Vestea bună pe care o aduce involuntar Expoziția „*Depozit*” este că dispunem, prin plastica românească recentă (anii '70-'90), de un instrument de promovare imediată a europenității culturii românești. Aspectele „fragile” ale acestui patrimoniu nu depășesc ca pondere aspectele fragile ale societății românești privite în ansamblu – deci nu pot fi invocate pentru a-i justifica tănuirea kalfiana în... „*Depozit*”. Politica, industria, agricultura, învățământul, sănătatea, justiția merg – în proporții variate – relativ prost în România, dar nimeni nu le îngroapă la beci de dragul de a cosmetiza factice o imagine de paradă.

Afirmările din textul de sală al expoziției, privitoare la inadecvarea patrimoniului din depozit pentru organizarea de expoziții sună neconvingător. Muzele mari europene asumă, pe cont propriu, afirmația directorului MNAC privitoare la insuficiența resurselor financiare în materie de achiziții.

Licitățiile de artă, se știe, distribuie inevitabil, pretutindeni în lume, piesele cele mai valoroase celor ce plătesc mai bine (deci nu muzeelor). Totuși, în jocul arid al pieței de valori, un muzeu de artă se înscrie totuși în mod vital ca placă turnantă menită să situeze statutul artistului în contextul unei generații, dar și să instituie canale de comunicare și de fertilizare a producției artistice. Colecțiile „incomplete” ale MNAC-ului rămân singurul reper major asupra creației plastice a artiștilor contemporani și se cer ca atare imperios oferite accesului permanent al publicului și nu mai puțin al studenților.

Dacă există voința necesară, spațiile însumate ale MNAC, Galeriei de la Teatrul Național și Muzeului Kalinderu vor apare suficient de ample pentru demararea unui proiect care să expună coerent arta contemporană concomitent cu artiștii contemporani. Diverse muzee europene practică senin această formulă.

Poziția curatorilor MNAC, legată de „depozitații”, se dovedește contraproductivă chiar și față de proiectele agreeate. Căci tânără artă video promovată la MNAC va fi durabil subminată în credibilitatea sa europeană (sic!) cât timp le vitează lax deasupra unui spațiu umbros de producții oculte.

Pe de altă parte, nu poate fi ignorat impactul depozitării „*Depozitațiilor*” asupra învățământului de artă. A împiedica pe studenți să cunoască temeinic creația artiștilor care reprezintă cel mai consistent plastica românească de azi, revine la a-i priva de o ingredientă cardinală, indispensabilă în dezvoltarea, oricât de liberă, a propriei lor personalități.

Articolul prezent nu se vrea polemic. Sfada publică între curatori și artiști se poate prelungi indefinit. Dar spectacolul, chiar în momentele de suspans primate uneori de public, rămâne în esență trist. MNAC a inclus inspirat, în expoziția inaugurală, o Sală Paul Neagu – Horea Bernea, în care figurau câteva exemplare de *Cratime*, un simbol major oferit de Neagu generației prezente ca talisman al concordiei. Este acesta un mod de a spune că MNAC-ul se află, totuși, din primele momente ale existenței sale, sub semnul unei deveniri faste.

Matei STĂRCEA CRĂCIUN

Precizare

În *Dilema veche*, nr. 93, Alex. Leo Șerban a publicat o anchetă privind actul critic și prezența criticului în spațiul public și în dinamica fenomenului cultural. Din lipsa de spațiu, unele răspunsuri nu și-au mai găsit locul în pagina revistei, ceea ce face ca atitudinea celor întrebați să nu fie dezvăluită pînă la capăt. În ceea ce mă privește, răspunsul la cea de-a treia întrebare a fost suprimat o dată cu întrebarea însăși. Pentru restabilirea întregului, relau aici întrebarea lui Alex. Leo Șerban și răspunsul aferent. Așadar:

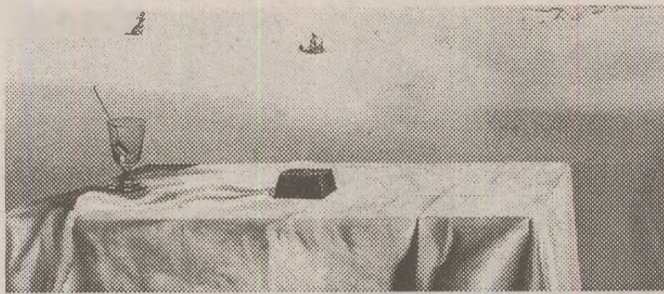
Alex. Leo Șerban: Ce răspunzi celor care consideră că nu poți fi „obiectiv” în chestiunea MNAC, cită vreme suștii, din diverse motive, tabăra contestatarilor? (În această ordine de idei, CIT de „obiectiv” poate fi un critic – pînă unde poate merge „neimplicarea” sa?)

Pavel Susară: Nu sustin nici o tabără a contestatarilor, ci chiar sint unul dintre contestatarii vehemenți ai MNAC-ului, al acestei instituții abuzive și ilegite. MNAC-ul este reconectarea, după cincisprezece ani, la spiritul și la formele culturii de masă, reprezentate de Festivalul național *Cântarea României*. Este revolta amatorismului și a activismului mărunț față de formele culturii înalte, este certificatul de existență al celor educați la școala *Vacanței mari*, al celor crescuți în ritmurile onctuase ale manelelor, al celor care i-au avut profesori pe Andrei Gheorghe, pe Adrian Copilul Minune și pe Vali Vijelie. Ca și celebrul festival ceausist, dar după toate rigorile corectitudinii politice, MNAC-ul atentează la profesionalism, trudește la dizlocarea

instituțiilor consacrate și se revoltă, în numele străzii, al cotidianului, al malformațiilor culturale născute din eșecul social, împotriva exemplarității și a codurilor ei specifice. Se poate răspunde că este nevoie de o asemenea instituție care să structureze revolta, care să creeze un nou spațiu de manifestare, care să dea o mai mare șansă libertății, care să fie un poligon de încercare pentru noile tehnologii, pentru noile medii, pentru sisteme de codificare și de comunicare alternative. Răspunsul este corect și perfect justificat, însă o asemenea instituție exista deja, și ea a făcut enorm pentru eliberarea creativității și pentru coagularea manifestărilor neconvenționale: este vorba de Centrul Soros pentru Artă Contemporană, actualmente CIAC care, din păcate, este oarecum asimilat MNAC și absorbit de acesta ca imagine publică. Dacă este vorba de muzee, atunci o nevoie imperativă aveam de un Muzeu de Artă Modernă, care să pună în valoare una dintre cele mai spectaculoase și mai profunde experiențe artistice, aceea care a început cu Brauner și cu generația lui și care ajunge pînă la Ciprian Paleologu, Rădvan, Gorzo, Suzana Dan, Clulache, Nardin etc., și nicidecum de un pseudomuzeu, fără orizont, mimetic pînă la îndulșare, semidoc, clientelar și autist. MNAC-ul, și păstrăm această denumire absurdă din simple rațiuni de comunicare, trebuia să fie doar un terminal, un laborator mobil al Muzeului de Artă Modernă, și nicidecum o instituție în sine care, iată, ca o încununare a abuzului, a apărut înaltea suportului său legitim.

În ceea ce privește implicarea criticului, ea este absolut obligatorie, iar obiectivitatea sa rămîne, ca întotdeauna, o subiectivitate onestă, adică neperversită de interese mărunte sau de angajamente circumstanțiale. (Pavel Susară)

meridiane

Anul acesta s-au împlinit o sută de ani de la nașterea unei teorii pînă într-atît de odioase încît chiar și astăzi, după atîta vreme, continuăm să vorbim despre ea după ureche. Nu o înțelegem mai deloc, nu o intuim aproape defel, și tocmai de aceea renunțăm repede la efortul de a ne-o face familiară. Și astfel ajungem s-o privim ca pe ceva odios, căci e odioasă încăpățînarea cu care teoria lui Einstein, răsădită în cerul irespirabil al inițiatilor, ni se refuză înțelegerii. Probabil că despre nici o altă ramură a fizicii nu s-a vorbit mai mult dinlăuntrul unei înțelegeri mai mici. De aici și cantitățile uriașe de maculatură pe care gînditorii, adăpostiți sub titulatura de filozofia științei, au simțit nevoia să o scrie pe marginea ei.

Nu știu ce altă disciplină este astăzi mai nimerită să ilustreze dilematismul filozofilor în materie de știință ca această „filozofie a științei”. Ea e locul unde se pot rosti cu seninătate și cu morgă hieratică cele mai sfruntate elucubrații filozofice. De la aberațiile lui Hegel din *Filozofia naturii* și pînă la sofisme prin care sovieticii căutau să explice natura duală a luminii prin prisma materialismului dialectic și istoric, probele incriminatoare menite a pleda pentru ignoranța științifică a filozofilor s-au strîns mereu. Cine are astăzi un dram de onestitate știe că, despre știință, nu pot vorbi în deplină cunoștință de cauză decît oamenii de știință. A continua să dai verdicte speculative în privința științelor înseamnă, cel mai adesea, a friza impostura.

O butadă a lui Oppenheimer, a cărei formă o reproduc cu aproximație, spune că, în vreme ce fizicienii se străduiesc să exprime, într-un limbaj cît mai inteligibil cu putință, lucruri neștiute de nimeni pînă la ei, filozofii reușesc isprava opusă, izbutind să spună niște banalități știute de toată lumea într-o formă cît mai înțelegibilă. Dacă dăm deoparte nuanța malițioasă și fatal suficientă a cuvintelor americanului, o nuanță ce condamnă pripit întregul rost al gîndirii speculative, atunci nu poți să nu recunoști că Oppenheimer surprinde unul din punctele vulnerabile ale filozofiei: superstiția jargonului. În nici o altă disciplină fascinația exercitată de limbaj nu a făcut ravagii mai mari ca în filozofie. Iar dacă fizica nu a cunoscut declinul de prestigiu de care a avut parte filozofia este pentru că fizicienii, imuni la vraja exercitată de cuvintele noastre omenești, s-au lepădat de concepte și silogisme și s-au mutat în tărîmul matematicii. Silogismul s-a înclinat în fața ecuației, iar această reverență a însemnat nașterea unui tip de cunoaștere cum filozofii nu ar fi putut visa în veci.

La 12 ani de la formularea strict tehnică a teoriei relativității, mai precis în 1917, Einstein avea să facă un gest pentru care foarte mulți dintre gînditorii epocii l-au urît: a publicat o carte mică și simplă, al cărei conținut dovedea un lucru revoltător, și anume că poți gîndi profund fără să folosești concepte obscure și prețioase, ba, mai mult, că poți să împărtășești oamenilor, făcînd uz de cele mai obișnuite cuvinte, un lucru pe care nimeni nu-l intuise pînă la tine. Pe scurt, o cărticică la a cărei lectură adepții filozofiei simt un gust de umilință și smerenie.

În fond, dincolo de lecția de simplitate și logică a cărții – al cărei titlu este *Teoria relativității pe înțelesul tuturor* –, Einstein arăta la acea vreme că, dacă ai înțeles cu adevărat un lucru, nu se poate să nu te faci la rîndul tău înțeles. Important este să înțelegi, important este să vezi tu, cu ochii minții tale, mecanismul fenomenelor fizice, și apoi nu se poate să nu izbutești, în ciuda precarității sau a inexpressivității limbajului, să spui ceea ce vroiai să spui. Atîta doar, să ai cu adevărat ceva de spus.

Cartea lui Einstein este exemplul impresionant al unui om care reușește să se facă înțeles într-un domeniu unde intuițiile noastre, lipsite de reazemul sensibil al vieții cotidiene, încep să se clatine neputincioase. Este locul relativității generale, o zonă în care bunul-simț este silit să abdice în fața stihiiilor matematice. Cînd vezi cum Einstein îți explică că un spațiu poate fi închis și în același timp poate să nu aibă limite, că așadar universul, finit fiind, este totuși unul nelimitat, că proprietățile geometrice ale

Un secol de relativitate

spațiului depind de materia aflată în acel spațiu, că traiectoria oricărei mișcări are exact înfățișarea pe care observatorul i-o atribuie, că un fenomen depinde de punctul de vedere în care te așezi spre a-l observa și că, în fond, nu există un punct de vedere privilegiat dinspre care să obții o descriere infailibilă a universului, că știința înseamnă să poți să prevezi lucruri pe care numai experiența posterității le va putea confirma, că orice ipoteză este o simplă convenție pe care o îmbrățișezi fără să știi dacă mai tîrziu nu o vei respinge în întregime — cînd vezi așadar toate aceste mostre de scripă umană, nu poți să nu te întrebi ce fel de minte avea Einstein și, mai ales, cum anume lucra ea. Cu alte cuvinte, care era mecanismul intim al gîndirii lui Einstein?

Răspunsul ne este dat chiar de Einstein în *Cum văd eu lumea* (Humanitas, ediția a II-a, 2000), o carte în care fizicianul născut la Ulm mărturisește că substanța gîndirii sale constă în imagini și în asocieri fulgerătoare de imagini. Einstein nu putea gîndi un lucru fără să-și facă mai întîi o elementară reprezentare despre el. Apoi, din noianul de intuiții și reprezentări, Einstein extrăgea acele secvențe de imagini pe care le considera un fel de tipar explicativ pentru toate celelalte imagini. Obținea astfel un set de reprezentări privilegiate al căror rost era să servească drept bază explicativă pentru restul imaginilor pe care le avea despre lume. Odată ce-și alesese intuițiile de bază ale gîndirii sale, tot efortul fizicianului se muta în fagașul convertirii acestor intuiții în limbajul arid al matematicilor superioare.

În fond, orice ecuație matematică este rezultatul unei intuiții inițiale pe care fizicianul a supus-o unui proces de retranscriere matematică. Iar ceea ce la început este doar intuiție devine la sfîrșit doar matematică, adică un set de simboluri legate între ele prin relații de tip algebric. De aceea, marii fizicieni nu sînt neapărat buni matematicieni, cît mai curînd oameni a căror imaginație este una prodigioasă. Iar Einstein s-a numărat printre ei.

Sînt cel puțin două idei în *Teoria relativității pe înțelesul tuturor* în fața cărora simți un fel de stupeoare. Mai întîi aceea că nu există un punct de vedere privilegiat în interiorul căruia să te așezi pentru a putea descrie în mod ireproșabil lumea. Asta înseamnă că, dacă Dumnezeu există, el nu poate fi privit ca acel observator („sistem de referință” ar spune Einstein) preferențial aflat în situația de a da o descriere infailibilă a lumii. Nici măcar el nu se deosebește de alte sisteme de referință, iar dacă nici el nu se deosebește, înseamnă că nu mai e Dumnezeu. Pe deasupra, însuși Dumnezeu este supus previziunilor formulate de varianta generalizată a teoriei relativității. Cu alte cuvinte, nici măcar ființa divină nu poate scăpa de consecințele pe care le aduce cu sine existența cîmpurilor gravitaționale de mare intensitate.

Și atunci, Dumnezeu, departe de a fi acea ființă absolută despre care am învățat cu toții, este el însuși ceva foarte relativ, depinzînd de regimul fizic al sistemului de coordonate în care se află. Sau, mai tranșant, dacă Dumnezeu există, el este echivalent

cu oricare alt sistem de observație din acest univers. O declarare mai mare a ființei divine nici că se poate închipui. Din perspectiva teoriei relativității, definiția cea mai pertinentă a ființei divine este că Dumnezeu reprezintă încercarea omului de a gîndi un observator ale cărui observații să nu fie influențate de condițiile de mediu în care se află observatorul. Potrivit aceleiași teorii, o asemenea încercare nu poate avea sorți de izbîndă.

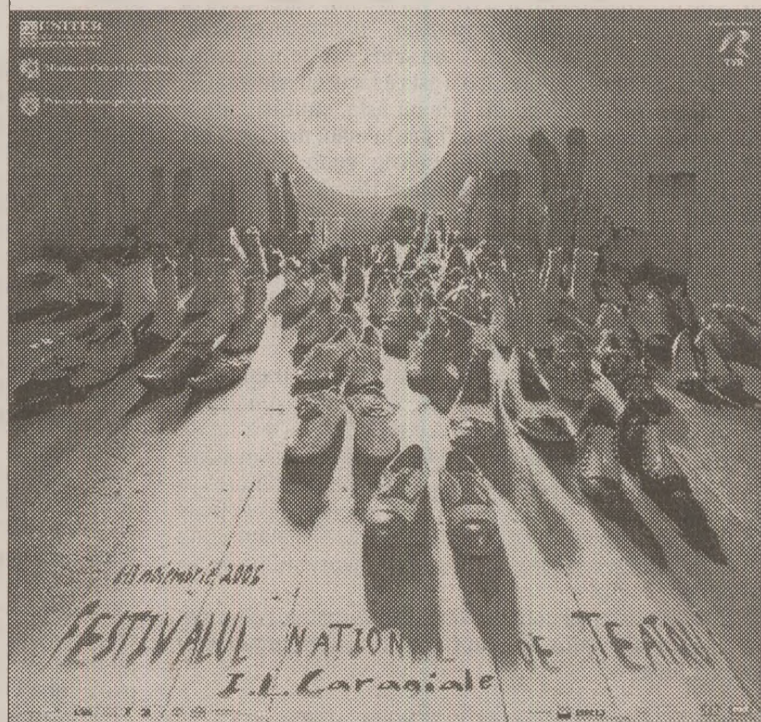
A doua idee, desprinsă într-un fel din prima, poartă numele de „moluscă de referință”. Prin această expresie bizară Einstein înțelegea tocmai observatorul ale cărui proprietăți – și implicit ale cărui facultăți de observație – se modifică odată cu modificarea condițiilor în care se află observatorul. Așa cum o moluscă este un organism a cărui formă se modifică în timp, după mediul în care se află, tot așa, din perspectiva teoriei relativității, un observator trebuie să împrumute ceva din comportamentul moluștei. Sarcina fizicii, sugerează Einstein, este să descrie și să judece fenomenele numai în raport cu astfel de moluște de referință. De pildă, ceasul a cărui puțință de a măsura timpul se modifică în funcție de viteza cu care el însuși se deplasează este un exemplu de moluscă de referință. Ei bine, în teoria relativității, toți observatorii sînt astfel moluște de referință. Dar nu pentru că așa vor ei, ci pentru că nu au încotro. Ceea ce ei înregistrează și judecă depinde în întregime de condițiile de mediu în care tot ei se află.

Amintindu-ne de exemplul anterior, Dumnezeu, ca o astfel de moluscă de referință, nu poate avea o judecată infailibilă pentru simplul motiv că verdictul lui, la Judecata de Apoi, va depinde de condițiile în care va avea loc această judecată. E trist s-o spunem, dar Judecata de Apoi va fi una foarte relativă, neavînd nimic din tăișul definitiv al unei sancțiuni sau recompense implacabile. Și atunci, să recunoaștem: odioasă este teoria aceasta a lui Einstein, odioasă.

Sorin LAVRIC

PRIVEȘTE DOAR!

www.fnt.ro

PRIVEȘTE DOAR!

Afișul Festivalului Național de Teatru,
Ediția a XV-a, care a avut loc la București
(6-13 octombrie 2005)

Albert Einstein, *Teoria relativității pe înțelesul tuturor*, trad. din germană de Ilie Pârnu, Humanitas, 2005.

meridiane

"O, spânzurat ridicul, a mea-i durerea-ți toată
Simt și-azi cum se înalță, în minte când te vad,
Spre gât un val de fiere bufnind ca un prăpăd
Al vechii suferințe de tine tulburată..."

În fața ta, biet diavol plin de-amintiri fierbinți,
Simțit-am orice pliscuri și orice fel de gheare,
Doi corbi câinoși, pantere lipsite de-ndurare,
Ce-odinioară carnea râvneau să-mi rupă-n dinți.

Era albastră marea și bolta străvezie,
Dar pentru mine totul de-atunci, vai, a rămas
Întunecat în sânge, iar peste suflet tras
Un giulgiu ce este însăși această-alegorie.

Atât găsii, Zeiță, la țarmul tău venust :
Un spânzurat în care îmi regăsesc simbolul...
- Ah, Doamne, dă-mi puterea, curajul și controlul
De a-mi privi în suflet și trup fără dezgust !"

(Charles Baudelaire *O călătorie în Cytera*,
Vol. *Florile Râului*, traducere de C.D. Zeletin)

Mulțumesc, Baudelaire. Mulțumesc pentru că – între altele – ne-ai condus în inima misterului lui Dalí, misterul trupului ce suferă și al tuturor halucinațiilor acestuia, contemplarea unui univers al cârnii, locul unde scheletele și trupul aflat în putrefacție acoperă insula Afroditei, un loc unde inima e îngropată în alegorie, iar dublul poetului atârna într-o spânzurătoare. Generatorul de imagini al lui Baudelaire e însuși trupul de același combustibil ca și al lui Salvador Dalí, o materie de o nostalgie neliniștită ce se hrănește în continuare din imaginile prezente ale paradisurilor pierdute, chiar în timp ce lumea a luat-o pe un drum care face ideea în sine de paradis sau de utopie, de exemplu, fie rizibilă, fie de un gust îndoielnic.

Baudelaire descrie peisajul dalinian cu o precizie stranie: un peisaj antropomorf în care o imagine înspăimântătoare e dublată printr-o imagine la fel de înspăimântătoare a sinelui sub un cer senin, foarte asemănător cu cerul de la Cadaques din Catalonia, care se regăsește în atâtea picturi ale lui Dalí.

Și exact aici asemănările se opresc. Întrebarea mea adresată lui Baudelaire n-a fost "ar trebui, oare, ca tu și Dalí să vă găsiți în aceeași propoziție?" deoarece, evident, răspunsul nu e "de ce nu", ci "cum și în ce fel te-a introdus ilicit Dalí la Târgul Științei, dacă asta a făcut cu adevărat?", precum și "dacă a făcut într-adevăr asta, cum își găsește locul expresia 'scandalul de a fi geniu' sau, mai bine zis, atât noțiunea de 'scandal', cât și cea de 'geniu', împreună sau separat, în această 'introducere ilicită'? Și, în cele din urmă, nu este oare o astfel de încercare de introducere ilegală profund lipsită de respect, chiar revoltătoare, date fiind preferințele tale adesea exprimate cu privire la nemântuiți, nerezonabili, dependenți de diferite substanțe, chiar nenăscuți, loviți de sărăcie, croiți grotesc, o lume umană în cel mai înalt grad?"

Baudelaire a răspuns la această întrebare în fragmentul din poemul *O călătorie în Cytera* cu care am și început, dar ca să înțelegem mai bine în ce fel a făcut acest lucru, va trebui să trec prin următoarele etape practice, recomandate și aprobate de Internaționala Suprerealistă la întâlnirea sa din mai 1963, mult după ce Dalí fusese excomunicat oficial din mișcare de către André Breton. Iar aceste etape sunt:

1. Respingerea biografiei și datoria artistului de a-i sabota pe biografi;

2. Capitulară necondiționată în fața oracolului șanse;

3. Primatul spiritului suprarealist asupra produselor suprerealiste.

Respingerea biografiei și datoria artistului de a-i sabota pe biografi

Si-acum să vă explic de ce-i detestăm pe biografi și cărțile numite de ei biografii. La cel mai simplu nivel, pentru că astea sunt doar chestiuni de duzină. E ușor pentru un biograf care știe exact cum s-au petrecut lucrurile în viața unui anumit subiect să umple povestea unei vieți cu un dispreț deschis

Andrei Codrescu

Scandalul de a fi geniu - un eseu despre Baudelaire și Dalí -

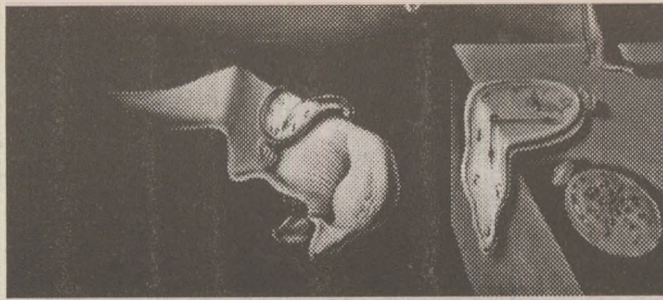
sau mascat, cu judecăți de tot felul și cu inconștientul – dar nu mai puțin deranjantul – sentiment de superioritate al celui ce vine să se instaleze într-o cameră plină cu scrisorile altcuiva, obiectele fetiș ale acestuia, cu documente și ediții princeps rare. Nu e la fel de ușor pentru subiectul acelei biografii ca, exact în timp ce-și trăiește propria viață, să știe ce consecințe ar putea avea o acțiune sau alta. Și asta e valabil pentru orice subiect al oricărei biografii, fie că e vorba de vreun păcătos suprarealist care complică programatic viața, sau de vreun sfânt programatic care crede că tot ceea ce face duce la îmbunătățirea acestei lumi. Ca să nu mai vorbim de vegetarienii celebri. În orice caz, pe vremuri, vulturii biografiilor obișnuiau să se învârtă în jurul celor aflați în agonie și se înmulțeau și deveneau tot mai rapace în jurul cadavrului, dar în zilele noastre nici măcar nu mai așteaptă ca potențialul subiect să arate a fi bolnav. Se reped cât mai în față pentru o bucată de carne pre-postumă, o acțiune pe care poetul Edward Sanders o numește "meseria Poe". Se pare că biografiile ostile ale lui Edgar Allan Poe au început să apară imediat ce acesta a încetat din viață, dar astăzi "meseria Poe" e atotprezentă și orice urmă de faimă te poate califica pe dată, cu deja faimoasa rezezițiune postmodernă, într-o slujbă Poe.

Pentru biograf, Charles Baudelaire, geniul artistic dominant al jumătății secolului XIX, este opusul lui Salvador Dalí, geniul esențial al secolului XX. Baudelaire a fost un boem care s-a autoîntoxicat cu băutură, droguri și aventurile cârnii, care a suferit de plictiseală victoriană și de dezgust de sine, probleme specifice burgheze diagnosticate de Sigmund Freud, analizate de Karl Marx și devenite atotprezente în presa populară sub diferite nume: alienare și anomie, între acestea. Geniul romantic consacrat ieșise din scenă anterior, la începutul secolului al XIX-

lea, o dată cu John Keats, lăsând în urmă un nor de frumusețe lirică, o fetișizare a inocenței, viselor și viziunilor, precum și o îndoială radicală în ceea ce privește rațiunea. Baudelaire a sorbit toate aceste lucruri o dată cu absintul său parizian, numai că el n-a trecut peste rațiune la fel de ușor cum o făcuseră Keats sau chiar Rimbaud. În loc de așa ceva, a experimentat lumea exterioară ca pădure de (cel mai adesea indescifrabile) simboluri, un desigur înspăimântător care provoca paranoia. O parte din aceste simboluri au fost deciptate și făcute utilizabile de către contemporanii săi: Louis Daguerre, de exemplu, a găsit un mod de a reprezenta și reproduce lumea vizibilă; Louis Pasteur s-a uitat fără a clipi prin microscop și a descoperit mici monștri la lucru în orice trup viu; Sigmund Freud s-a adâncit în vise cu scopul de a le interpreta în concordanță cu rațiunea; Claude Bernard a reușit să ajungă tocmai în centrul organului suprem al spleen-ului baudelairean, care nu era splina, ci ficatul, pentru a demonstra funcția glicogenică a acestuia; Armand Fizeau a măsurat viteza luminii, acest extraordinar mister poetic, în vreme ce Edison a produs lumină artificială, iar inventatorul Nikolai Tesla a trecut raze uimitoare de strălucitoare energie electrică prin propriul său corp, creând imagini prometeice care existaseră anterior doar în picturile vizionare sau în scrierile realizate sub efectul opiumului.

Cu toate acestea, Baudelaire a rămas pesimist și a ales, pentru a da un singur exemplu, să se alieze cu Edgar Allan Poe, poetul cel mai reacționar și pervers romantic al Americii, țara cea mai științific optimistă și progresistă din lume. Pentru Baudelaire și Poe, natura geniului a devenit aceea de a sta în centrul misterului profund al pădurii de semne și simboluri care ascundeau Realitatea, și chiar să producă singuri acel Mister, dacă Realitatea ceda prea ușor.

m e r i d i a n e

Statormicia dă roade. A devenit clar, după izbucnirea inițială de optimism provocat de progresul științific, că mare parte din ceea ce face să pulseze rațiunea universală rămâne un mister, și că limbajul poeziei sau artei e la fel de exact în a-l înțelege ca și cele mai bine programate instrumente ale oamenilor de știință.

Spre deosebire de Baudelaire, aparent, cel puțin, Salvador Dalí era un ascet, declarat antiboem în mijlocul unui Paris unde boema reprezenta un *status quo* printre artiști și ceva absolut obligatoriu pentru suprarealiști.

“Niciodată urmele murdare ale boemei n-au intrat în casa noastră”, scrie Dalí despre primii săi ani petrecuți în sărăcie la Paris, la scurt timp după ce-a întâlnit-o pe Gala, “umblând pe picioarele împleticite și lungi ale unei cețe anemice (această boemă), îmbrăcată într-un veșmânt făcut din cearșafuri de pat murdare de orez și cu cartofi prăjiți pe ele, lipiți încă și mai bine cu șampanie dulce care se evaporase de vreo două luni. Niciodată n-am fost expuși la degradanta insistență a umbrelor utilităților, angajați care se sprijină nervoși de ușile bucătăriilor cu totul și cu totul goale, deși umplute cu foamea unui an întreg. Gala și eu n-am cedat niciodată vreun pas în fața prozaismului pe care dificultățile financiare ni le-au scos în cale, nici inerteții de a nu ne da seama de nimic, nici tentației de a închide ochii în fața evidenței spunându-ne că puținul care mai rămâne nu va putea schimba situația... Dacă nu prea aveam bani, mâncam simplu dar bine, acasă. Nu ieșeam în oraș. Am lucrat de o sută de ori mai greu decât orice pictor mediocru, pregătind noi și noi expoziții... Gala îmi reproșa adesea că pun așa de mult suflet pentru a îndeplini comenzi neimportante și prost plătite. Îi spuneam că atâta vreme cât eram un geniu, era cu adevărat un miracol că aveam oricât de puține și neimportante comenzi. Altfel, soarta noastră ar fi fost să murim, literalmente, de foame.”

Fără îndoială, în mintea lui Dalí, la acea vreme, bazându-se pe experiența lui Baudelaire și a altor genii, nu era nici o îndoială că geniul era sortit, în mod fatal, mizeriei. Filistinii, sicofanții, epigonii și mediocritățile avansau. Geniile mureau de foame.

Desigur, biografia lui Dalí poate fi citită – și au și făcut-o – orice fel de lucruri din amintirile lui Dalí cu privire la sărăcia sa de tânăr artist la începuturile vieții sale cu Gala. Ei vor evidenția că ambiția sa și certitudinea că e un geniu (cuvânt pe care îl vor pune întotdeauna între ghilimele) erau la fel de raționale și de imposibil de modificat, cum a fost și lăcomia ulterioară a Galei sau controlul absolut pe care ea avea să-l exercite asupra lui Dalí. Aici, ar putea să-i facă o concesie Galei în ceea ce privește spiritul ei de supraviețuire, hotărârea ei de a-și ține casa curată și de a-l hrăni pe Dalí, pentru modul inteligent în care a reușit să se folosească de resursele lor modeste, precum și pentru apărarea devotată a lui Dalí și a timpului acestuia. Însă biografia nu vor observa esența reală a ceea ce e respins în general, preferința marcată a lui Dalí-memorialistul tocmai pentru materiale și scene decadente, acele “cearșafuri de pat murdare de orez și cartofi prăjiți...” care e o imagine la fel de bună cu cele pe care le picta el însuși pe vremea aceea.

Dar mai presus de acestea, Dalí reiterează aici un secret etern al revoltei adevărate, o constantă a spiritului contestatar : respingerea locurilor comune. Atunci când toată lumea face asta, când obiceiurile odinioară specifice muncitorilor spiritului au devenit moneda curentă a plebei, e vremea să faci altfel, orice ar însemna asta. Dalí e un aristocrat, un prinț după cum se autodenumește adesea, “le prince d’Aquitaine dans le tour abolé.”

În aceste zile când boema e doar banalul stil de viață al tinerilor la venirea primăverii, următoarea descriere pe care o face Dalí poate suna cunoscut : “Aici cocaină, dincolo heroină, aburi de opium, alcool și pederastie; pretutindeni, heroină, cocaină, beție, opiu și pederastia erau vehicule sigure către succesul efemer. Francmasoneria viciului îi apăra pe toți membrii săi cu o devoțiune sentimentală împotriva fricii comune de singurătate. Toți trăiau împreună, transpirau împreună, trăgeau împreună, privindu-se unul pe altul pentru a vedea care va scoate primul un sunet, cu scopul de a-i împlâna un pumnal prietenesc în spate în ultimul moment.”

Scena descrisă aici e comună prin și pentru anii '20,

cu două decenii înainte ca Dalí să scrie despre ea în 1940, în timpul celor mai negre zile ale celui de-al doilea război mondial, când tinerii, din nou, “transpirau împreună, trăgeau împreună și suspinau împreună”, dar acum nu dintr-o alegere liberă sau din motive ori considerente artistice. Un biograf va evidenția ironia lui Dalí, refugiat în America de războiul care făcea ravagii în Europa, îmbogățindu-se în vreme ce privea de departe o lume pierdută. Chiar mai mult, modul de viață decadent al lui Dalí și al Galei din anii '60 nu seamănă nici în formă și nici în conținut cu acele nobile începuturi rememorate atât de emfatic.

Tocmai aici se află diferența dintre mediocritatea atotștiutoare cunoscută sub numele de biograf și cronicarul adevărat al propriei vieți, autobiograful sau memorialistul. Autobiograful poate face orice dorește, inclusiv autohagiografie, deoarece e chiar viața sa cea despre care vorbește și asupra căreia reflectează. În acest caz, Dalí în timpul războiului ne spune ceea ce este evident pentru artiști, însă rareori pentru marele public : a fost și este un om care muncește din greu. Publicul larg vede un personaj, un caracter, o invenție, și nu nesfârșitele ore de muncă grea și concentrată. Atunci când scria atât de mândru despre integritatea artistică din tinerețea lor, Dalí încă nu-și dădea seama că personalitatea sa inventată, masca sa vor deveni, în sine, un produs valoros care a prefigurat mișcarea Pop Art, acea “generație-eu”, tendința punk, și un întreg șir de stiluri de artă postmoderne bazate pe resursele proprii ale eului și trupului, folosindu-se de unelte cu mult mai variate decât pânza și penelul.

Dalí și-a dat foarte de timpuriu seama de potențialul productiv al imaginației sale dincolo de pictură, în care era maestru. A avut idei în ceea ce privește designul, opera, arhitectura, parfumurile, țesăturile, body art, dansul și, mai ales, scrisul. E un mare scriitor pentru că e un mare gânditor căruia îi place să scrie, dar ce fel de gânditor este? E un gânditor care meditează la el însuși, scriind mereu propria sa biografie.

Și-atunci, cum ar putea un prozaic traficant de simple fapte numit biograf să aducă vreo contribuție la arta lui Dalí sau a lumii, când Dalí însuși s-a inventat pe sine chiar în timp ce-și desăvârșea arta, scriind și trăind, ceea ce înseamnă, de fapt același lucru ? Scrierile și picturile lui Dalí sunt, toate, autobiografice, o amplă narațiune a sinelui care reflectează asupra sa chiar în timp ce se desfășoară.

Trebuie să sabotăm biografia dacă e să-l apreciem pe Dalí. Sau, cu alte cuvinte, trebuie să credem pe cuvânt persoana care și-a și trăit viața și să nu dăm nici o atenție celor care nu sunt acea persoană și care se autointitulează biografi.

Biografia lui Dalí se află pretutindeni în jurul nostru. Povestea și logica expoziției urmează principiile lui Dalí, însă și acestea trebuie de-biografizate pe mai târziu, în conformitate cu alte principii tot ale lui Dalí. Suficient.

Capitularea necondiționată în fața oracolului șanse

Salvador Dalí și suprarealiștii credeau în șansă și o invocau prin lecturi oraculare, semne întâmplătoare și prevestitoare de rău, metode oculte și, mai ales, vise.

Deschizând cartea lui Baudelaire la întâmplare, în maniera oraculară atât de iubită de suprarealiști, am întrebat și eu: mai e “scandalul de a fi geniu” o formulare valabilă? Iar Baudelaire a răspuns, în fond, asemenea Ecclziastului, că “totul e deșertăciune”, că trupul și materia produc monștri. Pentru toate acestea sau în ciuda lor, Baudelaire a fost un dandy care și-a cultivat imaginea de “geniu” ca indispensabilă pentru nevoia lui de femei, droguri și stimă de sine. Geniul artistic în sensul acceptat în vremea sa reprezenta o creatură extraordinară sortită să moară de tânăra din cauza suferințelor spirituale de neînțeles pentru muritorii de rând, deși translațiile trupesti ale acestor suferințe erau resimțite și împărtășite de mulți și chiar studiate îndeaproape de unii dintre ei. Pe scurt, geniul egala nemurirea conferită de artă. Scandalul era furia pe care o producea modul boem de viață în burgezul obișnuit care găsea inacceptabile asemenea

pretenții.

În secolul XX, cuvântul scandal a primit un nou set de conotații, dar, mai ales, a devenit intrinsec artistului, mai mult decât o beretă, o cravată sau o umbrelă, uneori chiar mai nelipsit decât opera însăși. Unui artist i se cerea să provoace scandal, altfel nu va fi remarcat. Impresioniștii au produs un mic scandal, Picasso și cubismul pe următorul, futuriștii și dadaistii s-au specializat în scandaluri, iar arta suprarealistă a devenit în mare parte un motor pentru continua producere de scandal. După ce au trecut câțiva ani din secolul XX, scandalul a devenit unul dintre produsele sale artistice de bază, un produs la fel de folositor și de obișnuit ca și tacâmurile. Scandalul era, deopotrivă, furculița, lingura și cuțitul de care se foloseau suprarealiștii și toți artiștii moderni care le-au urmat, pentru a mânca lumea care reprezenta încă preocuparea și subiectul lor. Se remarcă o schimbare notabilă în arta postmodernă în ceea ce privește relația sa cu lumea, care nu mai reprezintă nici hrana suculentă pentru a folosi un termen al lui Dalí, și nici un subiect, preocuparea postmodernă îndreptându-se exclusiv înspre uneltele aflate ele însele în acțiune – adică, înspre ideea de scandal detașat de orice sau oricine pe care l-ar putea scandaliza.

Salvador Dalí n-a avut răbdare cu acest punct de vedere, fiind el însuși un postmodern plictisit *avant la lettre* până în 1960, după care a devenit pe de-a-ntregul postmodern în literă, iar această literă era G.

Prin intermediul șanse, suprarealiștii încercau să investigheze lumea din punct de vedere științific. Academia lor de Științe se numea *Le Bureau pour les Recherches Surrealistes*.

Salvador Dalí a încercat să impună o știință a minții prin intermediul artei sale autobiografice, folosind o metodă investigativă numită “paranoia critică”, aceasta fiind o unealtă derivată de la (dar mai sofisticată decât) paranoia lui Baudelaire din pădurea sa (înfricoșătoare) de simboluri. “Paranoia critică” era o metodă care includea tehnicile psihanalitice ale lui Freud din *Interpretarea viselor* și care prefigura (sau dezvoltă simultan) “principiul de incertitudine” al lui Heisenberg, precum și teoria cuantică în care observatorul este, în egală măsură, și creator a ceea ce observă.

Metoda oraculară, așadar, încredințându-se pe sine – precum și atenția oricui – în întregime norocului, reprezintă un răspuns în sine. În artă, ea îi răsplătește, de obicei, pe cei îndrăzneți cu o înțelegere neașteptată.

A pune o întrebare și a deschide o carte la întâmplare nu e o practică exclusiv suprarealistă. Orice cititor aflat într-o librărie, de exemplu, o va folosi: dacă e o carte bună, ea va răspunde corect (da, cumpără-mă). Dacă nu e, nu.

Fundamentalistii religioși se folosesc și ei de lecturi oraculare, dar diferența dintre suprarealiști și fundamentalistii religioși e aceea că suprarealiștii deschid multe cărți, pe când creștinii fundamentalisti deschid una singură.

În orice caz, pentru ei funcționează. De ce să mai complice viața ? Doar nu sunt suprarealiști.

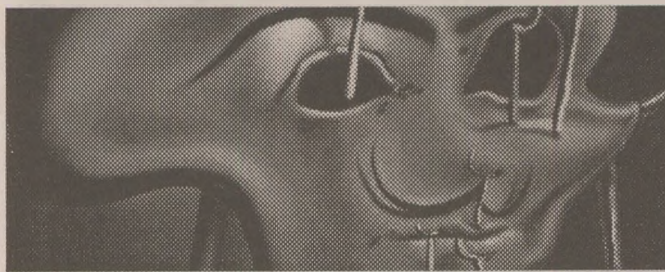
Și nici nu e nevoie să fie.

Iar aici, desigur, e de găsit o altă diferență majoră între suprarealiști și aproape oricine altcineva, cu excepția celor bolnavi psihic și a fundamentalistilor religioși: suprarealiștii trăiesc într-un univers de “corespondențe”, după cum le-a numit și Baudelaire, de rezonanțe, sincronisme și coincidențe. Pentru un suprarealist, universul reprezintă o țesătură deasă de înțelesuri adânci și conectate semnificativ cu receptorul, asemenea unei pânze de păianjen care ar ieși și s-ar întinde din mâna lui Spiderman. Ceilalți oameni trăiesc și ei în acest univers, numai că cei mai mulți sunt sănătoși sau suficient de surzi pentru a se apăra singuri de prezența constantă și insidioasă a numeroaselor conexiuni. Oamenii care nu au scuza artei, a artei suprarealiste în particular, pentru a întârzia în balonul pulsând de panglici luminoase care compune universul, intră repede la adăpost când apărarea lor se sfârșă. Dalí a spus : *Singura deosebire dintre mine și un nebun e aceea că eu nu sunt nebun.*

Traducere și alegere a versiunii românești din Baudelaire de Rodica GRIGORE

(continuare în pag. 28)

meridiane

Andrei Codrescu

Scandalul de a fi geniu

(urmare din pag. 27)

Nu mă ridic în apărarea suprarealismului și, la urma urmei, nici Dalí n-a făcut-o.

Singurul tip de om care poate trăi cu succes atât fără artă, cât și în absența nebuniei este omul religios, Credinciosul. Pentru Credincios, legăturile prezente pretutindeni reprezintă lucrarea lui Dumnezeu, însuși trupul lui Dumnezeu, trupul din care cu toții facem parte. La un moment dat din viața lui, Dalí a încetat să mai fie un suprarealist și a devenit credincios. Procesul a fost dificil dar nu imposibil, iar Dalí nu e singurul care a urmat acest drum, de la porunca lui Baudelaire de a fi mereu intoxicat "Envirez-vous", la credința copilărească în existența unui Motor Primordial.

De exemplu : fondatorul mișcării Dada, Tristan Tzara, ale cărui activități erau cu mult mai radicale decât acelea ale suprarealiștilor încă raționali, s-a convertit la comunism în timpul celui de-al doilea război mondial. Se născuse ca evreu ortodox, la sfârșitul secolului al XIX-lea, Sammy Rosenstock din Moinești, un orașel din România; și-a șters tot trecutul pentru a deveni Tristan Tzara și pentru a inventa un soi de generator de atitudine și stil pentru secolul XX; și a murit comunist, cu ochii îndreptați către steaua roșie pusă acolo de un alt evreu din secolul al XIX-lea, un economist cu chip de patriarh pe nume Karl Marx.

Salvador Felipe Jacinto Dalí, cel născut în 1904, chiar la începutul secolului XX, la Cadaques, în Spania, a fost un catolic al cărui tată era ateu; a părăsit Spania pentru a ajunge la Paris și în America și pentru a deveni Dalí, creatorul de imagini suprarealiste a cărui imaginație particulară a dat veacului trecut și unele dintre cele mai îndrăznețe și de durată stiluri și atitudini; a devenit apoi catolic conservator și regalist; a pictat o Crucificare atomică, inspirată parca din fizica cuantică; și a murit privind cerul de deasupra casei sale părintești, cu ochii țintă la un alt tată, transfigurare cerească a propriului său (dificil, freudian) tata.

Oricât de diferite sunt aceste biografii de secol XX, ele reprezintă lucrarea, opera ineluctabilă a șanse, o șansă de fier de-a dreptul, acel "coup de dés", celebra aruncare a zarurilor, care dictează cu o autoritate uimitoare asupra modului în care un anumit destin se va desfășura în cadrul unui *zeitgeist* dat.

Primatul spiritului suprarealist asupra produselor suprarealiste

Acest al treilea principiu suprarealist va răspunde acum la întrebarea pusă de subiectul ales de mine lui Charles Baudelaire, adică, mai precis, "cum l-a introdus ilicit Dalí pe Baudelaire la târgul științei" și despre ce fel de "târg al științei" vorbim, precum și ce este acest "târg al științei".

A fost clar pentru toți suprarealiștii adevărați, deși nu prea frecvent și publicului lor, că spiritul suprarealist era unul al jocurilor vesele motivate de o nostalgie a paradisului, tradusă pentru oamenii mari într-un fel de utopie în dezvoltare, mai ales marxism. Declarațiile

revoluționare ale suprarealiștilor, majoritatea de stânga, cei pe care Dalí i-a respins mai degrabă în detrimentul decât în beneficiul său, n-au fost niciodată luate în serios de către comuniști. Comuniștii n-au luat în serios majoritatea cercetărilor referitoare la existența creatoare a minții, inclusiv pe acelea ale lui Sigmund Freud și, prin urmare, au căzut pradă monștrilor ca Stalin și Beria care au venit, fără a mai fi analizați de cineva, de-a dreptul din adâncurile iadului, ca și Mussolini și Hitler, de altfel, sau alți binecunoscuți antimoderniști și reacționari. Comuniștii și națiștii au luat știința în serios și și-au imaginat Vârsta de Aur la capătul sângeroasei lor lupte dialectice fără de sfârșit sau *gotterdammerungs* drept nici mai mult nici mai puțin decât un Târg al Științei, coborât parca direct din vreun plicticos manual științific pentru liceu de prin anii '50, printre ale cărui insule băieți și fete neinformați, cu priviri de zombie și păr corect pieptănat, navigau studioși și calmi și neutri din punct de vedere sexual.

După un secol de monștri desprinși parca direct din imaginația compatriotului lui Dalí, Goya, putem vedea și studia acum peisajul istoric și putem observa foarte clar că spiritul poetic al geniului, de la Baudelaire și până la ultima izbucnire artistică ce are loc chiar acum pe undeva, reprezintă calea preferabilă de departe pentru umanitate decât dedicarea implacabilă față de logică, știință și Război. În orice caz, arta progresează cu adevărat, iar arta a încorporat de-a lungul secolului de-abia încheiat numeroase dintre uneltele și metodele științei, incluzând, dar fără a se limita la ele, teoria cuantică și a undelor din fizică, precum și realizările aduse de studiul lentilelor în a vedea mai adânc și mai departe decât până acum.

Salvador Dalí și-a asumat câteva poveri științifice, exact ca Rocinante, mârtoaga lui Don Quijote, mai precis acel instrument științific de căutare de sine numit "paranoia critică", paradoxul cuantic, ceva ce el a numit "stilul atomic" : transformarea instantanee a imaginației în obiecte artistice; utilizarea trupului ca instrument de comunicare; și, cel mai important aspect dintre toate pentru scopurile noastre, un tovarăș de drum pe nume Charles Baudelaire.

Peisajul suprarealist și produsele suprarealiste au devenit adevărate locuri comune, care ne sunt acum familiare prin intermediul publicității și al pastei artistice. Se pot genera imagini suprarealiste la atelierele foto și mă surprinde faptul că acestea n-au pus încă în vânzare chiar un generator de imagini suprarealiste. Imaginile originare ale suprarealiștilor sunt o altă problemă. Dincolo de faptul de a arunca o privire asupra lumii, ei au introdus ilicit, o dată cu ele, spiritul suprarealist și reprezintă încă veritabile acte de revoltă.

Obiectele fluide, sexuale ale lui Dalí tot ne mai intrigă. Timpul care se topește încă ne lovește ca extrem de adevărat. Conștiința noastră răspunde întrebărilor puse de spiritul suprarealist ce se folosește de diferite tehnici pentru a demonstra inconștientul. Visele, hipnoza, dicteul automat, cadavrele desăvârșite, precum și oracolele duc, toate, încă spre o neașteptată cunoaștere a sinelui. Acum lumea poate părea suprarealistă, dar datorită suprarealiștilor, chiar și este suprarealistă, în cel mai profund și ciudat mod cu putință.

Iată-l din nou pe Charles Baudelaire, la fel de oracular:

*"Aruncă, cititor bucolic,
Naiv și sobru cetățean,
Volumul meu saturnian
Și orgiac și melancolic !*

*De nu ai studiat metodic
Retorica de la Satan,
Să-l zvârli ! Altfel citești în van
Și-ai să mă crezi nebun spasmodic.*

*Dar dacă a scruta vei și
În hâu, și fără amăgire,
Ia-l, ca să-nveți a mă iubi;*

*Duh curios și-n pătîmire,
În care doruri de rai gem,
Mă plânge ! Altfel, te blestem !"*

(Charles Baudelaire, *Epigrafe pentru o carte osândită*, vol. *Florile Răului*, traducere de C.D. Zeletin)

Aș da dovadă de neglijență, dacă aș uita să menționez un vis al lui Dalí pe care l-am avut înainte de a veni încoace: am visat niște pantofi de alergat în vis, iar în vis știam că asta înseamnă pantofi pe care îi porți atunci când fugi de ceva care te înspăimântă în vis. Dacă aș avea și flerul comercial al lui Dalí, acești pantofi ar fi deja de vânzare. Vai.

(Andrei Codrescu, *The Scandal of Genius: How Salvador Dalí Smuggled Baudelaire Into the Science Fair*, Salvador Dalí Museum, 2004.)

Traducere și alegere a versiunii românești
din Baudelaire de
Rodica GRIGORE

Fototeca României literare

Foto: Ion Cucu

C. Țolu, Tudor George, Victor Felea, C. Regman, Vladimir Colln, Constanța Buzea, Marla Banuș, Al. Balaci și Geo Bogza. În oglindă: Eugen Simion. (1984)

m e r i d i a n e

Correspondență din Franța

Literatura română este intransportabilă?

Pentru francezul acestui debut de secol, România este o nebuloasă. În țara lui Molière, nimeni nu pare a ști cu certitudine dacă limba română este o limbă slavă sau latină, dacă românii sunt toți infractori sau unde se situează geografic «țara lui Dracula». Literatura română, la rândul ei, este victimă a propriului său succes, scriitorii fiind prizonieri ai aceleiași complex: intraductibilitatea limbii. Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugène Ionesco, Tristan Tzara sunt excepții care confirmă regula. Literatura română este superbă dar nu este transportabilă. Dezrădăcinat, sufletul operei se ofilește, iar subtilitatea limbii este inexorabil trădată. Văzută de pe malurile Senei, literatura română se reduce la câteva nume. Bibliotecile publice, librăriile și anticariatele, de exemplu cele de pe bulevardul St. Michel, în Paris, mustesc de cărți semnate Virgil Gheorghiu și Panait Istrati. Cam atât. Faimoasa librărie românească antitotalitară, de pe lângă Panteon, s-a desființat. Din loc în loc, la Centrul Beaubourg (Georges Pompidou) sau la Biblioteca Națională a Franței, există rafturi dedicate literaturii române; totuși, volumele originale strivesc sub numărul lor cele câteva traduceri. N-am reușit, de exemplu, să găsesc la Centrul Pompidou nici măcar un volum tradus din operele lui Tudor Arghezi sau George Bacovia.

A da astăzi o șansă literaturii române trece drept o luptă cu morile de vânt. Francezilor le place însă saltul în necunoscut, iar când alături de plutonul înaintaș se află zânele bune ale unei manifestări denumite «Les Belles Etrangères», visul poate deveni realitate. În doar câteva zile, din 14 noiembrie mai precis, pe cerul Parisului va străluci o nouă constelație, să-i zicem, a câștigătorilor. Doisprezece autori români de proză și poezie contemporană vor începe balul inițiat cu cinci ani în urmă de către Centrul Național al Cărții pentru Ministerul Francez al Culturii și Comunicației. Pentru douăsprezece zile (dublă cifră noroc?), Gabriela Adameșteanu, Ștefan Agopian, Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun, Letiția Ilea, Dan Lungu, Ion Mureșan, Marta Petreu, Simona Popescu, Cecilia Ștefănescu și Vlad Zografi vor încena în treizecișicinci de ore un balet nebunatic și curajos. Este vorba despre scriitori care personifică o generație maturizată de 30 de ani de comunism, o generație închisă într-un fel de cocon eteric, într-un vis hrănit cu frustrații, cu remușcări dar și cu angajamente rebele, o generație care depinde încă de aceiași dinozauri birocratici. Aceasta este și rațiunea pentru care «visul lor familiar», repetitiv, disperat, apărut grație «efectului fluturului» în aceasta țară haotică, cum ar spune Simona Popescu, nu se mai naște odată. Nu reușește să arate lumii farmecul său singular, trist și în același timp de neuitat. Scriitorilor români li s-a dat, prin acești reprezentanți ai lor, șansa de a concura măcar.

Demersul francez este o șansă nesperată pentru literatura română. Mijloacele de expresie și punerea în scenă sunt impresionante. Întâlniri cu publicul în toate colțurile Hexagonului (de la Lyon la Ajaccio, de la Nancy la Caen), o incursiune la Bruxelles, serate literare, lecturi publice, noi traduceri, proiectări ale filmului documentar realizat de Dominique Rabourdin, și, nu în ultimul rând, un dosar special România în revista literară «LIRE».

În 30 de ani de existență – dosarul România face de altfel copertă comună cu numărul aniversar – revista fondată de Bernard Pivot nu a consacrat niciodată atâta spațiu scriitorilor români. A existat cu mult timp în urmă un dosar literar Emil Cioran, un articol dedicat scriitorului brașovean Gheorghe Crăciun, la apariția traducerii romanului său «Compunere la paralele inegale». În rest, vid, tăcere. Este într-adevar literatura română intransportabilă?

Cele 16 pagini care îi sunt dedicate vor clarifica această dilemă, căci «LIRE» se apleacă nu numai asupra scriitorilor invitați ci și asupra celor care și-au pus amprenta într-un fel sau altul pe ceea ce se cheamă literatură universală, cultură universală. Redactorii francezi s-au oprit asupra lui Tristan Tzara, Emil Cioran, Eugène Ionesco, Panait Istrati, Mircea Eliade; dar și Norman Manea, Mircea Cărtărescu, Gabriela Adameșteanu, Ștefan Agopian, Gheorghe Crăciun, și nu i-au omis pe acei clasici ai literaturii române pe care literatura universală i-a uitat: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Mihai Sadoveanu, Lucian Blaga, George Bacovia, Tudor Arghezi. O ultimă mențiune, în același număr care va apărea, și în România, la începutul lui noiembrie, pentru singurul poet român propus vreodată pentru Premiul Nobel, Nichita Stănescu (în 1980, o dată cu Elitis, Frish, Senghor și Borges). Premiul i-a fost atribuit grecului Odisseus Elitis.

Dincolo deci de bariera lingvistică, de micile invidii și de regretul de a nu-i fi invitat pe toți cei care probabil meritau să reprezinte la Paris literatura noastră, România are astăzi ocazia să arate că există. Că există și altfel. Poate că grație literaturii, țara cu mai mult de o sută de reviste literare, cum a fost numită de către ziaristul francez trimis în reportaj, va avea un alt destin. Un alt renume. Mingea este, evident, în terenul scriitorilor români, depinde de ei să reușească sau nu să treacă de ceea ce Eugène Ionesco numea «nevroză literară colectivă»:

«Această neîncredere excesivă, această frică, justificată sau nu, de a nu reuși să constituie o națiune politică autonomă din cauza apetitului imperiilor vecine; această neîncredere de a nu reuși să creeze o cultură proprie, expresie autentică a sufletului etnic, va constitui unul din viciile, din nevrozele obsesionale ale unei literaturi care se oferă și se refuză în același timp dialogului cu marile civilizații» (în traducerea autorului, din «Littérature Roumaine» suivi de «Grosse chaleur», Eugène Ionesco, editura Fata Morgana, 1998).

În zilele acestea de toamnă, până târziu în noiembrie, la Paris nu se va mai vorbi despre vitrinele de Crăciun de pe bulevardul Hausmann; ci despre Blandiana, și Cărtărescu, și Cecilia Ștefănescu, și despre această literatură română care și-a lestat propriile complexe, propriul handicap prin talentul său imens. Să sperăm că cititorul francez va avea șansa să descopere micile paradoxuri ale literaturii române: darul de a folosi cuvinte puține pentru realități diferite, în funcție de paradigme. Darul de a poseda o limbă bogată, plastică și abstractă în același timp, unde imaginația este solicitată la infinit. Darul de a deține un cuvânt și un sentiment superb – dor.

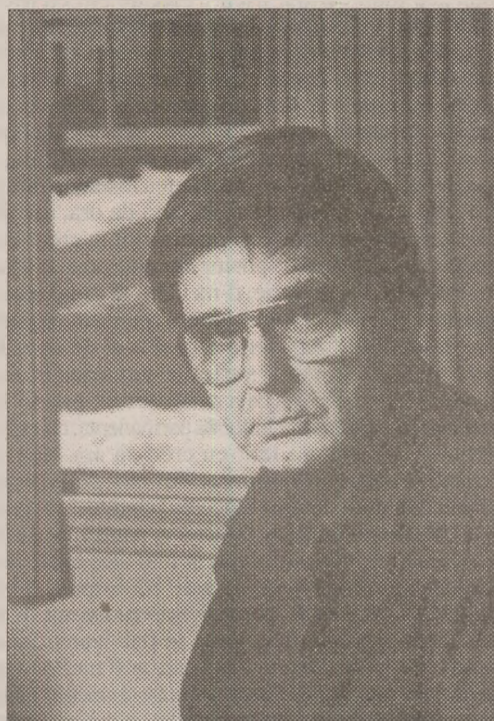
Iulia BADEA-GUERITÉE

Paris, 23 octombrie 2005

Bref

Aventurile lui Lucky Pierre

● Despre scriitorul american Robert Coover (n. 1932) s-a spus că e un experimentator, un postmodern, un autor de metaficțiuni, dar nici una din aceste etichete nu acoperă complexitatea operei sale și dubla energie care îl animă. Pe de o parte – observația extrem de ascuțită a vieții americane, a mișcărilor politice și sociale, a mitologiilor populare (sportul, lumea filmului, mass-media), pe de alta – o reflecție permanentă asupra formei și condiției românești, o cultură enciclopedică vădită în referințe tratate parodic, în efecte comice care transgresează stereotipurile sociale și de limbaj. O viziune camavalescă

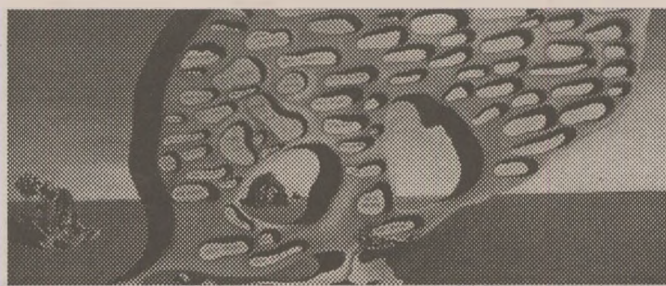

a vieții americane – cu violența, hedonismul, histrionismul, dar și puritanismul și idealismul ei – face succesul romanului lui Coover. Cel mai nou, *Lucky Pierre*, publicat în 2002 (și tradus în toamna aceasta la Ed. du Seuil) are ca personaj principal un actor de filme porno și e dedicat sfinților Buster (Keaton), Luis (Buñuel) și Jean-Luc (Godard). Aventurile lui Lucky Pierre sunt împărțite în nouă bobine, fiecare regizată de altă femeie. Aceste regizoare, al căror prenume începe la toate cu litera C, sint echivalentele celor nouă muze mitologice și îi impun actorului, fiecare după fantezia și inspirația ei, metamorfoze corespunzătoare genului ales – comedie, tragedie, elegie, istorie etc. Sub diverse nume, Lucky Pierre pătrunde și iese din diferitele scenarii erotice concepute de cineaste, legate într-un roman cinematografic în care scriitorul parodiază savuros, dar și meditează asupra relațiilor realului cu ficțiunea, ale dorinței cu imaginația.

O revelație

● Revista „Marianne” nr. 456 consideră drept o excepțională reușită romanul slovacului Pavel Vilikovsky *Verde și înfloritor*, inspirat din biografia unui personaj real, Alfred Redl, șeful homosexual al spionajului austro-ungar, care s-a sinucis când s-a aflat că vindea secrete militare rușilor, pentru a-și întreține amantul. (*Colonelul Redl* a fost și eroul unui film excepțional, ce i-a prilejuit lui Brandauer o interpretare de Oscar.) Romanul lui Vilikovsky e solilocviul unui Redl îmbătrânit, un spion la pensie care își împănăază confesiunea cu digresiuni și considerații pline de umor despre Europa Centrală și Slovacia în special. Poate că editorii noștri ar trebui să-și îndrepte atenția spre cartea slovacului, pe care cronicarii francezi nu ezită să o numească „o mică bijuterie” ce strălucește în muntele de traduceri al toamnei literare.

actualitatea

Constanța Buzea

POST-RESTANT

Cu siguranță că are dreptate, dreptatea lui, firește, și cel ce spune că frica este un sentiment uneori atât de intens în natură, încât îl face pe purtătorul ei un ins prevăzător pentru viața lui, viața a cărei valoare și-o cunoaște, la împlinirea ei în prezent și în viitor visând cu tenacitate. Nu există ființă care să nu se fi temut de nimic, niciodată. Curajul nu se plasează la antipodul fricii ci în interiorul ei. Actele de mare curaj se produc în momente în care frica devine insuportabilă, individul ieșindu-și din fire și, sărind în bataia gloanțelor, moare eroic și exemplar lăsând o amintire frumoasă. Nu de puține ori, cei care scapă cu viață dintr-o înclăștare cu propria frică, le explică celor care-i întreabă, un lucru de necrezut, cât de frică le-a fost în clipele lor de curaj nebunesc. Gândindu-mă odinioară la toate acestea, am transcris într-un poem despre eroism sintagma mirabilă „cu mult curajul fricii”. Fiecare om cu frica lui și fiecare frică, cu instrucțiunile ei de folosire. Și iată de ce nu m-am mirat deloc citind în scrisoarea ce însoțește *Elegiile nenăscute* și *Elegiile spațiale*, (primul ciclu având ca subtitlu *Elegiile Nu/ Anticomuniste*, iar cel de-al doilea *Evadarea*), următorul text: „Din teama de a ieși din tiparul cenușiu socialist./ Din teama de a nu fi publicat, am scris poezii-acid./ Din teama de a putea însemna mai mult decât o pată./ Din teama inoculată oră de oră, că ești un zero, un zero/ Nu am publicat nu am citit în crclul literar, deși eram în Iași./ Am scris poeme-revoltă, poeme-moarte, poeme-evadare./ V-am scris, d-nă C.B., și m-ați încurajat deosebit în anii '80/ Dar toți în jur îmi spuneau: *Inginerule, nu visa, muncește!* Am scris zeci și zeci de poezii, le-am păstrat. Cu teama în/ suflet le-am scris în formă finală acum, în 2005/ Acest prim set de poezii le-aș putea trimite *Inorogului II?* Îndoială permanentă, chinuitoare, ucigătoare.../ Dacă credeți, eu cred că am făcut pași importanți! Aștept un răspuns... Tot mai puțini oameni citesc/ Cei mai mulți străbat plăcerea banului./ cu ardoare, ca pe un bulevard Victoria sărăciei și pentru un altfel de viitor al țării”. Când o fi trecut, și mai ales cum, pentru fiecare, iată, un sfert de veac? În anii '80, Editura Albatros susținea un Concurs pentru debutanți. Se premiau manuscrisele cele mai reușite și premiul consta în publicarea acestora în volum individual. Dar nu toate care ar fi meritat atenție și ieșire la rampă au apărut. Cele mai multe nume promițătoare intrau cu câte un grupaj substanțial în sumarul *Caietului debutanților*, și lucrul acesta bun s-a perpetuat câțiva ani buni, până când s-a întrerupt din motivele pe care veteranii le cunosc, iar mai tinerii le pot presupune, vremurile fiind acelea care au fost. Referindu-vă la *Inorog*, după 25 de ani, mi-au trecut prin minte momentele, care picau totdeauna vara, pe caniculă, când citeam manuscrisele Concursului Albatros și făceam notițe pentru propuneri de premiere. Puțini membri ai Juriului de-atunci mai suntem în viață. Mulți dintre premianții noștri sunt astăzi poeți cu operă frumoasă, sunt astăzi nume în poezia românească. Acum, că se spune că nimeni nu mai citește poezie și că toată lumea scrie, eu îmi repet și încerc să mă mențin în afirmația orgolioasă că dacă n-am încetat să citesc, iar dvs. n-ați încetat să scrieți, nimic nu s-a pierdut definitiv, toate stau în așteptarea unui timp mai bun, mai puțin sărac sufletește, când și morala va sta mai bine și cultura își va lansa adepții. Ca prin vis, memoria capătă sunetul de-atunci și, printre manuscrisele anilor '80 revăd unul cu titlul *Inorogul?* Mi se pare un miracol că ne întâlnim iarăși, robi acelorași obsesii lirice, campioni ai unei răbdări care ne confirmă calea aleasă, valoarea ei într-un context și astăzi plin de fel de fel de terori. Citind acum ce mi-ați trimis, îmi dau seama că nu v-ați schimbat stilul acid din tinerețe, cum încă o dată trebuie să recunoșc că nu aveai atunci aproape nici o șansă să trăiești pe măsura curajului

care vă modela versul. Poemele de-acum nu sunt altfel decât cele ale tânărului revoltat dintotdeauna. Recurg la transcrierea câtorva texte aici, pentru un reînnoit drum, pentru împlinirea unui destin în care sunteți implicat dintotdeauna cu toată ființa. *Elegia întâia, nenăscută*, în doar trei versuri: „Zero zi A./ O jumătate de gură zice:/ larvă A, zi zero”. Acum, cea de a treia elegie: „Alfabet i-real urca iederă pe o literă U pătimașă./ Flori cățarate pe un plâns roșu./ Cu mâinile dezbrac realul de toga puterii/ Și-anunț constelația Nu din haos de X/ Și-n adânc pulsu-l revărs în durere./ Trece cântecul fercheș din cerdac în cerdac/ Borangic, fluid 13/ Ploaie cu cenuși biruie zarea înspre zi și adorm./ Bat șindrilă oțel peste releveul rană./ apoi rază ridic și-o îndrept laser în noapte./ Operez pe ascuns realitatea./ Un rac mineral/ Pășeste alb magnetic/ Printre luceferi/ Neiubite inimi/ În mandibula cărând înspre n./ Ne-auziții”. *Elegia a patra*: „Foșnesc în mine tufiș de litere M/ Cu inimă 250. Tremur. M M moarte./ M mă leagă la ochi, Zid rece, rece./ Și vine o ferigă cu 1000°C/ deasupra/ piele de iepure să-mbrac./ Fugi. Fuuugi”. *Elegia a cincea*: „- Femeie, bei o țuică 13?/ - Dă-mi suta de lei./ Pentru târguială. Nu te sature/ cu fluturii clipă. Orbirea/ îmi întinde un țol de negrime./ Și beau-beau. Oaaahh./ Mă-negresc și cad în genunchi/ - Dă-mi suta de lei, omule”. *Elegia a șasea*: „Ora 12.00 noaptea. O umbră, mână/ își lasă pe mine și închide radioul./ Taciturnă se destinde apoi în fotoliu./ E '87./ Clopotele cifrelor sună pe ziduri/ Mă privește și zice aaaaaaa, ahh/ Sunt 12.00 noaptea cu labe de păianjen./ Pe lună plâng și răd, îmi usuc bubele./ La tine am venit să fac baie./ Dă-mi sufletul prosop”. A noua elegie nenăscută: „În geometrie o piramidă

fecundă iese din lege/ și roua pe frunte-și așează, transpiră aaahhh/ În lumea nouă 9./ Sferile ridicate-n picioare./ ascultă cum se naște Inorogul II./ Peștele rege cuibul tapetează cu aștri/ Treștiile mușchi aduc și iezer drept pernă/ Plapumă lasă căpătâiuri de ceață./ Linia corb în pliscu-i aduce neutrino hrana. O// Pe creste cântă la fluier Inorogul în noapte/ goale dansează în cerc vocalele iele./ Lângă focuri geometrice Inorogul II se așează/ Și scrie cu pana Raport către ceruri 2”. În fine, pentru că spațiul se restrânge spre final, A noua elegie nenăscută: „Oxygen, gloanțe de oxygen/ Șuieră din algebră catiușele./ Reflectorul piranha iese din scorbură./ Luminează mercur cu nervi ascuțiți de scarlatină./ Vino bătrâne în cabinetul de vizatori etalon./ Constantă universală/ Cu dobânzi mici la ghișeu./ Și voi Puștanilor/ Ce creșteți sub asfalt așa singuri?// În oraș pleznesc trotuare/ Sub pașii târzii poliedru/ Umbre CO₂ își rotesc turela/ Și trag./ Bubuie numerele și literele neasamblate./ Zero ești un pește imens/ Care zboară roșu/ și vorbește galben/ și suferă galben/ și râde prin tuburi// Trece dalta B pe glezna limbii cu ascușul./ Pasăre 1 stronțiu./ Arunc 1000°C pe frunte/ Pârjol zero și zece./ Transplanturi neînchipuite fac/ Tub de oxygen pun ca inimi./ Paingă negri în cuvinte./ Cu limbi de foc înlocuiesc epave/ Zare construiesc din cancer/ Și dor din numere albebrice./ Supraviețuiesc neimblânzit M./ neprieten, părere XX dd.” Așa cum am intuit de la bun început și am sugerat lipsa lor de șansă în epocă, aceste elegii aparțin, toate, anului 1988, și tot aceleiași an aparțin și *Elegiile spațiale* subintitulate *Evadarea*. Din *Evadarea* aș fi transcris aici pe cea de a patrusprezecea (*anticomunistă*), dar îmi surâde un alt poem ușor stingher în context, nedatat, intitulat *O femeie slabă trăgea de sfoară un câțel de plumb*, și care este cu adevărat excelent: „Eram pe stradă./ O femeie slabă trăgea de sfoară un câțel de plumb roșu și plângea./ Femeia trăgea de sfoară o stradă slabă și plângea./ Femeie, de ce te-nfășori pe după umeri cu câțel/ de plumb și plângi cu suspine?/ Sunt singură, Sunt singură domnule./ Și mi-e urât numai în oasele mele triste./ Închid ușa și-acasă doar Îngerul îmi spune o vorbă bună./ Se agață cu dinții de urma tălpii mele și îmi scutură blând oasele./ Mă uit înăuntru pe geam și trag din țigară./ Dăra subțire de fum, în cercuri dansează cu săni dezgoliți./ Cu părul despletit femeia se prelinge pe sub ușa, fierbinte./ În casă se zbeugue un înger de plumb. Femeia e-o roșie soaptă./ Luceafărul în stradă dezbrăcat alunecă pe ziduri pândar./ E noapte târziu și clopotele-mi sună în oase./ Trag strada de capăt/ Și-așez femeia slabănoagă pe masă./ Vorbesc ore cu ea/ Și Rochie din zori îi dăruiesc la final./ Oasele-mi sună pe stradă trist trăgând în mers de-o roșie sfoară, viața C.” (George Bogdan, București). ■

HUMANITAS

citim de 15 ani împreună

În afara colecțiilor

Colecția Religie

37 ron
(370 000 lei)

MICHAEL FOUCAULT
Istoria nebuniei
în epoca clasică

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

25 ron
(250 000 lei)

RUDOLF OTTO
Sacru

http://autori.humanitas.ro
www.humanitasrights.ro

CARTIER începe de la caracter

Mircea DINESCU

Opera poetică

Casetă, 2 volume, 200 pag., 192 pag. Cartonat, legat

În colecția *poezis* au mai apărut:

Vasile ALECSANDRI
George BACOVIA
Ion BARBU
Aleksandr BLOK
Emil BRUMARU
George COȘBUC
DANTE
Mihai EMINESCU

Serghei ESENIN
Șerban FOARȚĂ
B. FUNDOIANU
GOETHE
Cezar IVĂNESCU
Alexandru MACEDONSKI
Ion MINULESCU
Ștefan PETICĂ
Ion PILLAT

Vasko POPA
Ion PRIBEAGU
Aleksandr PUȘKIN
Nichita STĂNESCU
George TOPÎRCEANU
Georg TRAKL
URMUZ
Ilie VORONCA

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@go.ro

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Păcălicii cu catalog

Duși de nas de guvernul Năstase, profesorii au rămas cu ochii în soare așteptând, ca pe Godot, o mărire de salariu care n-avea de unde veni.

Toate guvernele i-au dus cu vorba, de 15 ani încoace. Toți le-au promis, înainte de alegeri, salarii decente și un loc mai acătării în ierarhia importanței sociale. Până una, alta însă în profesor de liceu care și-a luat toate gradele didactice și se apropie de vârsta pensionării n-are decât vreo 11 milioane pe lună, în timp ce în șefuleț de la REBU ia de peste două ori mai mult.

N-am nimic cu nobila meserie a gunoierilor, să câștige. Totuși, un profesor, dacă are pile pentru a fi angajat la REBU, se descurcă și ca gunoier. Sînt curios dacă un gunoier ambițios e în stare să predea vreuna dintre materiile programei școlare pentru clasele 5-8.

De cînd profesorii tot pleacă din învățămînt, nu m-aș mira ca vreun gunoier absolvent de liceu, dat afară de la îndeletnicirea lui bănoasă, să fi ajuns suplinitor pe la o școală din București, alături de toți ceilalți figuranți cu care se cîrpește învățămîntul autohton în criză de personal calificat.

Guvernul Năstase le-a făcut promisiuni profesorilor, înainte de alegeri, fiind ei au intrat în grevă. Dar a uitat să prindă în buget aceste promisiuni cu care i-a încîntat să se întoarcă la ore. Guvernul Tăriceanu s-a trezit în situația de a onora promisiuni care nu-i aparțin. Dar și Alianța D.A. e-a spus profesorilor să se aștepte la zile mai bune dacă îi dau votul.

Zilele trecute, după ce profesorii au intrat în grevă, toate sindicatele și-au adus aminte că au revendicări salariale de toamnă tîrzie.

Dacă tot s-a rupt acordul cu Fondul Monetar Internațional, atunci să deschidă guvernul punga și să dea la toți. Bonzii sindicatelor, care au conștiința încărcată de aranjamente pe care le-au făcut cu guvernul

Năstase, anul trecut, cînd au întrerupt grevele de toamnă, au venit cu nota de plată la guvernul Tăriceanu. Dar asta nu pentru că i-ar omorî grija pentru sindicalisții lor, ci pentru că ei, liderii, cu automobilele lor luxoase, le pitesc prin parcuri, pentru a-și da obolul pietonal sau de coborîtori din Dacii amărîte amărîților care îi țin în spate. De mulți ani, marii lideri de sindicat dansează pe două ringuri. Fac pe revoltanții, ca să nu-și piardă clientela sindicală care îi susține și le dă o putere care îi ajută să-și vadă și de interese mai lucrative, nesindicale. Dar știu să cadă la pace cu Puterea, depă ce au obținut praful de pe tobă pentru cei ale căror interese le apără.

Guvernul, ca de obicei cînd încep grevele de toamnă, își face socoteli. Or fi profesorii în capul listei, dar ce te faci cu cei care pot bloca metroul, să haotizeze circulația din București ? Le dai la profesori, trebuie să le dai la toți, fiindcă asta înseamnă că ai de unde.

Tot ca de obicei cînd încep licitațiile sindicale pentru salarii, Mugur Isărescu, bancherul șef al țării, iese în față și anunță că ținta inflației s-ar putea să crească. Adică, băieți, atenție la mărirea de salarii, că iar ne trezim că le dăm unora și tragem noi ponoasele. Ni se iefinesc banii și ce cumpărăm azi cu un leu vom cumpăra mâine cu doi.

Cînd scriu acest microscop, tocmai ce i s-a găsit înlocuitor la învățămînt nemulțumitului Mircea Miclea, cu prefectul de Cluj, Hărdău. Totuși, profesorimea care vrea să-l sanctifice pe Miclea, fiindcă a cerut 5 % și n-a primit, uită că demisionarul nu voia să bage în salarii acest procent, ci în creșterea calității învățămîntului.

Eu cred, spre deosebire de Mircea Miclea, că învățămîntul de mare performanță nu se poate cu salarii mici, dar cu programe mari. Mai strategic și mai cu minte mi se pare ca acest guvern, pe care Mircea Miclea l-a abandonat fișos, să dea bani pentru salariile profesorilor și să aibă curajul de a le spune celorlalte sindicate că dă bani pentru învățămînt și atît, fiindcă, măcar o dată, profesorii ar merita să fie priviți drept ceea ce sînt, o valoare strategică, transformată în ultimii ani într-o liotă de păcălici care ies în stradă degeaba. ■

Gata, adunați în sufragerie, acum avem cu toții emisiuni tv preferate: *thriller-ul: Telefonul Tăriceanu-Botoș*, telenovela *Elena Udrea* și *horror-ul Familia Iovan și Infractorul*, toate transmise sub formă de seriale în „incinta” jurnalelor de știri tv. Pardon?! Vai de mine, da' sigur că le urmărim cu nesaț, sigur că leșinăm dorind să vedem dacă baticul e strâns la fel de feroce pe capul doamnei Iovan, dacă fesele și zona dorsală de la brâu în jos a doamnei Elena Udrea sunt suficient de bine conturate prin fustă – Doamne, fie-ți milă de păcatele telespectatorilor și iartă-i, că nu știu la ce gîndesc, Amen! –, precum și dacă domnul prim-ministru a vorbit la telefon înainte sau după arestarea lui Dinu Patriciu...

Soacra lui Haralampy zice că înainte, ginerele zice că după. Urmează scandalul, mediat de nevastă-mea, Coryntina, după ce află dacă Ștefan Bănică jr. nu a dat în vreo fericită apoplexie constatînd în calitate de invitat la „Surprize, surprize” (sâmbătă seara, 5 noiembrie...), că Andreea Marin face reclamă gratuită la ultimul album al susnumitului iubit. Eh, *Amor leges ignorat!* Deși, nici Andreea Marin nu e poetul Boetiu înaintea osîndirii sale la moarte, și nici Valeriu Lazarov vizigotul rege Teodoric...

Mă rog...
– Adică *cum*, gratuită ??! își vine în fire Haralampy după o bîrdacă de pîlincă. Cum, mă, badițule? Apăi, n-o plătim noi, ca contribuabili, fi-r-ar...?

– Pardon ?
Mari suspansuri!

Iar la acestea, dacă-l mai adăugăm și pe cel cu sechestrarea Gării de Nord a Capitalei, într-adevăr avem cam de toate, atît cu ajutorul Bunului Dumnezeu, cât și a proaspăt împuternicitului său pe Pămînt, domnul Sebastian Bodu. Că punerea sub obroc a Gării este un act de justiție... morală – Doamne-ajută! – nu ne mai minunăm, că și-așa această Poartă de intrare în România părea, de-o vreme, proaspăt bombardată...

– Fix numai asta ne mai lipseal, continuă prietenul. Vă spun la sigur, dragilor, că domnu' Bodu nu se va opri aici... S-a bagat în transporturi ? S-a! Să vedeți dumneavoastră, stimate doamne, iubite *pretenar* și dragă fiule Schwarzeneger, că acest domn Bodu nu se mai oprește până-n Cotroceni...
– Stai, dragă, îl oprește nevastă-sa, Claustrina, da' ce legătură are cu prefectura ?

– Ce prefectură, dragă ? Eu beau, iar tu te îmbeți ? Păi, doamnă, Domnu' Băsescu nu a lucrat în transporturi?

Așa e, cum de nu ne-am gîndit ?
Liniște brutală, atmosferă tensionat-funebră.
Drept urmare, cam de vreo lună încoace, nu mai avem somn, nu mai avem poftă de mâncare, ne-apucă iritarea din nimic, ne certăm din tot felul de fleacuri și privim la televizor ca la dușmanul care ne vrea pieirea.

– Și care sălbăticește lumea, și-a exteriorizat clipa de inteligență nevastă-sa Claustrina.

– Te-ai trezit și tu, dragă?, o întreabă prietenul cu malițiozitate.

De-aici și până la declanșarea unui mic război civil n-a mai fost decât un pas mic: soacra prietenului s-a aliat rapid cu nou-trezita la inteligență și a lipsit puțin până să-i dea ginerelui, din greșeală clar intenționată, cu polonicul în cap.

Între timp, ne mai relaxăm și cu alte emisiuni și știri tv. Astfel, Pro Tv-ul a pus de-o nouă emisiune, **Duminica vedetelor** (duminică seara, 6 noiembrie) – felicitări sincere pentru unul dintre cele mai anoste dialoguri, purtate de moderatorul Mugur Mihăescu și Laura (?).

– În orice caz, spune Haralampy cu duritate, dacă e vorba despre un scenariu, autorul nu mai trebuie maltratată înainte de a se așeza la masa de lucru, ci izolat într-o bibliotecă și obligat să știe de Valentin Silvestru, Cornel Udrea, Dan Mihăescu, Ion Baieșu etc., cu reveniri dese la Caragiale...

Necruțător om! Parcă ar fi precursorul elevilor din zilele noastre, atît de încărcați de personalitate

cronica tv

Războiul celor două roze portocalii...

și de vînjoși, indiferent de sex... Că, ar trebui să fim mândri că suntem contemporanii acestei generații de tineri viguroși, „care nu se înspăimîntă de” faima unui dascăl, de exemplu. Zi de zi jurnalele tv, reportajele și/sau documentarele, ne demonstrează acest adevăr reconfortant... Cum ar fi știrea tv că o elevă din Slatina i-a articular dascălului sale trei palme – jap-jap-jap! –, care nu mai e de nici o senzație, ci de bun augur, în contextul în care învățămîntului i se repartizează procente tot mai mici din buget. Înseamnă că instituția școlară a devenit un parc de distracții, iar coridoarele locuri de îmbrățișări, burice goale și momente intime de emoționantă afecțiune, după cum se poate vedea în majoritatea reportajelor tv. Realitatea e că dascălii habar nu au pe/în ce lume trăiesc, nu mai privesc la televizor, sunt ramoliți și nu merită nici măcar salariile pe care le au, darmite mai mari – degeaba își anunță greva la televiziuni, și o și fac!...

– Apropo, ne zice Haralampy, ce mai reprezintă un dascăl pe lângă învățămîntele televizate sau pe lângă *Internet* ? Plictiseală! Să stai ore întregi și să ascuți explicații spuse, parcă, în limba *cuneiformă*, e pierdere de vreme...

Vorba unei *parlamentarițe*, sinceră și simpatice, spusă la Realitatea Tv în ziua de 31 octombrie, ora 18.30:

– Pierdem timpul în Parlament – asta facem... Ay, Doamne, ce *tempora* și în ce năravuri trăim!

Dar ce vremuri vor mai fi după punerea în libertate a celor vreo 500 de bolnavi prin desființarea Spitalului de Neuropsihiatrie din Poiana Mare, dintre care cel puțin 100 sunt criminali periculoși, violatori ș.a., conform hotărârii domnului ministru Eugen Nicolăescu! Cel puțin așa rezultă din spusele directorului instituției, în cauză, Gheorghe Ionete, (jurnalele tv din seara zilei de 6 noiembrie a.c.).

După telejurnale, Haralampy mă trage într-o parte și îmi șoptește:

– Auzi, ce-ar fi să facem rost și noi de niște *Kalașnicovoave*?

Ideea nu mi se pare deloc rea, mai ales după ce l-am auzit pe ambasadorul britanic la București declarînd la televiziune că România îi pare o junglă unde hălăduiesc inclusiv crocodili...

Or fi trîmbițat taragotiștii din Apocalipsă și nu i-am auzit ?

Așa stînd lucrurile, este absolut normal ca domnul prim-ministru Tăriceanu, înfricoșat probabil de sumbra priveliște zoologică, să declare la emisiunea „100%” de la Realitatea Tv, e drept că avînd un fel de tremollo gîngurit în glas:

– Mi se pare normal să majorăm salariile și pensiile ținînd cont de rata inflației...

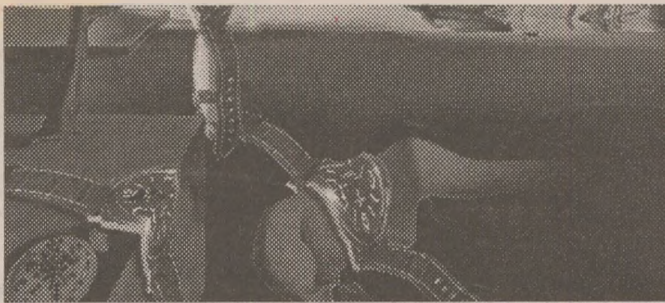
Și iarăși, de undeva, se aude *michiduțianul* „Hi-hi-hi!”...

Probabil mezinul lui Scarasochi a văzut la televizor și bătălia dintre preoții constanțeni Iulian Zisu și Iulian Poalelungi...

– Las'că-i fain!, zice admirativ Haralampy. Doamne-ajută!

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Doamna de fier a producției de cărți

Sunt zone în România (este adevărat, puține) care au intrat deja în Europa. Una dintre ele se află în nordul Bucureștilor (unde, spre București Noi, dincolo de Hotelul Parc). Este vorba de perimetrul de câteva mii de metri pătrați ocupat de R.A. „Monitorul Oficial”, care încă de la intrare te surprinde prin gazonul perfect îngrijit, prin brazii și trandafirii udați la timp (chiar și când nu plouă!), prin clădirile cu o arhitectură îndrăzneată, având unii dintre pereți integral vitrați, cam așa cum vedem în filmele americane. Nu este vorba de lux, ci de o ambianță anume gândită pentru o muncă de bună calitate.

De fapt aici am vrut să ajung. La „Monitorul Oficial” există un cult al muncii de bună calitate. Directoarea acestei megatipografii, Eugenia Ciubâncan, este o adevărată doamnă de fier a producției de cărți din România. Nu face nici o concesie, nimănui, nici măcar autorului, dacă acesta are un moment de slăbiciune și acceptă nereguli. S-a înconjurat de specialiști experimentați (Carmen Nastea, Ștefan Ghiță, Gheorghe Toma, Marin și mai nu știu cum – doar atâtia am avut eu prilejul să cunosc, tipărind în aceste zile o carte de o mare complexitate tipografică la „Monitorul Oficial”). La „Monitorul Oficial” nu vezi niciodată pe coridoare, așa cum se întâmplă în alte instituții, salariați care să stea la taifas sau să se uite, cu priviri goale, pe ferestre. Toată lumea știe ce are de făcut. Iar dacă nu știe, se interesează, fiindcă trebuie să aibă un răspuns pregătit pentru doamna directoare care poate să-și facă oricând apariția. Ea nu poate fi dusă cu vorba, fiind supercompetentă.

Angajații o respectă, îi știu și de frică, o admiră, o și iubesc, fiindcă exigența ei îi avantajează de fapt pe toți și, punând una peste alta, se mândresc cu apartenența lor la „Monitorul Oficial”. Sintagma *calitate germană*. Dacă de mine, Alex Ștefănescu, ar depinde asta, i-aș da doamnei Eugenia Ciubâncan să administreze, pe rând, câte un județ al țării, timp de câte o lună, astfel încât în câțiva ani ne-

ochiul magic

Dosar: HABERMAS - RATZINGER

- o dezbatere epocală -

am europeaniza, în sfârșit. I-am vedea atunci pe spanioli venind să culeagă căpșuni în România.

Poezie românească pentru americani

Liviu Georgescu, el însuși un poet apreciat de cunoscători, este un avocat al cauzei poeziei românești în Statele Unite. Stabilite de mai mulți ani la New York, Liviu Georgescu a propus de curând Editurii Talisman („Talisman Publishers”) o antologie de poezie românească din secolul douăzeci, intitulată *Născut în Utopia* („Born in Utopia”). Printre

traducători se numără Adam J. Sorkin, Julian Semilian, Dan Duțescu, Leon Levițchi, Andrei Codrescu, Florin Bicanan, Bogdan Ștefănescu, Sean Cotter și Liviu Georgescu (care, în afară de faptul că a tradus din Tudor Arghezi, Ion Barbu, G. Bacovia, Leonid Dimov, Emil Botta, Ilarie Voronca, Paul Celan, Virgil Mazilescu ș.a., a alcătuit aparatul critic: date biografice, referințe critice, bibliografie).

Când dialogurile imposibile devin posibile

În cel mai recent număr al revistei *Apostrof* (10/2005) atrage atenția „dosarul” *Habermas-Ratzinger* – o *dezbatere epocală*, realizat de Andrei Marga. „La prima vedere – explică Andrei Marga – nu erau multe premise care să anticipeze că Jürgen Habermas și Joseph Cardinal Ratzinger se vor întâlni într-o dezbatere. Ei avuseseră – cum remarcă foarte bine Florian Schuller, în «Prefața» la ediția germană a intervențiilor [...] «vietți (aproape paralele», încât, în percepția publică, Habermas întrușipează «gândirea seculară, liberală», iar cardinalul Ratzinger reprezintă «credința catolică». Mai este de adăugat că, anterior, Habermas și Ratzinger s-au raportat mai mult indirect, predominant critic, unul la concepția celuilalt.” Și totuși, în cele din urmă, dialogul a avut loc și a fost un mare succes. S-a demonstrat astfel, încă o dată, că până și un dialog imposibil devine în cele din urmă posibil.

Datatoare de optimism este, în această privință și ancheta *Scriitorul tânăr în cetate*, la care participă Balázs Imre József, Lucian Bâgiu, Lucia Dărămuș, Mihaela Gligor, Alex Goldiș, Anca Hațiegan, Letiția Ilea, Florina Ilis, Ioana Macrea-Toma, Ștefan Manasia, Ioan Pop-Curșeu, Oana Pughineanu, C. Rogozanu, Nicoleta Sălcudeanu, Carmen Raluca Șerban, Nicolae Turcan, Ionuț Țene. Lăsând la o parte faptul că unii dintre aceștia nu sunt (deocamdată) sau poate nici nu vor deveni vreodată scriitori, ancheta dovedește, paradoxal, o maturizare a tinerilor care iau parte într-un fel sau altul la viața literară. C. Rogozanu însuși, cu care dialogul (celor din alte generații) părea cândva imposibil, emite acum opinii nuanțate și judicioase: „Cei care se plâng că sunt discriminați pentru că sunt tineri sunt animați de orgolii prăfuite, se vor, probabil, în istorii literare, în Uniunea Scriitorilor și, mai ales, în vreo sinecură oferită de stat. [...]”

Am avut un vis!, vorba vizionarului american. Se face că tinerii artiști chiar erau *tineri* în România, că aveau orgolii, că nu scriau prin reviste opinii favorabile ca să-și mai obțină o slujbă ici, o colaborare colo, că incomodau cu adevărat establishmentul. A fost doar un vis. [...]

Culmea e că tot mai bine m-am înțeles, din puținii oameni de cultură pe care îi cunosc, cu «bătrâni». Această împărțire pe vârstă este complet irelevantă. Artiștii trebuie apreciați în funcție de forța lor de comunicare, de independența lor. Și un criteriu personal: în funcție de conduita lor. Am văzut tineri care au făcut într-un an compromisuri demne de cauze mai bune și «bătrâni» extrem de nonșalanți și de corecți în exprimarea publică.”

Sunt semne clare că dintr-un tânăr insurgent și intratabil C. Rogozanu devine treptat, odată cu trecerea anilor, un „bătrân” extrem de nonșalanț și de corect în exprimarea publică.

Alex ȘTEFĂNESCU

Dintr-o regretabilă eroare, lista participanților la Zilele Revistei FAMILIA, ediția XV, publicată de noi în nr. 43, a apărut trunchiată. O publicăm mai jos:

George Arion, Constantin Barbu, Andrei Bodiu, Ștefan Borbély, Dăiana Branea, Victor Marian Buciu, Romulus Bucur, Gabriel Chifu, Minerva Chira, Tudor Chirilă, Dan Mircea Cipariu, Al. Cistelean, Simona Cucuian, Vasile Dan, Virgil Diaconu, Augustin

Doman, Mihai Dragolea, Andrei Gazsi, Marius Ghica, Ion Bogdan Lefter, Radu Mareș, Viorel Marineasa, Angela Marinescu, Ioan Rareș Moldovan, Emanuela Moldovan, Alexandru Mușina, Viorel Mureșan, Zoe Mureșan, Vasile Muscă, Aurel Pantea, Virgil Podoabă, Mircea Popa, Daniela Rațiu, Gheorghe Schwartz, Mircea Stăncel, Robert Șerban, Tudorel Urlian, Daniel Vighi, Călin Vlasie.

România literară - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare Începând cu .....

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 26 lei (260.000 lei vechi)
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 52 lei (520.000 lei vechi)
- ☐ abonament un an (52 numere) - 104 lei (1.040.000 lei vechi)

Nume ..... Prenume .....
str. .... nr. .... bl. .... sc. .... et. .... ap. ....
sector. .... localitate. .... cod poștal. .... județ. ....
telefon .....

Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa: Fundația România literară, dir. adm. Corneliu Ionescu, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an sau prin virament în conturile specificate în pag. 2, caz în care trimiteți prin poștă o copie a ordinului de plată și adresa dumneavoastră completă.

32 pagini - 2 lei
(20.000 lei vechi)
La redacție: 1,50 lei
(15.000 lei vechi)

